

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**CEZA MUHAKEMESİ İLKE VE KURALLARININ MEMUR
DİSİPLİN HUKUKUNA ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağlasın YALDIZ

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Programı

TEMMUZ, 2021

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

CEZA MUHAKEMESİ İLKE VE KURALLARININ MEMUR
DİSİPLİN HUKUKUNA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağlasın YALDIZ

(Y1912.225002)

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Kamu Hukuku Programı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Şaban Cankat TAŞKIN

TEMMUZ, 2021

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ceza Muhakemesi İlke Ve Kurallarının Memur Disiplin Hukukuna Etkisi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (05/05/2021.)

Çağlasın YALDIZ

ÖNSÖZ

1982 tarihli Anayasamızda, devlet memurlarının özellik ve nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, aylık ve ödenekleri ile özlük işlerinin tümünün kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Bu şekilde memurlar, siyasetin ve idarenin keyfi tutumundan korunmuştur. Disiplin yaptırımları, memurlar açısından önemli mesleki ve manevi sonuçları olan yaptırımlar olmaları itibarıyla, memurların disiplin süreçlerinde kanunlar ve uygulanacak birtakım ceza muhakemesi hukuku ilkeleri ile korunmaları ve disiplin cezalarının yargı denetimi altında olması önem arz etmektedir.

Bu tez çalışmasında, öncelikle memur disiplin hukukunun yapısı, disiplin cezası türleri ve disiplin soruşturması süreci, usul ve kuralları, ceza muhakemesi hukuku ilkeleri hakkında incelemelerde bulunularak, evrensel hukuk ilkeleri ile anayasal ilkeler çerçevesinde ve özellikle ceza muhakemesi ilke ve kurallarının hangi türlerinin ne şekilde memur disiplin hukukuna uygulanabileceği disiplin cezalarına karşı başvurulabilecek hukuk yolları ile beraber incelenmiş ve tez çalışması tamamlanmıştır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana desteğini esirgemeyen, akademik tecrübe edinmemde yardımcı olan ve çalışmama değerli katkılarını sunan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sayın Şaban Cankat Taşkın'a, savunma jürimde yer alan Prof. Dr. Müslüm Akıncı ile Doç. Dr. Murat Volkan Dülger'e, tezimin uygulama kısmındaki değerli katkılarından dolayı Kırklareli Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sayın Bülent Şengör'e, Kırklareli Üniversitesi Genel sekreteri Sayın Ahmet Şimşek'e, Kırklareli Üniversitesi İç Denetçisi Sayın Yıldırım Çelik'e, Kırklareli Üniversitesi Hukuk Müşaviri Doç. Dr. Sayın Seçkin Yavuzdoğan'a Kandilli Rasathanesi Müdürü Prof. Dr. Sayın Haluk Özener'e, Dr. Öğr. Üyesi Sayın Saadet Tulum'a, Öğr. Gör. Sayın Şanser Vurgun'a ve manevi desteklerinden dolayı eşim Onur, annem Leyla ve sevgili oğlum İsmail Efe'ye çok teşekkür ederim.

Mayıs, 2021

Çağlasın YALDIZ

CEZA MUHALEMESİ İLKE VE KURALLARININ MEMUR DİSİPLİN HUKUKUNA ETKİSİ

ÖZET

İdare hukuku; idarenin, kamu düzenini sağlamak ve korumak için donatıldığı kamu gücü yetkisi ile yaptığı idari işlemleri ve bu yetkinin sınırlarını düzenleyen, bağımsız, pozitif, tedvin edilmemiş, içtihatlarla dayanan bir kamu hukuku dalıdır. İdare hukukunun bir parçası olan memur disiplin hukukunun amacı, kurumdaki düzenin sağlanmasıdır. Ancak yukarıda sayılan özellikleri nedeniyle işlemlerde keyfiyeti önlemek adına, idarenin eylem ve işlemlerinin, uluslararası ve ulusal mevzuat ile denetlenmesi gerekmektedir. Ceza muhakemesi hukuku ilke ve kuralları, bu denetimin bir parçasıdır.

Ceza yaptırımları ve ceza muhakemesi ile idari yaptırımlar karşılaştırıldığında; her iki yaptırım türünün amaçları farklı olsa da kamusal cezalar öngörmeleri bakımından, idari yaptırımlarda da, ceza ve muhakeme hukukunda geçerli olan birtakım ilkelerin uygulandığı görülmektedir.

Bu çalışmada, devlet memurları disiplin hukukuna ilişkin usul ve esaslar, memur kavramı, disiplin kavramı, yaptırım kavramı, disiplin cezası türleri, soruşturmada yetkili makamlar, görevleri, memur disiplin soruşturması süreci, disiplin cezasının verilmesi, sona ermesi, evrensel hukuka, anayasaya ve özellikle ceza muhakemesi hukukuna hâkim olan ilkeler ve bu ilkelerin memur disiplin hukukuna etkisi ve uygulanabilirliği hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışma boyunca, adli ve idari alandaki yüksek yargı kararlarından yararlanılarak evrensel hukuk ilkeleri, anayasal ilkeler, ceza muhakemesi hukuku ilkelerinin memur disiplin soruşturmalarında etki ve uygulama alanı araştırılmıştır. Araştırmada, teori ve yargı kararlarının yanı sıra uygulamacılarla görüşülerek elde edilen bilgilerden de yararlanılmıştır.

Çalışmanın sonunda, kanundaki birtakım terimlerin güncellenmesi gerektiği önerilerek; mevzuat dağılımı hususunun tekrar değerlendirilerek mümkünse tüm

memur disiplin mevzuatının tek çatı altında toplanması; suç tanımlarının yeniden değerlendirilerek günümüz şartlarına uyarlanması; kanunda muğlak ifadelerden ve kıyastan mümkün olduğunca kaçınılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ceza muhakemesi hukuku, Ceza muhakemesi ilkeleri, Memur disiplin hukuku

EFFECT OF CRIMINAL PROCEDURE PRINCIPLE AND RULES ON OFFICER DISCIPLINE LAW

ABSTRACT

Administrative Law is an independent, positive, non-codified, public law branch based on judicial decisions, which regulates the administrative proceedings carried out with public force authority, which the administration is equipped with to maintain and protect the public order, and the limits of this authority. The purpose of officer discipline law, which is a part of administrative law, is to maintain order in the institution. However, in order to prevent circumstance in proceedings due to its abovementioned features, the actions and proceedings of the administration should be audited by international and national legislation. Criminal procedure law principles and rules are part of this audit.

When the penal sanctions, criminal procedure and administrative sanctions are compared, in terms of stipulating public penalties, it is seen that a number of principles of penal and procedure law are applied in administrative sanctions as well, although the purposes of both types of sanctions are different.

This study examines principles and procedures regarding officer discipline law, the concept of officer, the concept of discipline, the concept of sanction, types of disciplinary penalties, competent authorities in the investigation and duties of these authorities, the process of officer discipline investigation, the imposition and ending of disciplinary penalty, the effect of principles that dominate universal law, constitution, and especially criminal procedure law, on officer discipline law and their applicability, the elements of the crime.

Throughout the study, the effect and application area of universal legal principles, constitutional principles, criminal procedure law principles in officer disciplinary investigations were searched by referring to higher judicial resolutions in judicial and administrative areas. In the study, in addition to theory and judicial

resolutions, information obtained by interviewing the practitioners was also referred to.

In conclusion of the study, it was recommended that some terms in the law need to be updated, should be reinforced, the disorganization of the legislation should be re-evaluated and, if possible, all officer discipline legislation should be gathered under a single roof, definition of crimes should be re-evaluated and adapted to today's conditions and vague expressions and comparisons should be avoided as much as possible.

Keywords: Criminal procedure law, Criminal procedure law principles, Officer discipline law

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	v
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	xi
İÇİNDEKİLER	xiii
KISALTMALAR	xvii
I. GİRİŞ	1
II. DİSİPLİN VE DİSİPLİN CEZALARI	3
A. Genel Olarak.....	3
B. Kavram ve Hukuki Nitelik.....	4
1. Hukukumuzda Memur Kavramı	4
2. Disiplin ve Disiplin Suçu Kavramları.....	7
3. İdari Yaptırım Türlerinden Disiplin Yaptırımı ve Amacı.....	11
4. Disiplin Cezası Türleri.....	15
a. Uyarma cezası.....	16
b. Kınama cezası.....	17
c. Aylıktan kesme cezası	18
d. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezası.....	18
e. Devlet memurluğundan çıkarma cezası.....	20
III. DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE DİSİPLİN	
SORUŞTURMASI VE USULÜ	23
A. Genel Olarak.....	23

B. Kavram ve Hukuki Nitelik.....	23
1. Disiplin Soruşturması– Ceza Muhakemesi İşlemleri Bağlantısı.....	23
2. Savunma Hakkının Tam Olarak Kullandırılması.....	35
3. İspat Külfeti.....	42
4. Soruşturmanın Tamamlanması	47
5. Gerekçe İlkesi	50
6. Disiplin Cezasının Verilmesi, Tebliği, İnfazı	53
7. Disiplin Cezalarının Düşmesi ve Silinmesi	55

IV. MEMUR DİSİPLİN HUKUKU İLE BAĞLANTILI OLAN CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ 61

A. Genel Olarak	61
B. Kavram ve Hukuki Nitelik.....	61
1. Hukuka Uygun Delil İlkesi	61
2. Başvuru Yollarının Gösterilmesi İlkesi.....	63
3. Ölçülülük İlkesi.....	64
4. Ne Bis In Idem İlkesi ve Bekletici Mesele	67
5. Adil Yargılanma İlkesi.....	70
a. Masumiyet karinesi.....	72
b. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi.....	75
c. Silahların eşitliği ilkesi	77
d. Eşitlik ilkesi	79

V. CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİNİN MEMUR DİSİPLİN HUKUKUNA ETKİSİ 81

A. Genel Olarak	81
1. Hukuka Uygun Delil İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi	81
2. Başvuru Yollarının Gösterilmesi İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi.....	83
a. Genel olarak.....	83

b. Başvurulabilecek hukuk yolları	85
i. İtiraz yolu	85
ii. Dava yolu	87
3. Ölçülülük İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi.....	91
4. Ne Bis In Idem İlkesi ve Bekletici Meselenin Disiplin Hukukuna Etkisi ...	96
5. Adil Yargılanma İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi.....	104
a. Masumiyet karinesinin disiplin hukukuna etkisi	107
b. Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin disiplin hukukuna etkisi	115
c. Silahların eşitliği ilkesinin disiplin hukukuna etkisi	117
d. Eşitlik ilkesinin disiplin hukukuna etkisi	119
VI. SONUÇ.....	123
VII.KAYNAKÇA	131
ÖZGEÇMİŞ.....	145

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
a.g.m	: Adı Geçen Makale
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BM-İHEB	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
DMK	: Devlet Memurları Kanunu
E.	: Esas
İDDK	: İdari Dava Daireleri Kurulu
İHEB	: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
İYUK	: İdari Yargılama Usulü Kanunu
K.	: Karar
md.	: Madde
s.	: Sayfa Sayısı
s.	: Sayfa
T.	: Tarihli
t.y	: Tarih Yok
TBBB	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

I. GİRİŞ

Disiplin kelimesi, dilimize Fransızca'dan geçen bir sözcük olup “yol”, “yöntem”, “sevk”, “idare” gibi anlamları bulunmaktadır.¹ Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde disiplin, “bir topluluğun yasalarına ve düzenle ilgili yazılı veya yazısız kurallarına titizlik ve özenle uyulması durumu, sıkı düzen”, “kişilerin içinde yaşadıkları topluluğun genel düşünce ve davranışlarına uymalarını sağlamak amacıyla alınan önlemlerin bütünü” olarak tanımlanmıştır.² İdare hukukunda disiplin, kurum içi düzenin sağlanması amacı ile konulan kurallar bütünü olarak tanımlanabilir.³

Devlet kavramı, var oluşundan beri, devamı ve işleyişi için içinde çeşitli organizasyonlar ve bu organizasyonlarda yer alan insan gruplarını barındırmaktadır. Bu amaçla devletin ve kuruluşların sunduğu hizmetlere, kamu hizmetleri denmektedir. Devletin bünyesinde, bu hizmetlerin sunulması için kamu görevlileri bulunmaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na (DMK) göre bu görevliler; memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçi statüsünde olanlardır.⁴ Bu görevlilerin her biri, yaptıkları hizmetlerde devleti temsil ettiğinden, sundukları hizmet ve dolayısı ile devlete olan güven açısından dikkatli davranma yükümlülüğü altındadırlar.

Ceza hukukundaki suçun önlenmesi, suçlunun ıslah edilmesi ve genel toplum düzeninin korunması amaçlarından farklı olarak memur disiplin hukukundaki başlıca amaç, kurumun iç düzenini sağlamaktır. Bu düzenin sağlanması için memurlara yönelik çeşitli disiplin mevzuatı bulunmaktadır.⁵

---

1 <https://sozluk.tdk.gov.tr/>

2 <https://sozluk.tdk.gov.tr/>

3 Şerife Güneşleyici, “İdare Hukukunda Memurların Disiplin Soruşturması”, Erciyes Üniversitesi, 2010, s.7-10.

4 14.07.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, md. 1,4, <https://www.mevzuat.gov.tr/>

5 Veysel Candan Canoğlu, “Disiplin Soruşturmasından Delil ve İspat”, TBBD, sayı 138, 2018, s.230-240.

Ancak bu mevzuat uygulanırken memurlara görevlerinin gereklerine aykırı davranmaları durumunda disiplin yaptırımı uygulamanın yanı sıra devletin, bir yandan da, kendisini temsil eden memuru statüsel olarak koruması da gerekmektedir.⁶ Bu nedenle memurlara, disiplin suçları akabinde disiplin hukuku usul ve yaptırımları uygulanırken bir yandan da memuru koruyucu ilkeler de disiplin mevzuatında uygulamada yer bulmaktadır.

Ceza yargılamasında, yargılamanın seyri boyunca temel insan hakları prensipleri ve ilkeler uygulanmaktadır.⁷ Aynı ilkelerin bir kısmının, disiplin hukukunda da uygulandığı görülmektedir. Çalışmanın temel amacı, bu ilkelerin hangilerinin ne oranda disiplin hukukuna uygulandığını ve uygulanabileceğini tartışmaktır.

DMK'nın eski tarihli olması, bu nedenle güncellemeye ihtiyaç duyulması, ceza muhakemesi hukuku ilkelerinin memur disiplin soruşturmalarında yoğun bir şekilde uygulanması ve uygulamada memur soruşturmaları ile mesleki olarak ilgili olmam nedeniyle ilgili konuyu seçmiş olduğum bu çalışmanın ilk bölümünde, devlet memurları disiplin hukukuna ilişkin usul ve esaslar, memur kavramı, disiplin kavramı, yaptırım kavramı, disiplin cezası türleri, ikinci bölümünde, soruşturmada yetkili makamlar, görevleri, memur disiplin soruşturması süreci, disiplin cezasının verilmesi, sona ermesi, üçüncü bölümünde, memur disiplin hukuku ile bağlantılı olan ceza muhakemesi hukuku ilkelerinin incelenmesi, dördüncü bölümünde, evrensel hukuka, anayasaya ve özellikle ceza muhakemesi hukukuna hakim olan bu ilkelerin memur disiplin hukukuna etkisi ve uygulanabilirliği hakkında genel olarak dar anlamda kamu görevlileri çerçevesinde bilgi verilmiştir.

---

⁶ Melike Özge Çebi Buğdaycı,, "İdari usul ve Dinlenilme Hakkı", **Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Dergisi**, sayı 1, 2016, s.20-30.

⁷ Mücahit Çolpan Küçük , "657 Sayılı Kanun Kapsamında Disiplin Cezaları ve Ceza Hukuku İle Ceza Muhakemesi Hukukunun Genel İlkelerinin Disiplin Hukukuna Uygulanabilirliği", Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2019, s.1-10.

II. DİSİPLİN VE DİSİPLİN CEZALARI

A. Genel Olarak

Toplumsal düzeni sağlamak için ahlak kuralları, görgü kuralları, örf adet, din kuralları ve hukuk kuralları olmak üzere çeşitli kurallar bütünü bulunmaktadır. Bu kuralların ortak amacı, toplumdaki düzen, huzur ve refahın sağlanmasıyla birlikte bu kuralları oluşturan organlar, kuralların yazılı olması ve maddi yaptırımlarının olması gibi farklılıkları nedeni ile hukuk kuralları diğer sosyal düzen kurallarından farklıdır.⁸

Hukuk kuralları değerlendirildiğinde, bazı hukuk dallarında devlet otoritesinin bireylere nazaran üst konumda olması, kuralların kamu düzenini sağlama amacı gütmesi ve bu nedenle kuralları uygulayan otoritenin arkasında kamu gücü olması gibi nedenlerle, bu dalların kamu hukuku dalları olduğu görülmektedir. Kamu hukuku dallarında uygulanan yaptırımların genel amacı kamu düzenini sağlamaktır.⁹

Hukuk kurallarının türlerine göre aralarında yaptırımlar yönüyle farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin ceza hukukundaki yaptırımlarda asli amaç, suçluyu cezalandırmak, ıslah etmek, yeniden topluma kazandırmak ve bu şekilde toplumsal düzeni sağlamaktır. Bu yaptırımlar, yargı kararı ile verilen hapis cezası, adli para cezası veya suça özgü güvenlik tedbirleri gibi yaptırımlardır.¹⁰

İdare hukuku kapsamındaki memur disiplin hukukundaki amaç ise kurum içi düzeni sağlamaktır. Genel olarak idare hukuku yaptırımları, yargı kararına ihtiyaç duyulmaksızın idari makamların kararları ile verilmektedir. Bu yaptırımlar; yokluk, işlemin iptali, tazminat gibi yaptırımlardır.¹¹ İdare hukuku ve

---

⁸ Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, **Hukukun Temel Kavramları**, 16. Baskı, Bursa: Dora Yay, 2016,s:10-20.

⁹ Zehrettin Aslan, Halil Altındağ, **Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması**, 2. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınları, 2019,s:25-30.

¹⁰ Küçük, **a.g.e.**, s.7-9.

¹¹ Küçük, **a.g.e.**, s.7-9.

ceza hukuku, temelde değinilen gerekçelerle kamu hukuku dallarıdır. Memur disiplin hukuku ise idare hukukunun bir bölümü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bölümde, disiplin hukukuna ilişkin kavramlar, disiplin suçu, yaptırım, disiplin yaptırımı, 657 sayılı DMK'ya göre disiplin cezası türleri incelenmiştir.

B. Kavram ve Hukuki Nitelik

1. Hukukumuzda Memur Kavramı

Türk personel rejimi içerisinde bir istihdam biçimi olan¹² devlet memuru kavramı, bazı kanunlarda farklı şekilde tanımlanmıştır. Bu kanunlar DMK, Türk Ceza Kanunu (TCK), Askeri Ceza Kanunu gibi kanunlardır.¹³

1982 Anayasası'nda, 1924 ve 1961 anayasalarında olduğu gibi kamu görevlisi tanımına yer verilmemiştir. 128. maddede; “Devletin, kamu İktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzelkişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görülür.” denilerek “diğer kamu görevlileri” kavramı geçmiş ancak bu kavram tanımlanmamıştır.¹⁴

Anayasa'nın, memur disiplin hukuku kurallarını içeren “görev ve sorumlulukları, disiplin kovuşturmasında güvence” başlıklı 129. maddesinde, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin sorumluluklarından bahsedilmiş; ikinci fıkrasında, kamu görevlisi kavramı geniş tutularak bu meslek grupları ile kamu kurumu niteliğinde olan meslek kuruluşları, bu kuruluşların üst kuruluşları üyelerine savunma hakkı tanınmadan disiplin cezası verilemeyeceği belirtilmiştir.

TCK 6. maddede kamu görevlisi tanımlanmıştır. Buna göre kamu görevlisi, “Kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi”dir.¹⁵ TCK, memur kavramı yerine kamu görevlisi kavramını kullanmış ve kamu görevlisini, onu

---

¹² İbrahim Özerdem, “Ceza Mahkemesi Kararlarının Memur Disiplin Hukukuna Etkisi”, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2013, s.4.

¹³ Yasin Söyler, “İdari Usul İlkeleri Açısından Devlet Memurunun Disiplin Soruşturması, Gazi” Üniversitesi, Ankara, 2013, s.37-42.

¹⁴ Hüseyin Aydın, “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”, **Ankara Barosu Dergisi**, sayı 1, 2010, s.112-115.

¹⁵ Aydın, **a.g.e.**, s.112-115.

göreve getiren organ, seçim usulü gibi esaslara göre değil görevini göz önünde bulundurarak geniş bir şekilde tanımlamıştır.

Askeri Ceza Kanunu'nda memur; “Bu kanunun tatbikatında (Hizmet) tabirinden maksat gerek malüm ve muayyen olan ve gerek bir amir tarafından emredilen bir askeri vazifenin madun tarafından yapılması halidir.” şekline tanımlanarak görev alanı üzerinden tanımlama yoluna gidilmiştir.¹⁶

DMK'nın 1. maddesinde kanunun kimlere uygulanacağı belirtildikten sonra, 4. maddesine göre memur, “*Mevcut kuruluş biçimine bakılmaksızın, Devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerince genel idare esaslarına göre yürütülen asli ve sürekli kamu hizmetlerini ifa ile görevlendirilenler ayrıca, tanımlananlar dışındaki kurumlarda genel politika tespiti, araştırma, planlama, programlama, yönetim ve denetim gibi işlerde görevli ve yetkili olanlar*” olarak tanımlanmıştır.¹⁷ Kanunda, memurluk statüsü için gereken esaslar, memurun, ilgili görevde bizzat ve sürekli olarak ifa edilmek üzere görevlendirilmesidir.

Anayasamızın 39, 40 ve 68. maddelerinde, kamu personelleri ile ilgili olarak, “kamu görev ve hizmetinde bulunanlar”, “resmi görevliler”, “yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri” gibi tanımlar kullanılmaktadır.¹⁸ Görüldüğü üzere çeşitli maddelerde, madde içeriğine göre kamu personeli farklı şekilde tanımlanmaktadır. Esasında bu husus, anlam kargaşasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, tanımların belli birkaç başlık altında olmasının daha açıklayıcı ve anlaşılır olacağı düşünülmektedir.

İdare hukuku bakımından kamu görevlisi, kamu tüzel kişiliğince, kamu hizmeti sunmak üzere, kamu hukuku biçim ve kuralları ile devamlı surette hiyerarşik bağ çerçevesinde istihdam edilen görevlidir. Devlet memurları, öğretim elemanları, hâkimler ve savcılar, subaylar ve astsubaylar, kamu görevlilerine örnek verilebilir.¹⁹

---

¹⁶ 22.05.1930 tarih ve 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu, madde 12, <https://www.mevzuat.gov.tr/>

¹⁷ Adil Bucaktepe, “Devlet Memurluğu ve Memurların Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 18, sayı 3, 2014, s.3-4.

¹⁸ Şeref Gözübüyük, (2016), **Yönetim Hukuku**, 34. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s.180-200.

¹⁹ Mehmet Rauf Karşlı, **İdare Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.114-117.

Kamu hizmeti, devlet ya da kamu tüzel kişilerince, genel ve toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere, kamusal faydaya yönelik olarak yapılan ve kamuya sunulan devamlı faaliyetlerdir.²⁰

Günday'a göre kamu görevlisi kavramı, "geniş anlamda kamu görevlisi" ve "dar anlamda kamu görevlisi" olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geniş anlamda kamu görevlisi, kamu veya özel hukuk alanında geçici veya sürekli olarak istihdam edilen tüm görevlilerdir. Yazarın, pratikte tanım olarak daha faydalı gördüğü, daha çok idare hukukunda yer alan, dar anlamda kamu görevlisi ise DMK'ya tabi memurlar ve kendi personel rejimlerine tabi olarak özel kanunları bulunan diğer kamu görevlileridir.²¹

Bu tanımdan yola çıkılarak öğretim elemanları ve hâkimler ve savcılar, tabi oldukları ayrı bir personel kanunu olmasından dolayı diğer kamu görevlisi, doğrudan 657 sayılı kanuna tabi olan memurlar ise dar anlamda kamu görevlisi tanımına dâhil edilebilir. Memur disiplin hükümlerinin, hangi personel grubuna uygulanabilirliğinin saptanması açısından, kanunlarda memur ve kamu görevlisi tanımlarına hangi meslek gruplarının girdiğinin net bir şekilde belirlenmesinin önemli olduğunu düşünülmektedir.

Her ne kadar TCK'da "memur" kavramı kullanılmamış olsa da Anayasa, DMK, 4483 sayılı Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ve birçok kanunda "memur" ibaresi kullanılmıştır. Bununla beraber Anayasa'da 53. madde ve devamındaki çeşitli maddelerde "diğer kamu görevlileri" kavramı yer almaktadır.²²

Kamu görevlisi ve memur kavramlarının tanımlarının önemi, kamu kurumlarında çalışan hangi personele memur disiplin hukuku ilke ve kurallarının uygulanacağını saptanmasıdır. Anayasa Mahkemesi, konuyla ilgili kararlarında, farklı ölçütlerle bakış açısı getirerek farklı kararlar vermiştir.

Örneğin Anayasa Mahkemesi, 10.12.1985 tarih, E.1985/5, K.1985/23 sayılı kararında, geçici köy korucularını, ifa ettikleri görevin, genel idari esaslar

---

²⁰ Özerdem, **a.g.e.**, s.8.

²¹ Metin Günday, **İdare Hukuku**, 6. Basım, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2002, s. 504.

²² Burcu Demren Dönmez, "Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı", **TBBD**, sayı 94, 2011, s.95-98.

dâhilinde yürütülmesi gerekli olan ve süreklilik arz eden görevlerden olmaması sebebiyle; 11.12.1986 tarih, E.1985/11, K.1986/29 sayılı kararında, 3194 sayılı İmar Kanunu uyarınca kurulan yeminli büro elemanlarını, merkezi yönetim ile aralarında statüden kaynaklanan ilişki olmaması sebebiyle; 19.6.2002 tarih, E.2001/33, K.2002/56 sayılı kararında, kamu bankaları personelinin, bu bankaların kamu tüzel kişiliği statüsünden çıkarıldıktan sonra özel hukuk kural ve hükümlerine dâhil olması ve hizmetlerinin kamu hizmeti sayılmaması sebebiyle; 22.06.1988 tarih, E.1987/18, K.1988/23 sayılı kararında, il genel meclisi üyelerini, ilgili kadroya devamlı şekilde girmedikleri, kamu hizmetinde geçici bir rol oynadıkları ve hiyerarşik bağa dâhil olmadıkları sebebiyle memur veya diğer kamu görevlisi saymamıştır.²³

Buna göre, diğer kamu görevlileri de memurlar gibi, idari esaslara göre yürütmekle oldukları kamu hizmetlerine dâhil olan asli ve sürekli görevleri yerine getirmek üzere istihdam edilirler.²⁴ Görüldüğü üzere kamu görevlisi ve memurların görev tanımları aynıdır. Esasen kamu görevlisi kavramı, memur kavramını da içinde barındırır. DMK'da belirtilen memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kendi personel rejimlerine tabi olarak özel kanunları bulunanlar dar anlamda kamu görevlileri; bunlar dışında kalan devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerinde görev yapan personel ise geniş anlamda kamu görevlileridir.²⁵

2. Disiplin ve Disiplin Suçu Kavramları

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde²⁶, “*sıktı düzen*”, “*yol*”, “*kurallara uymak için sağlanan yöntem*” olarak tanımlanan disiplin, İdare hukuku anlamında ise çalışma düzeninin ve etkinliğinin sağlanması ve bu şekilde devlet hizmetlerinin etkili ve verimli ilerlemesi için oluşturulan bir araç olarak tanımlanabilir.²⁷

İdare hukukunda disiplin, idare ile birey arasındaki görev ilişkisinde bireyin statüsünden kaynaklanır ve göreviyle ilgili hatırlatma, bilgi verme, eğitme,

---

²³ Aydın, **a.g.e.**, s. 114.

²⁴ Aydın, **a.g.e.**, s. 114.

²⁵ Dönmez, **a.g.m.**, s.95-98.

²⁶ **Türk Dil Kurumu Sözlükleri**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2002, s.20.

²⁷ Küçük, **a.g.e.**, s.35-40.

düzenleme şeklinde yapıcı bir disiplin anlayışı ile onun kurum kurallarına uymasını sağlar.²⁸

DMK'nın ikinci bölümünde memurlara çeşitli yükümlülükler getirilmiştir. Bu yükümlülükler uyulmaması veya kurum içi düzeni bozucu kusurlu fiil veya davranışlar içine girilmesi, disiplin suçunu oluşturur.²⁹ Gözler, disiplin suçunu, “*memurun göreviyle ilgili kusurlu fiili*” olarak tanımlamaktadır.³⁰

Ancak örneğin, memurun sosyal hayatında, birine karşı cinsel tacizde bulunma eyleminde olduğu gibi, görevi dışında fakat memurluğa yakışmayan bir davranışı nedeniyle disiplin cezası alması halinde, memurun gerçekleştirdiği fiil doğrudan göreviyle ilgili olmasa da, fiili, vatandaş olarak görev alanı dışında gerçekleştirse bile memurlukla bağdaşmayan bir davranış olduğu için, DMK uyarınca disiplin cezası verilebilecektir. Bu anlamda disiplin suçunun memurun görevi ya da konumu ile ilgili kusurlu fiili olarak tanımlanmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

DMK'nın disiplin hükümlerinin içinde yer alan 124. maddesine göre “*kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların ve ilgili mevzuatın devlet memurlarına yönelik emrettiği görevleri yurt içinde veya dışında yapmamak, uyulması zorunlu kurallara uymamak veya mevzuatın yasakladığı işleri yapmak*” disiplin suçlarını oluşturmaktadır.³¹

Memur disiplin hukukunun yapıcı bir disiplin anlayışına sahip olduğunu, disiplin cezalarında belirli bir süre geçmesi ile cezaların sicilden silinebileceği, memurun sicili ve çalışma hayatındaki başarıları göz önüne alınarak, suçun kanuni tanımında yer alan cezadan bir alt cezanın verilebileceği gibi unsurlardan anlamaktayız.³²

İlgili kurallara uyulmadığında disiplin suçu oluşur ve disiplin cezaları gündeme gelir. Her ne kadar bazı yazarlara göre “*disiplin suçu ve/veya cezası*” yerine “*disiplin fiil ve yaptırımı*” kavramlarının kullanılması daha yerinde olsa

---

²⁸ Yunus Eraslan, “Disiplin Hukukunda Tevhiden Cezalandırma”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, sayı 13, 2019, s.167-186.

²⁹ Özerdem, **a.g.e.**, s.15.

³⁰ Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, Bursa, Ekin Kitabevi, 2019, s.680-710.

³¹ Özerdem, **a.g.e.**, s.15.

³² Özerdem, **a.g.e.**, s.15.

da³³ uygulamada sıklıkla “disiplin suçu ve/veya cezası” kavramları kullanılmaktadır. Ceza hukukunda suçun failinin bazı suç tipleri hariç herkes olabilmesi, disiplin hukukunda geçerli değildir. Bir eylemin disiplin suçu oluşturması için eylemi yapan kişinin, ilgili kurumun görevlisi olması ve işlenen disiplin suçu ile kişinin görevi arasında nedensellik bağı olması gerekmektedir. Bu anlamda disiplin suçları, “*özgü suç*” kategorisindedir.³⁴ TCK’da düzenlenen adli cezaları veren makam mahkemeler iken disiplin cezalarını veren makam, memurun bağlı bulunduğu kurum ve disiplin amiridir.³⁵

Danıştay 12. Dairesi 16.12.2015 T. 2012/5030 E., 2015/6918 K. sayılı kararında disiplin yaptırımlarını, “*Kamu görevlilerinin mesleki yaşam ve görevlerinde görülen olumsuzluklara karşı uygulanan ve kimi zaman iyileştirici ve kimi zaman bir takım zorlayıcı yaptırımları olan cezalar olup, amacı kamu görevlilerinin düzenli ve verimli çalışmalarını sağlamaktır.*” şeklinde tanımlamıştır. Böylelikle, disiplin yaptırımlarının sadece cezalandırma değil ıslah etme amacı da olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca aynı kararda, memura disiplin cezası verilebilmesi için somut deliller olması gerektiği de ifade edilmiştir.³⁶

Aynı Daire, 09.09.2018 T. 2015/2837 E. 2018/4660 K. sayılı kararında disiplin cezalarını, “*hukuk devletinde kamu hizmetlerinin uyum ve düzen içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla hizmeti sunan kamu görevlileri için disiplin düzenlemeleri içeren kurallar*” olarak tanımlamıştır.³⁷

Anayasa Mahkemesi, 28.11.2018 T., 2018/110 E., 2018/99 K. sayılı kararında disiplin cezalarını, “*Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla öngörülmüş; yapma veya yapmama biçiminde beliren davranış kurallarının ihlali hâlinde uygulanan, yasal olarak düzenlenmiş idari*

---

³³ Ramazan Çağlayan, **İdare Hukuku Dersleri**, 6. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s.526.

³⁴ Onur Karahanoğulları, “Memur Disiplin Hukukunun İlkeleri ve Niteliği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, cilt 8, sayı 3, 1999, s.55-77.

³⁵ Küçük, **a.g.e.**, s.35-40.

³⁶ Danıştay 12. Dairesinin 16.12.2015 Tarih, 2012/5030 Esas, 2015/6918 Karar sayılı kararı.www.lexpera.com.tr/

³⁷ Danıştay 12. Dairesinin 09.09.2015 Tarih, 2015/2837 Esas, 2018/4660 Karar sayılı kararı.www.lexpera.com.tr/

yaptırımlar” olarak tanımlamış, yaptırımların temel amacının kamu düzenini sağlamak ve korumak olduğunu belirtmiştir.³⁸

Disiplin hukuku, bünyesinde disiplin suç ve cezalarını barındırmaktadır. Ceza hukuku ile karşılaştırıldığında, disiplin hukukuna hâkim olan ilke ve kuralların birçoğunun, ceza hukuku ilkelerinden esinlenerek oluşturulduğu görülmektedir. Bir statüye dâhil olmanın sonucunda, bu statüye sahip olan bireye uygulanan disiplin yaptırımları, ceza yaptırımlarına nazaran ilk bakışta çok daha hafifmiş algısı yaratsa da esasen muhatabına yönelik çok ağır sonuçlar doğurabilmektedir.³⁹

Ceza hukukunda, bir eylemin suç oluşturabilmesi için kanuna aykırı bir eylem olması ve bu eylemin kusurlu şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Disiplin hukukunda da benzer bir tanımdan söz edilebilir ancak disiplin hukukunda suç, sadece memur tarafından işlenebilir.

DMK’daki disiplin suç ve cezaları, 124. madde ve devamında düzenlenmektedir. Bununla beraber kamu kurum ve kuruluşlarının, kendi kurum yapılarına özgü özel kanunları olabilmektedir. Ancak özel kanunlarda konuyla ilgili hüküm bulunmaması halinde DMK’ya atıf yapılmaktadır.⁴⁰ Bu anlamda memur disiplini konusunda temel kanun, 657 sayılı DMK olup farklı meslek gruplarının ihtiyaçları dâhilinde kendilerine özel mesleki disiplin kanunları da bulunmaktadır.

Memur disiplin hukukunda, çoğunlukla idareye tanınan geniş takdir yetkileri bulunmaktadır. Kanun’un 125. maddesinde yer alan *“ağırlık olarak benzer nitelikte eylemlerin aynı türden disiplin cezası verilebileceği”* düzenlemesi, bu hususu somut bir şekilde göstermektedir. Bunun neticesinde idarenin, disiplin mevzuatı içinde suç çeşitliliği oluşturma ve kıyas yapmayı çokça uyguladığı, bunun da zaman zaman hukuk devleti ilkesini zedeleyebildiği görülmektedir. Bu nedenle anayasal ilkeler ve ceza hukuku ilkelerinin, bu hukuk

---

³⁸ Anayasa Mahkemesinin 28.11.2018 Tarih, 2018/110 Esas, 2018/99 Karar sayılı kararı.. <http://www.anayasa.gov.tr>

³⁹ Yücel Oğurlu, “Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu ‘Ne Bis İn idem’ Kuralı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 52, sayı 2, 2003, s.101-120.

⁴⁰ Eraslan, **a.g.m.**, s.169-170.

dalına uygulanması, memurların haklarının korunması açısından önem taşımaktadır.⁴¹

3. İdari Yaptırım Türlerinden Disiplin Yaptırımı ve Amacı

Kelime kökeni Roma Hukuku olan “*yaptırım*” kavramı, Roma Hukukunda “*sanctio*” kelimesi olarak kullanılmakta ve anlam olarak bir kurala aykırılık halinde öngörülen cezayı ifade etmektedir.⁴² Kişilerin kurallara aykırı davranmaları veya yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde, toplumsal düzeni sağlamak adına hukukun, kamu gücünü kullanarak kişilere verdiği tepki ve cevaptır. Yaptırım, gerçekleşmiş suçlar açısından ceza, henüz gerçekleşmemiş suçlar açısından ise tehdit unsurlarını bünyesinde barındırmaktadır.⁴³

Hukuksal tür olarak yaptırımlar, kamu hukuku ve özel hukuk yaptırımları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kanunlara uygun olduğunda ve açıkça yetki verildiği hallerde, yargı kararına gerek olmaksızın idare tarafından doğrudan yapılan işlemlerle uygulanan yaptırımlar, idari yaptırımlardır. İdare hukuku yaptırımları, kamu hukuku yaptırımları arasındadır. Bu yaptırımlar, idari işlemin iptali şeklinde olabileceği gibi disiplin yaptırımı, lisans iptali gibi bünyesinde cezalandırma amacı güden şekilde de olabilmektedir. Ayrıca tümü yargı denetimine tabidir.⁴⁴

Temelde birer idari işlem olan idari yaptırımlar, idarenin bu yönde irade açıklamaları sonucu ortaya çıkar. İlgilileri için, bu kişilere yönelik, belli bir davranışta bulunma ya da bulunmamayı veya belli bir davranışa göz yummayı öngördüğü için, “*yükümlendirici idari işlem*” kategorisindedir. Ancak diğer idari işlemlerden farklı olarak, idari yaptırımlarda cezalandırma ve caydırma amacı bulunmaktadır.⁴⁵

---

⁴¹ Bahtiyar Akyılmaz, “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 6, sayı 2, 2002, s.250.

⁴² Halil İbrahim Yüksel, “Roma Hukuku’ndan Türk Hukuku’na Hükümsüzlük Sisteminin Oluşumu ve Gelişimi”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2020, s.13.

⁴³ İsmail Yeşil, *Ceza Hukuku Genel İlkelerinin İdari Cezalara Uygulanabilirliği*, Ankara Üniversitesi, 2010, s.6.

⁴⁴ Yeşil, **a.g.e.**, s.17.

⁴⁵ Burcu Erdiç, “İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması”, **Ankara Barosu Dergisi**, sayı 2, 2012, s.262.

Doktrinde zaman zaman idari yaptırım yerine idari ceza teriminin kullanıldığı görülmektedir. Bu konuda fikir birliği oluşmuş değildir. Örneğin Gölcüklü, idari ceza kavramını kullanmaktadır.⁴⁶ Her ne kadar idare hukukundaki kamu gücü etkeni nedeniyle idari yaptırımların amacı, ceza hukukunda olduğu gibi caydırıcılık ve ceza verme olsa da disiplin hukukunun, idare hukukunun bir bölümü olmasından dolayı idari yaptırım kavramının daha yerinde olduğu düşünülmektedir.

İdari yaptırımlar; idari makamlarca, idari mevzuata aykırılık halinde, kanun veya kanunun verdiği yetkiye dayalı olarak uygulanan, yargı kararına gerek olmaksızın ilgili idareye verilen yetki ile ortaya çıkan, yürütme işlemi niteliğindeki yaptırımlardır. Bu yaptırımların temelinde, toplumsal huzur ve refahın sağlanması; kamusal faaliyetleri sunabilme; kurum içi düzeni sağlama; memurların, görevlerini en etkin, uyumlu, özenli, doğru tutumda ve verimli bir şekilde yapmalarını sağlayarak kurumun performansını arttırmak gibi amaçlar yatmaktadır. Bu bakımdan içinde, idari organlara verilen üst yetkiler barındırmakta ve bu yetki ve işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanmakta, yargı kararı ile iptal oluncaya kadar hukuka uygun kabul edilmektedir.⁴⁷

Anayasa Mahkemesi, 23.10.1996 Tarih, 1996/4, E, 1996/48 K sayılı kararında idari yaptırımı, “*İdarenin bir yargı kararına gerek olmaksızın yasaların açıkça verdiği yetkiye dayanarak idare hukukuna özgü yöntemlerle, doğrudan doğruya bir işlemi ile uyguladığı yaptırımlarla, verdiği cezalar*” şeklinde tanımlayarak hem yaptırım hem de ceza olduğu vurgusunda bulunmuştur. Uyuşmazlık Mahkemesi ise 11.07.1988 tarih, 1988/1 E, 1988/1 K sayılı kararında idari yaptırımı, kanunun verdiği cezanın, idari organ eli ile idari usulle uygulanması şeklinde tanımlamıştır.⁴⁸

Hukuk devletinin gereği olarak, idari yaptırımlar da tıpkı diğer yaptırımlar gibi anayasaya uygun olmak zorundadır. Yaptırımların uygulama aşaması ve

---

⁴⁶ Feyyaz Gölcüklü, “İdari Ceza Hukuku ve Anlamı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, cilt 18, sayı 2, 1963, s.140.

⁴⁷ Hayrettin Kurt, “İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 18, sayı 1, 2014, s.131-178.

⁴⁸ Mehmet Fatih Gürkan, “657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Disiplin Suç ve Cezalarının Kanuniliği”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 4, sayı 1, 2014, s.57.

infazında, çeşitli ilkeler ve idare hukukuna özgü usuller uygulanır. Yaptırımlar, idari işlem niteliğindedir. İdare, soruşturmalarda hem yargılayıcı hem de karar verici konuma sahiptir.⁴⁹

Oysa ceza hukuku yaptırımları, bağımsız yargı organlarınca yapılan yargılama neticesinde ceza muhakemesi kurallarına göre verilen, caydırıcılık ve ceza verme amacının yanı sıra, suçluyu ıslah amacı da olan, hapis cezası gibi özgürlüğü kısıtlayıcı şekilde de olabilen, idari yaptırımlara nazaran daha ağır yaptırımlardır.⁵⁰

İdare hukuku, içtihatlar bütününden oluşan bir hukuk dalıdır. İdari yaptırımlarda, kişi hak ve hürriyetlerine müdahale olsa da kişi, ceza hukuku yaptırımlarında olduğu gibi hürriyetinden yoksun bırakılmaz. Çünkü hürriyetten yoksunluk ancak mahkeme kararı ile olabilir. İdari yaptırımlar; disiplin yaptırımları, idari para cezaları, hak yoksunluğu gibi yaptırımlar olup özgürlüğü kısıtlayıcı ceza içermemesi nedeni ile cezai yaptırımlar kadar ağır değildir.⁵¹

Günday'a göre idari yaptırımlar; idari cezalar ve idari icralar (resen icra) olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.⁵² Tez çalışmasının konusu olan memur disiplin cezaları, idari cezalar bölümündedir. İdari icralar ise idarenin resen tahsil yetkisi, kolluğun kuvvet kullanma yetkisi gibi hallerdir. İdari para cezaları, kabahatler karşılığı verilen idari cezalar, regülatif idari cezalar,⁵³ atipik idari cezalar⁵⁴ da bu cezalara örnek olarak gösterilebilir. İdari icra yaptırımları ise kolluğun kuvvet kullanması gibi, kanuna aykırı olmamak şartı ile idareye gerekli durumlarda doğrudan uygulama yetkisi veren yaptırımlardır.⁵⁵

Ulusoy'a göre idari yaptırımlar; idari cezalar, kolluğun uyguladığı tedbirler ve idari cebri icradır. İdari cezalar; hukuka aykırı olan bir davranış veya eylemin,

---

⁴⁹ Erdinç, **a.g.m.**, s.262.

⁵⁰ Erdinç, **a.g.m.**, s.262.

⁵¹ Kurt, **a.g.m.**, s.134.

⁵² Günday, **a.g.e.**, s.214.

⁵³ *Özel bir faaliyet alanında, kamu düzenini korumak veya belli bir sektörü düzenlemek amacıyla, o konularda özel olarak yetkilendirilmiş idari makamlar tarafından verilen idari cezalar, doktrinde "regülatif cezalar" olarak tanımlanmaktadır. Anayasa Mahkemesinin 2017/97 E., 2017/148 Karar sayılı kararı, <https://www.anayasa.gov.tr/>

⁵⁴ *Diğer idari ceza alanına girmeyen, kamu düzenini korumak için verilen idari para cezası dışındaki diğer tür idari cezalardır. Ali Ulusoy (2009), "Erkler Ayrılığı ve Yürütme-Yargı ilişkileri Bağlamında Kabahatler Kanununun Değerlendirilmesi", **Danıştay ve İdari Yargı Günü**, s. 23.

⁵⁵ Yeşil, **a.g.e.**, s.29.

idari işlem uygulanarak idare tarafından cezalandırılmasıdır. Kolluk faaliyetleri; idarenin, kamu düzenini korumak üzere bu düzeninin bozulmasını engellemek için gerçekleştirdiği önleyici eylemlerdir. Cebri icralar (resen icra); kamusal bir alacağın, adli yargıya gitmeksizin idare tarafından borçlusundan cebren tahsil edilmesidir. İdari cezalar ise disiplin cezaları, Kabahatler Kanununa göre verilen idari cezalar ve regülatif idari cezalardır.⁵⁶

Dayandığı temel farklı olsa da bütün toplumsal oluşumlarda, hiyerarşik olarak üst makamdaki kişiler ve bu kişilere verilen üst yetkiler söz konusudur. Disiplin, bu makamdaki kişilerin, bu güce dayalı olarak toplum üzerinde düzeni sağlamak adına kullandıkları yetkiler bütünüdür. Disiplin yetkisinin üzerinde kullanılacağı kişiler, kimi zaman bir topluluk iken kimi zaman kamu ya da özel iş alanlarındaki mesleki bir grup olabilmektedir.⁵⁷

Giritliye göre, ceza hukuku ile idare hukukunun yaptırım açısından en keşiştiği dal, memur disiplin hukukudur. Disiplin yaptırımları, başta 657 sayılı DMK olmak üzere memurun bağlı olduğu kurumların kendi kanunları ve yönetmelikleri gibi düzenleyici işlemlerle detaylı bir şekilde düzenlenmiştir.⁵⁸

DMK’da disiplin yaptırımlarının yanı sıra, görevden uzaklaştırma gibi CMK’daki koruma tedbirlerine benzer disiplin tedbirleri de bulunmaktadır. Ceza muhakemesi hukukundaki koruma tedbirlerinin geçici olması, kanuni olması, maddi gerçek amacına ulaşmak için araç olması, ölçülülük özellik ve ilkeleri, disiplin hukukunda da geçerlidir.⁵⁹

657 sayılı kanunun 137. maddesine göre görevden uzaklaştırma; “*Devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği hallerde, görevi başında kalmasında sakınca görülecek Devlet memurları hakkında alınan ihtiyati bir tedbirdir.*” denilmek suretiyle bir disiplin tedbiri olarak tanımlanmıştır.

İdarenin bireylere yönelik cezalandırıcı işlem uygularken amacı, kamu düzenini korumak ve kamu hizmetinin düzgün işlemlerini sağlamaktır. Aksi halde, örneğin sadece bir kişiye ceza vermek, intikam almak gibi amaçlar dâhilinde

---

⁵⁶ Ulusoy, **a.g.m.**, s.23.

⁵⁷ Aslan ve Altındağ, **a.g.e.**, s.20-30.

⁵⁸ İsmet Giritli, **Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli**, İstanbul, Fakülteler Matbaası, s.314, 1979.

⁵⁹ Giritli, **a.g.e.**, s.314.

verilen idari ceza, söz konusu işlemin hukuka uygunluğunu tartışmalı hale getirir.⁶⁰

Anayasa Mahkemesi, kararlarında, memurlara yönelik disiplin cezalarını, diğer idari işlem kategorilerinden ayrı değerlendirmiştir. Mahkeme, bu konuda verdiği bir kararda; disiplin cezalarının, nitelik ve özellik olarak diğer idari işlemlerden ayrı olduğunu, bu nedenle bu kararlara karşı yapılan yargı başvurularının niteliğinin Anayasal güvence olan memurluk teminatı ile ilgili olduğunu belirtmiştir.⁶¹

Doktrinde, ceza hukuku normlarının, genel kamu düzenini sağlamak için var olduğu; disiplin cezası normlarının ise memurun görev yaptığı kurumdaki düzeni sağlamak için var olduğu belirtilmektedir. Ceza hukuku yaptırımları, bireyin devlete karşı olan sorumluluğu ile ilgiliyken; disiplin yaptırımları, memurun, kurumu ile arasındaki mesleki bağ ve sorumluluğundan doğan yaptırımlardır.⁶²

Ceza hukuku yaptırımları, kişinin yaşamına, özgürlüğüne yönelik daha ağır yaptırımlar içerse de disiplin hukuku yaptırımları da kişinin meslek hayatına yönelik ağır yaptırımlar oluşturabilmektedir. Örneğin kademe ilerlemesinin durdurulması ya da kamu görevinden çıkarılma gibi cezalar, muhatabı memur üzerinde oldukça ağır yaptırımlar içermektedir.

4. Disiplin Cezası Türleri

DMK'nın 124. maddesine göre, *“Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacı ile kanunların, Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin ve yönetmeliklerin devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun niteliğine ve*

---

⁶⁰ Ulusoy, **a.g.m.**, s. 25.

⁶¹ Anayasa Mahkemesinin 12.07.1963 Tarih, 1963/114 Esas, 1963/190 Karar sayılı kararından aktaran, İsmail Yeşil, 2009, s.36.

⁶² Hasan Dursun, İdari Suç ve Cezalarda Kanunilik İlkesi, Ankara Üniversitesi, 2014, s.377.

ağırlık derecesine göre 125 inci maddede sıralanan disiplin cezalarından birisi verilir.”⁶³

Disiplin cezaları, kurum içi düzenin bozulması tehdidi, kamu statüsünün korunması amacı veya doğrudan bozulması durumunda, eylemin ağırlığına göre ortaya çıkar ve uygulanır. Uyarma, kınama gibi cezalar daha çok önleyici işleve sahipken; aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması gibi cezalar ise cezalandırma yönü daha ağır basan cezalardır. Kuşkusuz bu cezalardan en ağır olanı meslekten çıkarmadır.⁶⁴

Bodur ve Ozulu’ya göre, kurumlar tarafından memurlar üzerinde korku oluşturarak onların görevlerini ifa etmelerini sağlama anlayışı terk edilerek öğretici, eğitici, insan haklarına saygılı, adil ve demokratik bir disiplin anlayışı uygulanmalıdır.⁶⁵ Kılınç’a göre bu doğrultuda disiplin cezaları, salt cezalandırma aracı olarak değerlendirilmemeli, cezaların ıslah yönü de düşünülmalıdır.⁶⁶

Disiplin hukukunda temel insan hakları ve buna dair uluslararası ve ulusal ilkelerin göz önüne alınması gerektiği düşünülmektedir. Ancak disiplin hukukunda esas, ceza hukukunda olduğu gibi bireyi ıslah amacı değil kurum düzeni olduğu için, ceza verilirken memuru ıslah düşüncesinden ziyade suçun ağırlığı, memurun sicili, varsa cezasızlık veya hafifletici nedenler gibi kıstasların değerlendirilmesi daha yerinde olacaktır.

a. Uyarma cezası

DMK’nın 135. maddesine göre uyarma, yaptırımlar arasında ilk sırada yer alan, hafif derecede kabul edilen bir disiplin yaptırımıdır. Disiplin amiri tarafından, yaptığı eylem veya davranışın yanlış olduğu ve bir daha tekrarlamaması, daha dikkatli olması konusunda ilgili memura yazılı olarak verilir. Uyarma cezasına neden olan fiil hallerden bazıları, “*Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç*

---

⁶³ Ahmet Kılınç, “Devlet Memurları Kanunu’nda düzenlenen Disiplin Suç ve Cezaları”, 2003, s.3. <https://www.turkhukuk sitesi.com/>

⁶⁴ Kılıç, **a.g.e.**, s.3.

⁶⁵ Şükrü Bodur, Osman Ozulu, **Kamu görevlileri, Memurlar ve Öğretmenlerin Disiplin Cezaları**, İstanbul, Nadir Kitap, 1976, s.18-19.

⁶⁶ Kılıç, **a.g.e.**, s.3.

ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kayıtsızlık göstermek veya düzensiz davranmak”, “*Özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, görev mahallini terk etmek*”, “*Kurumca belirlenen tasarruf önlemlerine riayet etmemek*”, “*Usulsüz müracaat veya şikâyette bulunmak*”tır.

Uyarma cezasına neden olan fiilin öğrenildiği tarihten itibaren, disiplin amirleri tarafından bir ay içinde disiplin soruşturmasına başlanması gerekmektedir. Aksi takdirde bu yetki zaman aşımına uğramaktadır. Memurun, uyarı cezasına karşı disiplin kuruluna itiraz ve idari yargı yoluna başvuru hakkı bulunmaktadır.⁶⁷

Uyarma cezası, disiplin amirince, ortada disiplin suçu oluşturan bir eylem yokken hafif olması özelliği itibariyle sadece memura ders vermek amacı ile kullanılmamalı, kanuni karşılığı olan somut durumlarda uygulanmalıdır. Uygulamada, kurumların, ilk kez suç işleyen ve uyarı cezası alan memurlara yönelik, “*dikkatini çekmek üzere*” yazılı bildirim yaptıkları da görülmektedir.

b. Kınama cezası

DMK’ya göre kınama, amiri tarafından memura, görevinde ve hareketlerinde kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir. Bu ceza tipinde, uyarıya neden olan hareketlere nazaran daha belirgin bir kusur durumu söz konusudur. Kınama cezasına neden olan fiil ve hallerden bazıları, “*Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımından kusurlu davranmak*”, “*Eşlerinin, reşit olmayan veya mahcur olan çocuklarının kazanç getiren sürekli faaliyetlerini belirlenen sürede kurumuna bildirmemek*”, “*Görev sırasında amire hal ve hareketi ile saygısız davranmak*”tır. Bu ceza da disiplin amiri tarafından verilir. Soruşturmaya başlama süresi ve derhal uygulanması açısından uyarıya aynı niteliktedir.⁶⁸

Uyarma cezasında olduğu gibi, kınama cezasına neden olan fiilin öğrenildiği tarihten itibaren, disiplin amirleri tarafından bir ay içinde disiplin

---

⁶⁷ Kılınç, **a.g.m.**, s.7-8.

⁶⁸ Kılınç, **a.g.m.**, s.7-8.

soruşturmasına başlanılması gerekmektedir. Aksi takdirde bu yetki zaman aşımına uğramaktadır. Memurun, kınama cezasına karşı disiplin kuruluna itiraz ve idari yargı yoluna başvuru hakkı bulunmaktadır.⁶⁹

c. Aylıktan kesme cezası

DMK'nın 125. maddesine göre aylıktan kesme, memurun brüt aylığından 1/30 ile 1/8 oranları arasında kesinti yapılmasıdır. Aylıktan kesme cezası, uyarma ve kınama cezalarına nazaran daha ağır ve maddi bir yaptırımdır. Aylıktan kesme cezasına neden olan fiil ve hallerden bazıları, “*Kasıtlı olarak; verilen emir ve görevleri tam ve zamanında yapmamak, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasları yerine getirmemek, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçleri korumamak, bakımını yapmamak, hor kullanmak*”, “*Özürsüz olarak bir veya iki gün göreve gelmemek, Devlete ait resmi belge, araç, gereç ve benzerlerini özel menfaat sağlamak için kullanmak*”tır. Aylıktan kesme cezası da uyarma ve kınama cezaları gibi disiplin amirleri tarafından re'sen verilebilmektedir.

Bu tür bir ceza, memuru etkilemenin yanı sıra ekonomik olarak ailesini de etkilemektedir. Bu açıdan, ceza tespit edilirken aylıktan kesme oranı konusundaki takdir yetkisi, ölçülülük ilkesi, fiilin ağırlığı, memurun sicili veya başka hafifletici haller gibi unsurlar önemle göz önünde bulundurulmalıdır.⁷⁰

d. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezası

DMK'nın 125. maddesine göre kademe ilerlemesinin durdurulması, “*Fiilin ağırlık derecesine göre memurun, bulunduğu kademedeki ilerlemesinin 1-3 yıl arasında durdurulmasıdır*”. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasına neden olan fiil ve hallerden bazıları, “*Göreve sarhoş gelmek, görev yerinde alkollü içki içmek, “Özürsüz ve kesintisiz 3–9 gün göreve gelmemek”, “Görevi ile ilgili olarak her ne şekilde olursa olsun çıkar sağlamak*”tır. Ceza, ilgili memurun bağlı bulunduğu kurumun bu yöndeki disiplin kurulu kararından sonra, atamaya yetkili amirce verilir. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasında, soruşturma dosyası, karar için 15 gün içerisinde kurum disiplin kuruluna verilir. Kurul, 30 gün içinde soruşturma evrakına bakarak karar verir.

---

⁶⁹ Kılınç, a.g.m., s.7-8.

⁷⁰ Abed Rzaiz Aswad, “Türkiye’de 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’na Göre Memurların Disiplin ve Cezai Sorumluluğu”, **The Journal of Academic Social Science**, sayı 99, 2019, s.305-322.

Disiplin suçu oluşturan eylemin ağırlık derecesine göre memurun, bulunduğu kademesinde ilerlemesi 1 ila 3 yıl durdurulmaktadır. DMK'nın 64. maddesi uyarınca, memurunun kademe ilerlemesi için bulunduğu kademe en az bir yıl çalışmış olması gerekmektedir. Ayrıca aynı yıl içerisinde olumlu sicil alması ve bulunduğu derecede ilerleme olanağının olduğu bir kademenin de bulunması gerekmektedir. Söz konusu ceza verilirse memura kademe ilerlemesi yapılabilecek durum olsa dahi memur, kademe ilerlemesi yapamaz. Bulduğu kademe 1 ila 3 yıl arasında kalır. Bu ceza türü, memuru bu anlamda hem maddi hem de manevi yönden etkilemektedir.⁷¹

Danıştay 8. Dairesi, 16.11.2005 T., 2004/3135 E., 2005/4668, K. sayılı kararında, “*Davaya konu olan işlemde, memurun kademe ilerlemesinin kaç yıl durdurulduğunun belirtilmemesi durumunda, asgari süre olan bir yıl anlaşılması*” denilerek memurun lehine uygulama yapılması gerektiğini belirtmiştir. Danıştay içtihatları, disiplin kurullarının verdikleri kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında, süreyi de net bir şekilde belirtmeleri gerektiği yönündedir.⁷²

DMK'nın 127. Maddesine göre, uyarma ve kınama cezalarında olduğu gibi, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiğinin idarece öğrenildiği tarihten itibaren, bir ay içinde disiplin soruşturmasına başlanmadığı, 2 yıl içinde ceza verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zaman aşımına uğrar. Görüldüğü üzere zaman aşımı süreleri, fiillerin işlendiği tarih değil işlendiğinin idarece öğrenildiği tarihten itibaren başlamaktadır. Sancaktar'a göre ise idarenin disiplin suçunu öğrendiği tarih yanlış belirtilerek bu husus, idare tarafından memura yönelik manevi baskı aracı olarak kullanılabilir.⁷³ Uygulamada, idarenin somut olayı öğrendiği tarihi ileri bir tarih olarak belirlemesine zaman zaman rastlanmaktadır. Bu açıdan, şikâyet edilen memurun, idarenin suç iddiasını bilmesine karşın durumu kendisine baskı aracı olarak kullandığı yönünde bir itirazı var ise, bu hususun idare mahkemesince titizlikle incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

---

⁷¹ Küçük, a.g.e., s.83.

⁷² Küçük, a.g.e., s.83.

⁷³ Oğuz Sancaktar, **Disiplin Yaptırımı Olarak Devlet Memuriyetinden Çıkarma ve Yargısal Denetimi**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, s.293, 2001.

Yukarıda aylıktan kesme cezası için açıklanan hususlar, kademe ilerlemesinin durdurulması cezası için de geçerlidir. Ayrıca, cezanın disiplin kurulunun kararı sonucu, yetkili amir tarafından verilmesi, memur teminatı açısından doğru bir yaklaşımdır.⁷⁴

DMK' nın 125. maddesine göre, öğrenim durumları sebebiyle yükselecekleri kadroların son kademesinde olan memurlara, kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının verilmesi gereken durumda, bu ceza yerine, brüt aylığının ¼'ü – ½'si kesilir ancak fiil tekrar ederse, bir ağır ceza olan, göreve son verme işlemi uygulanır. Burada kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının teknik olarak uygulanamaması nedeniyle bir alt ceza uygulamasına gidilmektedir. Ancak tekerrür gibi durumlarda uygulama, asıl aldığı ceza üzerinden devam eder.

e. Devlet memurluğundan çıkarma cezası

DMK'ya göre devlet memurluğundan çıkarma, *“bir daha Devlet memurluğuna alınmamak üzere memurluktan çıkarılmasıdır.”* Devlet memurluğundan çıkarma ile memurluk statüsü sona ermektedir. Kanunun 98. maddesine göre, memurluktan çekilme ya da çekilmiş sayılma, isteğe bağlı emekli olma durumlarında da memurluk statüsü sona ermektedir ancak bu durumlarda tekrar bu statüye dönmek mümkün iken devlet memurluğundan çıkarılma cezasında bu mümkün değildir.⁷⁵

Uygulamaya bakıldığında memurluktan çıkarılma cezası, genelde ceza mahkemeleri tarafından verilmiş olan mahkûmiyet kararları nedeniyle verilmektedir. Bunun için, yetkili ve görevli mahkeme tarafından bir yıldan fazla ceza verilmesi ve bu mahkûmiyet kararının kesinleşmiş olması gerekmektedir. Devlet memurluğundan çıkarma cezası, amirlerin bu yöndeki istekleri doğrultusunda, memurun bağlı olduğu kurumun yüksek disiplin kurulu kararıyla verilmektedir. Hakkında memurluktan çıkarılma cezası istenen memur, özlük dosyası hariç olmak üzere, soruşturma evraklarını inceleme, tanık dinletme, disiplin kurulunun huzurunda sözlü ya da yazılı, isterse vekili yoluyla savunma yapma haklarına sahiptir.⁷⁶

---

⁷⁴ Aswad, **a.g.m.**, s. 305-322.

⁷⁵ Küçük, **a.g.e.**, s.84-85.

⁷⁶ Küçük, **a.g.e.**, s.84-85.

Devlet memurluğundan çıkarma cezasına neden olan eylemlerden bazıları, “İdeolojik veya siyasi amaçlarla kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak, boykot, işgal, kamu hizmetlerinin yürütülmesini engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere katılmak veya bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek veya yardımında bulunmak”, “Yasaklanmış her türlü yayını veya siyasi veya ideolojik amaçlı bildiri, afiş, pankart, bant ve benzerlerini basmak, çoğaltmak, dağıtmak veya bunları kurumların herhangi bir yerine asmak veya teşhir etmek”, “Siyasi partiye girmek”, “Özürsüz olarak bir yılda toplam 20 gün göreve gelmemek”tir.⁷⁷

Yukarıda bahsedildiği üzere, disiplin cezası almasına neden olan bir fiil ve davranışa, nitelik ve ağırlık olarak benzeyen fiilleri gerçekleştirenlere, aynı dereceden disiplin cezası uygulanır. Disiplin hukukunda yer alan cezaların, disiplin mevzuatında açık ve net bir şekilde ifade edilmesi fakat ilgili cezalara neden olan suçların DMK’da belirsiz ve muğlak ifadelerle yer alması, özellikle uyarma ve kınama cezalarında bahsedilen fiil ve hallerin, açık ve net ifade edilmemesi, bu suçları yoruma açık bir hale getirmektedir.⁷⁸

Bu durum, disiplin cezaları için idarenin sahip olduğu geniş takdir hakkından dolayı, zaman zaman memurun baskıya, haksızlığa uğramasına neden olabilmektedir. Bu nedenle idarenin takdir yetkisini keyfi kullanmaması, adil olması önem taşımaktadır. Verilen tüm disiplin cezalarına karşı, itiraz ve yargı yolunun açık olması, memur açısından önemli bir kazanımdır. Ayrıca böylelikle amirlerin disiplin soruşturmalarında baskı yapmasının da önüne geçileceği değerlendirilmektedir.⁷⁹

---

⁷⁷ Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

⁷⁸ Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

⁷⁹ Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

III. DEVLET MEMURLARI KANUNUNA GÖRE DİSİPLİN SORUŞTURMASI VE USULÜ

A. Genel Olarak

Bu bölümde, 657 sayılı DMK'ya göre disiplin soruşturması, amacı, soruşturma yetkisine sahip olan makamlar, ön soruşturma, soruşturmanın kamusalılığı, gizliliği, dağınıklığı, yazılı olması gibi unsurları, zaman aşımı süreleri, disiplin makamınca atanan incelemeci, soruşturmacı, soruşturmacının görevleri, deliller, ifade almada yasak usuller, savunma hakkı ve bilgi edinme hakkı, soruşturma raporu, disiplin kurulları, kurulların teşekkülü, karar usulü, disiplin cezalarının tebliğ ve infazı, düşmesi, silinmesi ve bu hususların yüksek yargı kararları ışığında ceza muhakemesindeki ilke ve usullerle karşılaştırılması ele alınmıştır.

B. Kavram ve Hukuki Nitelik

1. Disiplin Soruşturması– Ceza Muhakemesi İşlemleri Bağlantısı

Disiplin soruşturması sürecini başlatacak idari makamların, öncelikle soruşturmayı başlatma yetkisine sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü yetkisiz bir makamın disiplin soruşturması başlatması ve yürütmesi, uygulanacak disiplin işlemini yetkisel açıdan sakatlar. Bu sebeple, disiplin soruşturması başlatacak makamın, öncelikle inceleme yolu ile yetki tespitini yapması gerekmektedir. İnceleme, sadece yetki açısından değil disiplin soruşturmasının gerekliliği konusunda da önemlidir. Disiplin cezasını vermeye yetkili idari makam, inceleme sonucunda, soruşturmanın başlamasını gerektirecek unsurları yeterli bulmayabilir.⁸⁰

---

⁸⁰ Söyler, **a.g.e.**, s.66.

İdari makamlarca yapılan inceleme ve ön soruşturma neticesinde, disiplin soruşturmasının başlatılması doğrultusunda karar alınması halinde yapılması gereken, disiplin soruşturmasının başlaması yönünde karar almaktır. Çünkü disiplin cezası kararı verilmeden önce, hakkında suç isnadı olan memurun, işlediği iddia edilen suçu işlemiş olup olmadığına doğruluğu açısından soruşturma yapılması önemlidir.⁸¹

Ceza Muhakemesi Hukukundaki ilkelerden; suç şüphesi üzerine yapılan soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin, herhangi bir talebe bağlı ve gerek olmaksızın devlet tarafından resen yapılmasını ifade eden “*kamu davasının mecburiliği ilkesi*”; savunma hakkına zarar vermemek şartıyla delillerin karartılmaması adına soruşturma işlemlerinin gizli olması, işlemlerde ilgililerinden başka kimsenin bulunamamasını ifade eden “*gizlilik ilkesi*”; soruşturma evresinde yapılan sözlü ya da hareketli bütün işlemlerin tutanağa geçirilmesini ifade eden “*yazılılık*”; soruşturma işlemlerinin devamlı aynı kişilerce yapılmayacağı iş bölümünün söz konusu olduğunu ifade eden “*dağınıklık*” ilkesi, disiplin hukukunda da geçerlidir.⁸²

Disiplin soruşturmasının, soruşturmacı tayin suretiyle yapılması da disiplin hukuku açısından bir gerekliliktir. Ceza hukukunun temel ilkelerinden biri olan “*çelişme ilkesi*” nin disiplin hukukuna etkisi, bu noktada görülmektedir.

DMK’ya göre memur hakkında disiplin soruşturması, CMK’daki usulle paralellik göstererek ihbar, şikâyet ya da kurumca resen inceleme sonrası başlar.⁸³ 3935 sayılı Devlet memurları Disiplin Yönetmeliğine göre, somut dayanağı olmayan ihbar ya da şikâyetler değerlendirilmez. Disiplin soruşturması açma yetkisi, 3935 sayılı “*devlet memurları disiplin yönetmeliği*”⁸⁴nde düzenlenmiştir. Bu yönetmeliğin 5. maddesine göre, “*Başta disiplin amirleri olmak üzere, bu görevleri vekâleten yürütenler de, görevleri boyunca disiplin*

---

⁸¹ Söyler, **a.g.e.**, s.68.

⁸² Selçuk Engin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Uzaktan Eğitim Fakültesi, 2018, s.180.

* Çelişme ilkesi, muhakeme sürecinde, yargılamanın bütün süjelerinin birbirlerinin fikirlerini öğrenmesini, bunlara cevaplar üretebilmesini ve böylece hep birlikte düşünebilmelerini sağlamaya yönelik temel bir yargılama ilkesidir

⁸³ Nurullah Kunter, Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul, Beta Yayıncılık, 8. Baskı. 1, 2010, s.40-41.

⁸⁴ Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği, 30.04.2021, Sayı: 3935, md. 5.

amirliği yetkisini sıfatına sahiptir". 7. maddesine göre," *Disiplin amirleri, memurların 657 sayılı kanunda düzenlenen disipline aykırı fiillerini öğrendikten itibaren kanun ve ilgili mevzuatta belirlenen sürelerde, disiplin soruşturmasına başlamak, gerekli cezayı vererek, ceza verme yetkisinin zaman aşımına uğramasına engel olmak zorundadır.*" Disiplin soruşturmaları, disiplin amirleri tarafından açılmaktadır. Her kurumun disiplin amiri, mevzuatta belirtilmektedir.⁸⁵ 30.04.2021 tarihli 3935 sayılı ilgili kanun, 17848 sayılı "*Disiplin Kurulları ve Disiplin Amirleri Hakkında Yönetmelik*"i ilga etmiştir.

İlgili yönetmeliği yakından inceleyecek olursak, öncelikle, 3935 sayılı yönetmelikte eski yönetmeliğe nazaran devlet memurları disiplin soruşturması usulü ve soruşturmalarda uyulması gereken ilkeler, kurallar açısından daha detaylı düzenlemeler olduğunu görmekteyiz. Örneğin 3935 sayılı yönetmeliğin 5. maddesine göre, kurum ve birimlerdeki disiplin amirleri tek tek tanımlanarak "*Cumhurbaşkanı, tüm kamu idarelerinde disiplin amiri sıfatına haizdir.*"⁸⁶ Bu hususun kaynağını Anayasal değişiklik ile yürütme yetkisinin tamamen Cumhurbaşkanlığına geçmesinden almakta olduğu, ancak bu haliyle çok geniş bir yetki olduğu düşünülmektedir.

Yönetmeliğin devamında "*Belediyeler, il özel idareleri ve bağlı kuruluşlar ve yesi olduğu mahall idarelerde görevli olan memurların disiplin amirleri İçişleri Bakanlığı ve evre şehircilik Bakanlığı tarafından ortak olarak hazırlanıp yürürlüğe konulan yönetmelikte gösterilir.*" denilmiş ve 17. madde ve 26. Maddede "*Mahall idarelerin yüksek disiplin kurulu, İçişleri Bakanlığı yüksek disiplin kuruludur. Bu idarelerde görevli memurlar ile ilgili devlet memurluğundan çıkarma cezası ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezası vermeye yönelik yapılan itirazları değerlendirme konusunda yetkili, İçişleri Bakanlığı yüksek disiplin kuruludur.*" demek sureti ile mahalli idarelerin disiplin kurulları kendi bünyelerinde kalmaya devam ederken, yüksek disiplin kurulları doğrudan bakanlığa bağlanmıştır. Kararın, belediyelerin tüm disiplin işlemlerinin illiyet bağı nedeniyle kendi bünyelerindeki kurullarca yürütülmesi gerektiği kanaatiyle yerinde olmadığı düşünülmektedir.

---

⁸⁵ Alper Durmuş, **Memur Disiplin Hukuku**, 10. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2014, s.180.

⁸⁶ Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği, md.5.

Aynı yönetmelikte, mülga yönetmelikte düzenlenen disiplin kurullarının oluşum ve işleyişlerinin yanı sıra, 657 sayılı kanunda mevcudiyetini koruyan ancak eski yönetmelikte yer almayan, itiraz, zamanaşımı, disiplin cezalarının uygulanması, özlük dosyası gibi konular detaylı şekilde kanuna ek olarak ele alınmıştır. Ayrıca eşitlik, somut delil ilkesi gibi birçok konuda yargı içtihatları ile disiplin uygulamasına yerleşen hususların, yerinde bir gelişme olarak yönetmelikte düzenlendiği görülmektedir.

Danıştay 8. Dairesi tarafından verilen 19/06/2009 T., 2008/8588 E., 2009/384 K. sayılı kararda, "*Disiplin cezalarının yetkili disiplin amirleri tarafından verilmesi gerekmektedir. Aksi, tesis edilen kararının yetki yönünden hukuka aykırılığına neden olur*" denilerek idari işlemin unsurlarından yetkiye vurgu yapılmıştır.⁸⁷

İdari makamlar, kamu görevlisinin disiplin suçu işlediği iddiasını herhangi bir şekilde öğrendikten sonra, kanunda belirtilen süreler içinde, usulüne uygun şekilde soruşturma başlatmakla yükümlüdürler. Memur Disiplin Yönetmeliğinin 28. maddesine göre, "*Disiplin soruşturması, kurum memurları arasından görevlendirilmiş olan muhakkik veya denetim, teftiş ve soruşturma yapma görevi olan memurlar aracılığı ile yapılır. Disiplin soruşturmalarında birden fazla memur da birlikte görevlendirilebilir.*" Ceza Muhakemesi Hukukunda yer alan "*davasız yargılama olmaz*" ilkesinin yansıması olarak, soruşturma yetkilileri, soruşturma açmadan doğrudan ceza verme yetkisine sahip değildir. Ancak usulüne uygun soruşturma yapıp bu soruşturma tamamlandıktan sonra ceza verilebilir.⁸⁸

Danıştay 12. Dairesi 2012/5690 E., 2012/8465 K., 13.11.2012 T.'li kararında, "*bir disiplin suçu işlendiğinin ihbar ya da şikayet yolu ile öğrenilmesinden sonra, usulüne uygun bir disiplin soruşturması yapılması gereğini*" belirterek doğrudan ceza verme yasağına değinmiştir.⁸⁹

---

⁸⁷ Küçük, **a.g.e.**, s.103.

⁸⁸ Yahya Usman, "Kamu Görevlileri Disiplin Hukukunda İdari Usul İlkeleri", Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, 2019, s.95-96.

⁸⁹ Danıştay 12. Dairesinin 13.11.2012 Tarih, 2012/5690 Esas, 2012/8465 Karar sayılı kararı, www.lexpera.com

Disiplin soruşturmalarında yazılılık esastır. Soruşturma emrinde, suça konu fiil ve bu fiili işlediği iddia olunan memurun kimlik ve sicil bilgileri yer alır. Mevcut soruşturma dâhilinde farklı bir disiplin suçunun da oluştuğunun tespit edilmesi halinde, bu eylem için ek soruşturma emri verilir. Ancak soruşturma devam ederken disiplin suçunun içeriğinin değişmesi halinde, yeniden soruşturma emrine gerek yoktur. Soruşturma emri veren amirler, soruşturmayı bizzat yapabilecekleri gibi soruşturmacı tayini suretiyle de yapabilirler. Danıştay içtihatları, disiplin soruşturmalarının soruşturmacı vasıtasıyla yapılmasının, soruşturmanın titizlikle ilerlemesi açısından daha yerinde olduğu yönündedir.⁹⁰

Hakkında soruşturma yapılacak memur ile eşit ya da üst kademedede olması gereken soruşturmacı veya soruşturmacılar, savunma almanın yanı sıra, disiplin soruşturmasıyla ilgili tüm bilgi ve belgeleri toplama, tanıkları dinleme, bilirkişiye başvurma, keşif yapma ve ilgili makamlarla yazışma yetkilerine sahiptir. Disiplin soruşturmasını tamamladıktan sonra, olayın oluş şekli, deliller, savunma ve tanık beyanları ışığında değerlendirmesini yaparak teklif ettikleri disiplin cezasını ya da ceza muhakemesi hukukundaki, cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına dair kararına benzer şekilde, ceza verilmemesi yönündeki kanaatlerinden oluşan bir rapor hazırlayarak disiplin kuruluna sunarlar.⁹¹

Yetkili disiplin kurulu, soruşturmacı ya da soruşturmacılar tarafından soruşturma raporunda teklif edilen cezayı aynen verebileceği gibi bu cezadan farklı bir ceza da verebilir. Ancak bu halde, ceza muhakemesi hukukundaki ‘‘gerekçeli karar ilkesi’’ gereğince neden soruşturma raporunda teklif edilen cezadan farklı bir cezaya karar verdiğini gerekçelendirerek kararda belirtir. Bu nedenle, disiplin makamlarının, kendilerine intikal eden soruşturma raporlarını göz önünde bulundurarak karar vermeleri beklenmektedir.⁹²

Görüldüğü üzere, ceza muhakemesindeki tarafsızlık ilkesi, Danıştay içtihatları ile disiplin hukukundaki soruşturmacı ve disiplin kurulları için de geçerli bir ilke haline gelmiştir. Öncelikle, soruşturma dosyası ve raporunu hazırlayan soruşturmacı, cumhuriyet savcısı titizliğinde memurun lehine ve

---

⁹⁰ Durmuş, **a.g.e.**, s.183.

⁹¹ Usman, **a.g.e.**, s.104-105.

⁹² Usman, **a.g.e.**, s.104-105.

aleyhine tüm delilleri toplamalı; tarafsız, bağımsız olmalı; herhangi başka bir kimse ya da makamın etkisi altında olmamalıdır. Bu husus, soruşturulan kamu görevlisi açısından güvence niteliğindedir.⁹³

Danıştay 12. Dairesi, 2014/6689 E., 2015/5538 K. sayılı kararında, *“Soruşturmacı tarafından hazırlanan ve görüşünün bildirildiği soruşturma raporunda, davacını kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile cezalandırıldığını, ancak, davacı tarafından işlendiği iddia edilen eylem nedeni ile davacı ile soruşturmacı arasında husumetin söz konusu olduğunu, bu nedenle davacıyla ilgili soruşturma yapan ve rapor hazırlayan soruşturmacının taraf konumunda olduğunu, değerlendirmesini objektif bir şekilde yapmasının mümkün olmadığını, sonuç olarak davacı ile arasında husumet olan soruşturmacı tarafından yapılan işlemlerle ilgili olarak, objektiflik ve tarafsızlık ilkelerine aykırılık olduğu”* yönünde karar vererek soruşturmada tarafsızlık ilkesinin önemini belirtmiştir.⁹⁴

CMK'daki hâkimin reddi kavramı ile disiplin hukukunda bahsedebileceğimiz soruşturmacının reddi veya çekinmesi kavramlarını karşılaştıracak olursak, kanaatimizce, soruşturulan memur tarafından, soruşturmanın her aşamasında, soruşturmacının tarafsız olmadığı yönünde gerekçesi ile beraber itirazda bulunulabilir. İlgili itiraz değerlendirilmelidir. Aksi halde yukarıdaki kararda olduğu gibi idari yargı tarafından karar bozulabilir. Soruşturmacı ise, yine gerekçesini bildirmek şartıyla kendisini görevlendiren amire soruşturmada çekinmek istediği yönünde talepte bulunabilir. Bu hususun da hassaslıkla değerlendirilmesi, yukarıda bahsettiğimiz yargı kararı ile bozulma ihtimali düşünüldüğünde oldukça önemlidir.

Soruşturmalarda, soruşturmacının tarafsızlığının yanı sıra, ceza muhakemesi hukukundan farklı olarak, disiplin hukukuna özgü bir ilke olan ve 657 sayılı yasa ile güvence altına alınan *“denklik ilkesi”* de söz konusudur. Bu ilke gereğince, soruşturmacının, hakkında soruşturma yapılacak memura nazaran daha üst ya da ona eşit seviyede bir görev ve unvana sahip olması gerekmektedir. Özel disiplin kanunlarından örnek olarak; 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'nun 53/A

---

⁹³ Usman, **a.g.e.**, s.104-105.

⁹⁴ Danıştay 12. Dairesinin 2014/6689 Esas, 2015/5538 Karar sayılı kararı.www.lexpera.com.tr/

maddesinde “*Soruşturmacının görev ve unvanının, soruşturulanın görev ve unvanının üstünde ya da aynı düzeyde olmalıdır.*” Genel Kolluğa İlişkin 7068 sayılı Kanun’un 14. maddesinde “*Disiplin soruşturmacısı olarak, hakkında disiplin soruşturması yapılacak olan kişinin üstü konumunda olan bir veya birden fazla kişi ya da müfettiş görevlendirilebilir.*” maddeleri verilebilir.⁹⁵

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun (İDDK), 2015/2318 E., 2017/1524 K., 3.4.2017 T.li kararında, “*Disiplin suçu oluşturan fiillerle ilgili soruşturma yapılması zorunluluğunun yanı sıra, ilgili soruşturmanın belli usuller çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Soruşturmada bağımsız, tarafsız ve soruşturulanla üst ya da denk görevde bir soruşturmacı atanması gerekmektedir.*” denmektedir.⁹⁶

Soruşturmada birden fazla soruşturmacı görevlendirilmesi halinde, denklik ilkesinin nasıl uygulanacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Disiplin amiri tarafından, gereklilik halinde birden fazla soruşturmacı atanabilir. Ancak bu halde, soruşturmacıda aranan denklik, tarafsızlık gibi şartlar diğer soruşturmacılar için de sağlanmalıdır.⁹⁷

Danıştay İDDK, 2015/2318 E., 2017/1524 K., 3.4.2017 T.li kararında, “*Disiplin soruşturmalarında birden fazla soruşturmacı görevlendirilmesi halinde soruşturmacıda aranan şartların, tüm soruşturmacılar için sağlanması gerekmektedir.*” demiştir.⁹⁸

Görüldüğü üzere, disiplin soruşturmalarındaki soruşturmacı, karar alma yönü hariç olmak üzere, bir nevi ceza muhakemesi hukukundaki Cumhuriyet Savcısı görevindedir. Şüpheli lehine ve aleyhine olan tüm delilleri tarafsızlık içinde toplar, tanıkları dinler, alınan tüm ifadeleri tutanağa bağlar. Şüphelinin “*lekelenmeme hakkı*”nı sağlamak adına soruşturmada “*gizlilik*” esastır. Aksi, anayasal güvence altında olan özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunma hakkına aykırılık teşkil eder.

---

⁹⁵ Usman, **a.g.e.**, s.111.

⁹⁶ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 03.04.2017 Tarih, 2015/2318 Esas, 2017/1524 Karar sayılı kararı.www.kazanci.com

⁹⁷ Usman, **a.g.e.**, s.113.

⁹⁸ Danıştay İDDK, 2015/2318 E., 2017/1524 K., 03.04.2017 T.

Ceza muhakemesi hukukundaki sorgu kavramı, disiplin hukukunda yer almamaktadır. Bununla birlikte tıpkı ceza muhakemesi hukukunda olduğu gibi, şüphelinin savunma hakkı, soruşturma dosyasını inceleme hakkı, bilgi alma gibi hakkı ve genel ifade usulleri, disiplin hukukunda da geçerlidir.

Danıştay 2. Dairesi, 2016/5280 E., 2020/1234 K.27.02.2020T.li kararında, *“adil yargılanma hakkının gereği olarak, tarafsız ve bağımsız soruşturmacı tarafından yürütülecek ve objektif sonuçlara varılması açısından şüphelinin lehine ve aleyhine olan tüm delillerin toplanacağı, bunun sonucunda varılacak sonucun belirtilerek, ilgili kamu personelinin kendini savunması için imkan verileceğinin sağlanması gerekmektedir.”* diyerek disiplin soruşturmasının, ceza muhakemesinde usullerle benzerliğine dikkat çekmiştir.⁹⁹

Soruşturmacı, ifade alırken baskı, zorlama, etki altında bırakma, yönlendirme, tehdit etme gibi yasak sorgu yöntemlerine başvuramaz. Bu şekilde alınan ifadenin, tıpkı CMK 148. maddesinde olduğu gibi geçerliliği bulunmamaktadır.¹⁰⁰

Danıştay 12. Dairesi, 2012/5471 E. 2016/217 K. 26.01.2016 T.li kararında, *“disiplin suçunu oluşturan fiille ilgili, soruşturma yapılması zorunluluğunun yanı sıra, disiplin soruşturmasının belli usul ve esaslara göre yapılmasının da hukuki güvenlik açısından gerekli olduğunu, bu yönden soruşturma emri verilmesinin bağımsız ve üst ya da denk görevde olan soruşturmacı atanmasını, olayla ilgili tüm ifadelerin alınmasını, şikayet edilen memura hukuki haklarının hatırlatılmasını, tüm delillerin araştırılmasını ve hazırlanacak raporda olayın objektif değerlendirilmesinden sonra olayın soruşturmacının kanaati ve gerekçesi ile birlikte teklifini belirtmesi ve raporunu sunmasını bu anlamda bağımsız bir soruşturmacı görevlendirmenin önemli olduğunu”* belirterek tüm bu ilkelerin gerekliliğini belirtmiştir.¹⁰¹

Danıştay 12. Dairesi'nin, 2012/1345 E. 2015/5905 K. 12.11.2015 T.li kararında, *“uyuşmazlıkta, davacı memur hakkında soruşturma açıldığı ama ilgili*

---

⁹⁹ Danıştay 2. Dairesinin 27.02.2020 Tarih, 2016/5280 Esas, 2020/1234 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com

¹⁰⁰ Durmuş, **a.g.e.**, s.191.

¹⁰¹ Danıştay 12. Dairesinin 26.01.2016 Tarih, 2012/5471 Esas, 2016/217 Karar sayılı kararı, www.lexpera.com

soruşturmanın tarafsız bir soruşturmacı tayin edilmeksizin memurun doğrudan savunmasının alındığı ve disiplin amiri tarafından ilgili cezanın verildiği görülmektedir. Bu durumda, soruşturma açılmadan, bağımsız bir soruşturmacı tayin edilmeden tesis edilen davaya konu işlemlerde hukuka uyarlık bulunmamaktadır.” denmektedir.¹⁰²

Danıştay, eski tarihli kararlarında, soruşturmacı görevlendirmeden doğrudan verilen disiplin cezalarını kanuna uygun görse de son yıllarda yerinde olarak bu içtihadını değiştirmiştir. Örneğin 12. Daire'nin, 2012/7837 E. 2016/409 K., 02.02.2016 T.li kararında, “...disiplin cezası verilmesi için kusurlu eylemin tespitinden sonra, yasal süresi içinde ilgili eylemi işleyen memur hakkında, usulüne uygun şekilde soruşturmacı görevlendirilerek, disiplin soruşturması açılması gerekmektedir. Uyuşmazlıkta, memur hakkında soruşturma açılıp, soruşturmacı tayin edilmeden savunmasının alındığı ve disiplin amiri tarafından cezanın verildiği görülmektedir. Bu nedenle kararda hukuka uyarlık bulunmamaktadır.”¹⁰³ ifadesiyle soruşturmanın, doğrudan bu dosyayla ilgilenecek ve ceza muhakemesi hukukundaki davasız yargılama olmaz ilkesi gereğince cumhuriyet savcısı gibi titizlikle, ilgili ilkelere riayet ederek yapılması gereğini belirtmiştir.

Soruşturmacı ya da soruşturmacılar tarafından hazırlanan soruşturma raporunda; olay, soruşturulanın ve tanıkların kimliği ve ifadeler, soruşturulanın resmi sıfatı, suçun konusu, delillere göre suçun sabit olup olmadığı, sabitse sonuç kısmında karşılığı ceza gerekçeli olarak teklif edilir. Disiplin suçu aynı zamanda adli suç da oluşturuyorsa adli bildirim ve soruşturma izni hususu, gerekli ise görev yeri değişikliği gibi tedbir uygulaması ve yine gerekiyorsa bilirkişi incelemesi ve keşif yaptırma hususlarını raporunda bildirir.¹⁰⁴

Soruşturma raporu, disiplin amirince yetersiz görülmesi halinde eksikliklerin tamamlanması için soruşturmacıya iade edilebilir. Yeni bir soruşturmacı da tayin edilebilir. Soruşturma raporunun tamamlanmasından sonra,

---

¹⁰² Danıştay 12. Dairesinin 12.11.2015 Tarih, 2012/1345 Esas, 2015/5905 Karar sayılı kararı, www.lexpera.com

¹⁰³ Danıştay 12. Dairesinin 02.02.2016 Tarih, 2012/7837 Esas, 2016/409 Karar sayılı kararı, www.kazanci.com

¹⁰⁴ Durmuş, a.g.e., s.185.

teklif edilen cezaya göre dosya disiplin amiri ya da disiplin kuruluna sevk edilir. Disiplin amiri ya da kurulunun, soruşturma raporunu yeterli görmesi ve isnat edilen fiile ilişkin istenen cezanın olayla örtüştüğü kanaatinde olması halinde soruşturma dosyasını karara bağlar.¹⁰⁵

Soruşturmacı tarafından yapılan ya da yaptırılan tüm işlemler tutanağa bağlanır. Tutanakta, işlemin türü, konusu, tarihi gibi bilgiler yer alır. Kuruluşlar ve kişiler, soruşturmacıların istedikleri bilgi ve belgeleri temin etmekle yükümlüdür.

Disiplin hukukunda da ceza muhakemesi hukukunda olduğu gibi “*delil serbestliği ilkesi*” geçerlidir. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için tüm taraflar, soruşturma dosyasına hukuka uygun delillerini sunabilmektedir. Delil toplama görevi soruşturmacıya ait olup soruşturmacı, olaya ilişkin tüm delilleri “*gizlilik ilkesi*” içinde toplamakla yükümlüdür.¹⁰⁶

Bu çerçevede soruşturmacı, şikâyet edilen memur ile tanıkların ifadelerini usule uygun olarak almak, onlara ifadelerini vermek üzere süre tanımak, nerede ifade alınacağını davet tutanağında belirtmek, ifadelerini dilerlerse yazılı ya da avukat eşliğinde verebileceklerini söylemek, keşif yapmak, bilirkişi incelemesi yaptırmak ve her türlü belgeyi toplamak ya da kurumlardan talep etmek yetkisine sahiptir.¹⁰⁷

Tanık dinletme hususunda, soruşturmacı tarafından CMK 43. madde ve devamındaki ilke ve kurallara göre, tanığın kimlik tespiti yapılır, adresi, mesleği, iletişim bilgileri, soruşturmanın tarafları ile arasındaki ilişki sorulur. Tanıklık yapacağı olayla ilgili kendisine bilgi verilir. Şayet tanıklıktan çekinmek istediğini belirtirse durum zapta geçirilir. Yemin ettirilir ve ifadesi alınır. İfadeden sonra, işlem sırasında hazır bulunanlarca tutanak imzalanır.¹⁰⁸

Disiplin cezasına neden olacak fiil veya davranışlarda bulunan, daha sonra istifa, emeklilik nedeniyle ayrılmış olsa bile bu davranış esnasında görevli olan tüm memurlar ile ilgili olarak disiplin soruşturması açılabilir ve disiplin cezası

---

¹⁰⁵ Küçük, **a.g.e** s.120.

¹⁰⁶ Canoğlu, **a.g.m.** s.243.

¹⁰⁷ Canoğlu, **a.g.m.** s.243.

¹⁰⁸ 06.11.1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/>

uygulanabilir. Memurlarla ilgili yürütülen disiplin soruşturmalarında görevli amir, disiplin soruşturmasına neden olan fiilin yapıldığı tarihte, memurun yetkili amiridir.¹⁰⁹

Danıştay 8. Dairesi'nin 19/06/2009 tarih, 2008/8588 E., 2009/384 K.¹¹⁰ sayılı kararında, disiplin cezasının yetkili amir tarafından verilmesi gerektiği aksi halde yetki yönünden kararın bozulacağı belirtilmektedir. Danıştay 1. Dairesinin 05/07/1984 T., 1984/72 E., 1984/155 K. sayılı kararında, 657 sayılı DMK'nın belirlediği disiplin cezası verme yetkisinin devredilemeyeceğini belirtmiştir.¹¹¹

Disiplin soruşturması yapacak makamların, CMK 160, 161. maddelerde düzenlenen "*kovuşturma mecburiyeti*" ilkesinin benzeri olarak, fiili öğrendiği andan itibaren soruşturmaya başlaması gerekmektedir. Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında 1 ay, devlet memurluğundan çıkarma cezasında ise 6 ay içinde disiplin soruşturmasına başlanmadığı takdirde bu yetki zaman aşımına uğramaktadır.¹¹²

Her ne kadar uygulamada zaman aşımı süresi bazen inceleme raporundan itibaren başlatılsa da bu yanlış bir uygulamadır. Burada zaman aşımı süresinin başlangıcı, soruşturmacıya yetki verildiği veya inceleme raporu düzenlendiği tarih değil, idarece disiplin suçunun işlendiğinin öğrenildiği tarihtir.

Bu anlamda tıpkı ceza muhakemesi hukukunda olduğu gibi ani suçlarda, fiilin unsurlarının tamamlanmasıyla; kesintisiz suçlarda, kesintinin son bulması anından itibaren zaman aşımı süreleri başlamaktadır.¹¹³

Danıştay 12. Dairesi, 2016/7005 E., 2018/1353 K., 29.03.2018 T.li kararında, davacının eyleminin, güvenlik görevlileri tarafından tutanak düzenlenerek ve tutanağın aynı gün içinde kuruma teslim edilerek hakkında işlem tesis edildiği, idarenin bahsi geçen günde davacının fiilinden haberdar olması

---

¹⁰⁹ Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

¹¹⁰ Danıştay 8. Dairesinin 19/06/2009 Tarih, 2008/8588 Esas, 2009/384 Karar sayılı kararından aktaran, Aswad, s.305-322.

¹¹¹ Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

¹¹² Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

¹¹³ Durmuş, **a.g.e.**, s.188.

nedeni ile davacının, zaman aşımının inceleme süresinden itibaren başladığı yönündeki iddiası kabul görmeyerek idare haklı bulunmuştur.¹¹⁴

Ancak aynı daire, 2015/3407 E., 2019/995 K., 13.2.2019 T.li kararında, davacı memurun itirazı sebebiyle vermiş olduğu dilekçeden sonra, idare tarafından konunun incelenmesi için incelemeci (muhakkik) görevlendirdiği olayda, zaman aşımı süresinin başlangıcını, memurun dilekçesinden itibaren değil incelemeci görevlendirildiği andan itibaren uygulamıştır.¹¹⁵

Davalı idare tarafından, “*Kastamonu İl Sağlık Müdürlüğüne verilmek üzere Daday Devlet Hastanesi Başhekimliği’ne yazılan 16/10/2012 tarihli dilekçeye İl Sağlık Müdürlüğü’nün 02/11/2012 tarihinde, atamanın usulüne uygun olduğu şeklinde mevzuata uygun olmayan cevap verildiği ancak bu cevabı veren İl Sağlık Müdür vekili hakkında da disiplin cezası uygulanması dolayısı ile disiplin cezası gerektiren fiilin, Valilikçe 16/10/2012 öğrenildiğinin kabulünün mümkün olmadığı.*” konuyla ilgili başka bir personelin hak kaybına uğradığından bahisle vermiş olduğu dilekçe sürecinden sonra, idarece konu hakkında incelemeci görevlendirildiği, yani idarenin disiplin suçunun varlığını öğrendiği tarih dolayısı ile zaman aşımı süresinin başlangıcının, incelemeci görevlendirdiği andan itibaren başlatması gerektiği belirtilmektedir.

Kanunda belirtilen tüm disiplin suçlarını işleyenler hakkında ise fiillerin işlendiği andan itibaren 2 yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde yetki, zaman aşımına uğrayacaktır.¹¹⁶ Kanunda 2 yıllık zaman aşımı süresinin hesaplanmasında başlangıç, disiplin suçunun işlendiği tarih olup bu fiillerin, disiplin amirince öğrenildiği tarih değildir. Bu anlamda zaman aşımının başlangıç süresi olarak DMK’nun 127. maddesinin ilk fıkrasından ayrılmaktadır. Her iki fıkradaki zaman aşımı süresinin başlangıcının aynı olmasının, daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Danıştay 12. Dairesi, 2009/6216 E. 2010/4901 K. 12.10.2010 T.li kararında, memurun, siyasi partide resmi görevinin olması eyleminde, 2 yıllık zaman

---

¹¹⁴ Danıştay 12. Dairesinin 29.03.2018 Tarih, 2016/7005 Esas, 2018/1353 Karar sayılı kararı, www.lexpera.com.tr

¹¹⁵ Danıştay 12. Dairesinin 13.2.2019 Tarih, 2015/3407 Esas, 2019/995 Karar sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/>

¹¹⁶ Aswad, **a.g.m.** s.305-322.

aşımının başlangıç süresinin, memurun siyasi partideki son üyelik tarihi olması gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁷ Bu yönüyle ceza hukukundaki kesintili suçlarda temadinin kesildiği tarih ile benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 22. maddesi, hâkimin davaya bakamayacağı halleri düzenlenmektedir. Hâkim, suçtan kendisi zarar gördüyse, ortadan kalksa bile şüpheli, sanık ya da mağdurla aralarında evlilik, vesayet, kayımlık gibi bir ilişki bulunması, hâkimin aynı olayda soruşturma evresinde görev yapması ve tarafsızlığını şüpheye düşürücü tüm hallerdir.¹¹⁸

Mevcut soruşturmada, disiplin kurulu üyelerinden birinin veya birkaçının soruşturmada taraf olmaları durumunda, kurullara katılmaları mümkün değildir. Bu yönüyle CMK'nın 22. maddesindeki "*hakimin davaya bakamayacağı hallere*" benzetilebilir. Ayrıca dosya soruşturmacısı, disiplin kurullarında oy kullanamaz.¹¹⁹

Danıştay 12. Dairesi, 2012/10156 E. 2016/2184 K. 13.4.2016 T.li kararında, "*davaya konu cezanın okul müdürü tarafından verildiği, ancak, okul müdürünün disiplin amiri sıfatıyla ceza vermesinin objektif ve tarafsız değerlendirme yönünden mümkün olmadığı, bu nedenle verilen disiplin cezasının hukuka uygun olmadığı, bu yüzden idare mahkemesi kararının bozulması gerektiği*" sonucuna varılmıştır.¹²⁰

2. Savunma Hakkının Tam Olarak Kullanılması

İdari yargıda dinlenilme hakkının bir parçası olan savunma hakkı gerek uluslararası gerekse yerel mevzuatta içtihatların katkısı ile kendisine yargılamanın her aşamasında geçerli olacak şekilde yer bulan, hukukun genel ilkelerinden olan ve aynı zamanda adil yargılanma hakkının da parçası olan bir haktır.¹²¹

---

¹¹⁷ Danıştay 12. Dairesinin 12.10.2010 Tarih, 2009/6216 Esas, 2010/4901 Karar sayılı kararı, <https://www.memurlar.net/>

¹¹⁸ 01.06.2005 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, madde 22, <https://www.mevzuat.gov.tr/>

¹¹⁹ Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği, 30.04.2021, Sayı: 3935, md. 22.

¹²⁰ Danıştay 12. Dairesinin 13.4.2016 Tarih, 2012/10156 Esas, 2016/2184 Karar sayılı kararı, www.milhukuk.com/

¹²¹ Buğdaycı, **a.g.m.**, s.20-25.

Bu hak, uluslararası alanda, Avrupa Konseyi'nin 28 Eylül 1977 tarihli, 31(77) sayılı “*Bireyin İdari İşlemler Karşısında Korunması*” başlıklı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı'nda görülmektedir.¹²² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (AİHS) de herhangi bir suçla suçlanan bireyin, kendini savunma ve savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.¹²³

Savunma hakkı, ulusal mevzuatta Anayasa'nın 36. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Maddeye göre, “*Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” Disiplin hukuku kapsamında, memurların savunma hakkı Anayasa'nın 129. maddesinin 2. fıkrasında ; “*Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve bunların üst kuruluşları mensuplarına savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez. Disiplin kararları yargı denetimi dışında bırakılamaz.*” şeklinde hüküm altına alınmıştır.

DMK'nın 130. maddesinde, “*Devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez. Soruşturmayı yapanın veya yetkili disiplin kurulunun 7 günden az olmamak üzere verdiği süre içinde veya belirtilen bir tarihte savunmasını yapmayan memur, savunma hakkından vazgeçmiş sayılır.*” denmektedir.

Bu haktan, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 53/A maddesinde, hakkında soruşturma yapılan memura savunma hakkı tanınmadan ceza verilemeyeceği, ayrıca savunma hakkı kullanılırken hakkındaki iddiaların ne olduğunu bilmesi gerektiği şeklinde bahsedilmiştir. Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği'nin 28. maddesinde, aynı hususlara ek olarak, memurun, disiplin soruşturması evrakını inceleyebileceği ve istediği belgelerin bir örneğini alabileceği hususlarına yer verilmiştir.¹²⁴

Savunma hakkı, ceza muhakemesi hukukunda da yer bulan bir haktır. 5271 sayılı CMK'nın 147. maddesi uyarınca, şüpheliye veya sanığa kendisi aleyhine

---

¹²² İhsan Kuntbay, “İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar”, **Amme İdaresi Dergisi**, cilt 11, sayı 4, 1978, s.3-11.

¹²³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, madde 6, <https://www.danistay.gov.tr/>,

¹²⁴ Adalet Bakanlığı Disiplin Yönetmeliği, md 28, www.mevzuat.gov.tr

var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınacağı belirtilmektedir. Yine CMK'nın 191/3 b bendinde, iddianamede veya belgelerde geçen iddiaların sanığa anlatılacağı, aynı maddenin c bendinde, sanığa, hakkındaki suçlamayla ilgili savunma hakkı verileceği, d bendinde, sanığın usulüne uygun şekilde sorgusunun yapılacağı belirtilmiştir.

Savunma hakkı, uluslararası mevzuat ve Anayasa'nın yanı sıra kanunlarda da dayanağı olan önemli bir haktır. Bu hakkın verilmesi sayesinde birey, kendisini demokratik bir ortamda, en doğru şekilde ifade ederek yargılamaya yön verir. Aksi durum, denetimsiz ve tek taraflı gerçekleştirilen işlemler sonucunda yargısız infaz uygulaması ihtimalini doğurur.

Bilindiği üzere ceza yargılaması, üç saç ayağından oluşur. Bunlar iddia, savunma ve hükümdür. Bu anlamda savunma, ceza yargılamasının olmazsa olmazıdır. İddianın aydınlatılması kadar, bireye savunma hakkı tanınması da önem taşımaktadır. Disiplin hukukunda da disiplin suçu işlendiği iddiasının, soruşturma makamlarınca aydınlatılması ne kadar önemli ise suç isnadı altında olan memura savunma hakkının tanınması da aynı oranda önemlidir.¹²⁵

Temel insan haklarından biri olan savunma hakkı, uluslararası mevzuatın yanı sıra ulusal mevzuatımızda yer alan ceza muhakemesi hukuku ve idare hukuku kapsamında olan memur disiplin hukuku alanlarının tümü için oldukça önemli bir haktır.

Sonuç olarak, ceza hukukunun temellerinden birini oluşturan savunma hakkına göre, sanığın savunması alınmadan hakkında karar verilmesi, istisnalar dışında mümkün değildir. İdare hukukunda bu hak, idari yaptırım uygulanmasından önce, ilgiliye, kendisine yüklenen suçla ilgili bilgi, belge ve olgu sunma, kendisini ifade edebilme, tanık dinletebilme imkânı sunan, yargı kararlarında ve öğretilerde kabul edilmiş olan bir haktır. Bu sayede memur, kamu gücü olan idareye karşı korunur.

Hakkında verilen karardan etkilenecek olan bireye, sürece katılarak kendini savunma imkânının verilmesi, yani dinlenilme hakkı, oldukça önem taşımaktadır. Ayrıca idare de bu sayede doğru bilgilendirilerek soruşturmanın sağlıklı

---

¹²⁵ Nevzat Erdemir, "Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı", **Baro Birlik Dergisi**, sayı 1,1988, s.80-90.

ilerlemesine katkıda bulunulur. Bu hak, “*aleniyet ilkesi*” açısından da önem taşımaktadır. Bu anlamda idare, idari işlemin uzaması endişesine kapılmamalı, bu hakkı bireye layıkıyla kullanmalıdır.¹²⁶

Disiplin soruşturmasında tanık ve mağdur ifadeleri, disiplin suçunun konusu, adli soruşturma yapılmış ise ilgili belgelerin örnekleri, soruşturma dosyasına eklenmelidir. Memura ait tüm belgeler, özlük dosyası bilgileri temin edilmelidir. Memur, eksiksiz bilgi ve belgeler ışığında savunma hakkını kullanmalıdır. Zira savunma hakkı, kişi özgürlüğünün teminatıdır. Bu sebeple, kişiyi etkileyecek olan bu yaptırımla ilgili savunma alınması oldukça önemlidir.¹²⁷

Savunma hakkı, idari yargıda dağınık olarak düzenlenmekle beraber, disiplin hukukunda ilgili kanunlar, yargı kararları ve öğretilerde yer alan bir haktır. Danıştay kararlarında 1930’lu yıllardan beri kabul edilen görüşe göre, bu hakkın, idarenin işlemlerine karşı bireylere zorunlu olarak tanınması gerekmektedir.¹²⁸

Hakkında soruşturma yapılan kamu görevlisine, savunması alınmadan önce, soruşturmayı yapan makamlarca, isnat edilen suçlamanın ne olduğu ve hangi kuralı ihlal ettiği, açık ve net bir şekilde anlatılmalıdır. Soruşturmada tüm deliller toplandıktan sonra memurun savunmasının alınması, bu yönden daha yerinde olacaktır. Aksi halde memur, yürütülen soruşturmada eksik veri ve bilgilerle kendini tam olarak savunamaz ve bu hakkı ihlal edilmiş olur.¹²⁹

Savunma hakkı, bireye herhangi bir hukuk dalında isnat edilen bir konuyla ilgili sunulması gereken en tabii haktır. Disiplin hukukunda, soruşturmalarda suç isnadı altında olan memurun, kendisine yüklenen suçla ilgili savunmasının yanında, her türlü bilgi ve belgeye ulaşma, tanık dinletme, avukat yardımından yararlanma gibi hakları da olmalıdır.

Oysaki devlet memurluğundan çıkarma cezası süreci dışında bu sürece ilişkin, DMK’da bu konuda açıkça yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak

---

¹²⁶ Buğdaycı, **a.g.m.**, s.30-35.

¹²⁷ Küçük, **a.g.e.**, s. 114.

¹²⁸ Kurt, **a.g.m.**, s.142.

¹²⁹ Özerdem, **a.g.e.**, s.33-34.

bu gereklilikler düşünülürken, disiplin hukukunda da ceza hukukundaki savunma tiplerinden “geniş anlamda savunma”* ilkesi uygulanmalıdır.¹³⁰ Avukat yardımından yararlanma hakkı, uygulamada çok uygulanmasa da suç tipi ne olursa olsun, soruşturmacı tarafından memura bu hakkı hatırlatılmalıdır.

Yukarıda belirtildiği üzere, DMK’nın 130. maddesinde; “Savunma hakkını kullanması bakımından memura alt sınırı maddede belirtilen 7 günden az olmamak üzere bir süre verilmesi” öngörülmüştür. Bu süre, memurun daha geniş bir zaman diliminde, daha rahat şekilde savunmasını hazırlaması düşünülürken, lehine olacağından arttırılabilir ama azaltılamaz. Savunma hakkı, memur tarafından tutanağa geçirilmek suretiyle sözlü veya yazılı olarak kullanılabilir.

Danıştay 12. Dairesi, 23.03.2011 T., 2008/7024 E., 2011/1314K. sayılı kararında, “Disiplin cezası alması için, hakkında soruşturma yapılan kamu görevlisinin, savunması alınmalı ve disiplin suçunun konusu eylem açık bir şekilde belirtilmelidir. Bu eyleminin hangi disiplin kurallarını ihlâl ettiğinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu nedenle disiplin soruşturmasıyla ilgili tüm deliller toplanmalı, soruşturmanın o şekilde tamamlanması gerekmektedir.” denilerek savunma hakkından ve memurun, isnat edilen suçla ilgili bilgilendirilmesi hususundan bahsedilmiştir.¹³¹

Anayasa Mahkemesi, 1979/38 E 1980/1 K 29.01.1980 T. kararında¹³² savunma hakkını, hak arama özgürlüğünün, adil yargılanma hakkının, hukuk devleti ve eşitlik ilkesinin bir parçası şeklinde nitelendirerek bu hakkın eksiksiz bir şekilde kullanılması gerektiğini belirtmiştir.¹³³

Danıştay 12. Dairesi, 15.2.2011 T, 2008/4690 E., 2011/717 K. sayılı kararında, memurun savunmasının kendisine en az 7 günlük süre verilmeden alınmasını, savunma hakkının kısıtlanması olarak değerlendirmiştir. Aynı daire,

---

¹³⁰ Timur Demirbaş, **Sanığın Hazırlık Soruşturmasında İfadesinin Alınması**, 3.Baskı, İzmir, Vedat Kitapçılık, s.52. 2013.

*suç işlediği iddia edilen kişinin, devlet ya da bireyler tarafından kendi varlığına yöneltilen eylem ve işlemlere karşı kendisini korumak için yasal yollara başvurması veya yasal imkânlardan faydalanmasıdır. <https://www.avsarhukuk.com/>

¹³¹ Küçük, **a.g.e.**, s.116-117.

¹³² Anayasa Mahkemesinin 29.01.1980 Tarih, 1979/38 Esas, 1980/1 Karar sayılı kararı, <http://www.kararara.com>

¹³³ Kurt, **a.g.m.**, s.134.

21.9.2011 T., 2010/1034 E., 2011/4307 K. sayılı kararında, olayda soruşturmayı yapan müfettişin, şikayet edilen memur da dahil olmak üzere, olaydaki kişilerin ifadesini henüz tüm deliller toplanmadan aldığı, memurun ifadesini alırken “savunmamı yasal süreyi beklemeden vermek istiyorum” beyanını aldığı, bu beyanın savunma hakkını kısıtladığı ve soruşturmanın usulüne uygun şekilde yürütülmediği yönünde karar vermiştir.¹³⁴

Ancak memurun, soruşturmanın bir an önce tamamlanarak aklanmak istediği için bu süreyi beklemezsiniz, kendi rızasıyla savunmasını daha önce vermek istediğine dair beyanda bulunabilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Bu hususun herhangi bir sakıncası bulunmamaktadır. Uygulamada da bu beyanların zaman zaman alındığı gözlemlenmektedir.

Ancak, idarenin yapacağı işlem ve soruşturmanın gereksiz yere uzamaması adına, 657 sayılı kanunun 127. maddesinin son fıkrası ile soruşturma süresine bir sınır getirilmiştir. Buna göre; “Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zaman aşımına uğrar.” denilerek memur ve idare, dengeli olarak korunmuştur.

Anayasa’nın 10. maddesine göre, “Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.” hükmü ile tüm kamu kurumlarının, iş ve işlemlerinde bireylere eşit davranması yükümlülüğü getirilmiştir.¹³⁵

Danıştay İDDK’nın, E:2007/1846, K:2011/66, T. 17.02.2011 kararında,¹³⁶ “Herkesin kendisine yönelik isnadın nedeninden ve niteliğinden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek hakkına sahip olduğu; olayı, isnadın nedenini ve hukukî niteliğini bilmeyen kişinin kendisini yeterince savunamayacağını” denilmiştir.

Bununla birlikte adı geçen kararda, “disiplin cezalarını vermeye yetkili merciiler tarafından, ilgili kamu görevlisinin savunma yapmasına imkân

---

¹³⁴ Özerdem, a.g.e., s.34.

¹³⁵ Özerdem, a.g.e., s.21.

¹³⁶ Danıştay İDDK’nın 17.02.2011 Tarih, 2007/1846 Esas, 2011/66 Karar sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>

tanınmasının hukuken zorunlu olduğu” söylenmiştir. Aynı kararda “Soruşturmacı tarafından disiplin suçu işlediği iddia edilen memura savunmasını almak üzere gönderilen yazının soruşturmaya dair diğer bilgileri ve önerilen cezayı içermediği için savunma isteme yazısı olarak kabul edilmemiştir.” denilerek memurun, savunma yapacağı suç isnadından eksiksiz haberi olması gerektiği belirtilmiştir.¹³⁷

Danıştay 5. Dairesi, 2016/24524 E. 2017/15244 K.30.05.2017 T. kararında; “*davacının hakkında verilen meslekten ihraç cezasına karşı açmış olduğu iptal davasında, 657 sayılı kanunun 129. Maddesinde belirtilen savunma hakkına sahip olmasına karşın, kendisine sözlü savunma hakkının kullandırılmadığı*” gerekçesiyle yerel mahkeme kararı bozulmuştur.¹³⁸

Danıştay 8. Dairesinin 2016/13179 E. 2018/545 K. sayılı kararında; “*Memura, isnad edilen fiillere karşılık, 657 sayılı kanunun 129. Maddesi uyarınca, savunma hakkı için, ilgili soruşturmaya ilişkin bilgilerin tümünün verilmesi gerektiği belirtilmiş, Anayasa Mahkemesinin, Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin, savunma hakkının önemini ve gereğini vurgulayan 6. maddesini de dikkate alarak savunma hakkının niteliğini vurguladığı, 14/07/1998 günlü, 1997/41, 1998/47 sayılı kararına atıf yapılarak, herkesin kendisine yönelik isnadın nedeninden ve niteliğinden haberdar edilmek hakkına sahip olduğu, bu hususun, savunma hakkının temelini oluşturduğu belirtilmiştir.*” denilerek ifadesi alındıktan sonra, diğer tanık ifadelerine karşı diyecekleri sorulmadan, son savunması alınmadan verilen disiplin cezasını, ilgili gerekçeyle bozmuştur.¹³⁹

Akıllıoğlu, yukarıdaki yargı kararına katılarak her ne kadar bazı kamu görevlilerinin tabi olduğu özel kanunlarda, disiplin soruşturması savunmasının, soruşturmacı önünde de yapılabileceği söylene de bu savunmanın ancak “*teknik*”

---

¹³⁷ Buğdaycı, **a.g.m.**, s.30-40.

¹³⁸ Danıştay 5.Dairesinin 30.05.2017 Tarih, 2016/24524 Esas, 2017/15244 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com/

¹³⁹ Danıştay 8. Dairesinin 05.02.2018 Tarih, 2016/13179 Esas, 2018/545 Karar sayılı kararı, <http://www.maarifmevzuati.com/>

bir savunma olacağı, “*hukuki*” anlamda gerçek bir savunma olmayacağı görüşündedir.¹⁴⁰

Görüldüğü üzere Danıştay, çoğunlukla soruşturmacı tarafından alınan ifadeyi yeterli ve tam anlamıyla savunma niteliğinde görmeyerek memurun, kendisine disiplin cezası verecek amir ya da kurum önünde yeniden savunmasının alınması gerektiğine işaret etmektedir. Yukarıda bahsedilen nedenlerle, ilgili şikâyet edilen kişiye yetkili makam veya amirler önünde, “savunma hakkı” tanınmadan verilmiş olan disiplin cezalarını, hukuka aykırı bulup iptal etmektedir. Ayrıca memura gönderilen savunma davetiyesinde, isnat edilen suçun nelerden ibaret olduğunu anlatılmasını, varsa tanık ifadelerinin de beraberinde gönderilmesini istemektedir.

Görevlendirildiği soruşturmada, uyarma, kınama gibi cezaları isteyen soruşturmacı, memurun ifadesini, tanık anlatımları ve tüm deliller toplandıktan sonra, soruşturmanın diğer bilgi ve belgeleriyle ilgili onu bilgilendirerek alıyorsa alınan ifade, savunma olarak nitelendirilebilir ve memurun aksi yönde talebi olmazsa disiplin makamı tarafından yeniden savunmasının alınması, usul ekonomisi ilkesi açısından gerekli değildir.

Ancak talep edilen cezaya bakılmaksızın, memurun disiplin makamı önünde bizzat veya vekili aracılığı ile savunma talebi varsa ya da talep edilen ceza, uyarma ve kınama cezasının üstünde cezalar ise son savunmanın alınması gereklidir. Savunma hakkı konusunda detaylı düzenlemelere, disiplin mevzuatında daha fazla ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir.

3. İspat Külfeti

İspat yükü, gerek uluslararası hukuk gerekse iç hukukta kamu ve özel hukuk alanlarının tümünde oldukça önemlidir. Hukuki alanda bir hakkın gerçekten var olup olmadığı, ispat edilebilmesine bağlıdır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ispat “*Tanık ya da kanıt göstererek bir hususun gerçek yönünü ortaya çıkarmak*”¹⁴¹ olarak tanımlanmaktadır.

---

¹⁴⁰ Tekin Akıllıoğlu, “Yönetim Önünde Savunma Hakları”, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, 1983, s.1162-1163.

¹⁴¹ <https://sozluk.gov.tr/>

Umar/ Yılmaz' a göre ispat yükü, bir hukuki durumun ya da olayın varlığı ya da yokluğu ile ilgili eldeki kanıtlarla hâkimi inandırma eylemidir. İspat yükü, “dezavantajlı konumda bulunan bir kişi için, bu kişi aleyhine bir sonucun ortaya çıkması ya da yükümlünün yararına bir hukuki sonucunun olması” olarak tanımlanabilir¹⁴² İspat yükü, objektif ve sübjektif ispat yükü olarak ikiye ayrılmaktadır. Objektif ispat yükü, hükme esas olayın ispat edilememesi halinde kişi aleyhinde sonuç doğurmasıdır. Sübjektif ispat yükü, delil ortaya koymayı ifade etmektedir. Bu ispat yükü türüne, lehine hüküm almak için tarafın delil sunması söz konusudur. 143

Karinelerde ise, ispat yükünü değerlendirecek olursak, karineye dayanan taraf, karineye dayalı olay çerçevesinde iddiasını ispat etmiş sayılmaktadır. Karinenin aksini iddia eden taraf, durumu ispat etmeli, yani karineyi çürütmelidir.¹⁴⁴

İspat yükü hem maddi hem de şekli hukukta yer bulan bir kavramdır. İspat yükünü yerine getiremeyen taraf aleyhine hüküm kurulabilmektedir. İspat yükü hukuki alana göre, senet, yemin, tanık gibi delillerle sağlanır. Hangi hukuki alanda olursa olsun, iddiası olan taraf bunu ispatla mükelleftir. Taraflarca delillerin sunulması ilkesinin hâkim olduğu özel hukuk dallarında ispat külfetinin kime ait olduğu hukuki durumun özelliğine göre belli ise de, resen araştırma ilkesinin hakim olduğu hukuk dallarında bu yük resen araştırma yapan makamdadır.¹⁴⁵

Uluslararası hukuk açısından ispat yüküne bakılacak olursa, AİHS’de ispat yükü ile ilgili olarak net bir düzenleme olmasa da, bu konudaki boşluk AİHM içtihatları yolu ile giderilmiştir. Kararlara bakıldığında masumiyet karinesi ile ispat yükünün birbirleri ile oldukça yakın kavramlar oldukları görülmektedir. Bu kapsamda sanık suçsuzluğu ile ilgili delil bulma yükümlülüğü altında değildir. Susma hakkını da kullanabilir. Bu durum aleyhine değerlendirilemez. Sanığın cezalandırılmasını isteyen makam, bu iddiasını ispatlamakla yükümlüdür. Kanun

---

¹⁴² Fatih Birtek, (2017), **Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat**, 2. Baskı, İstanbul, Adalet Yayınevi, s.416.

¹⁴³ Umar Yılmaz, İspat Yükü, **TOUR**, 1980, s.49.

¹⁴⁴ <http://www.altasavukatlik.com.tr/2020/10/19/ispata-ve-ispata-yuku/>

¹⁴⁵ Vahit Doğan, **Milletlerarası Özel Hukukta İspata Uygulanacak Hukukun Tespiti**, 7. Baskı, Ankara, Savaş Yayınevi, 2021, s.801.

tarafından kabul edilen karineler halinde dahi, savunma hakkı ihlal edilmemeli, sanığa karineyi çürütme imkânı tanınmalıdır.¹⁴⁶

AIHM vermiş olduğu “*Barberâ, Messegue ve Jabardo/İspanya*” kararında, masumiyet karinesi ilkesi çerçevesinde, yargılama makamının, görevlerini yaparken, sanığa isnad edilen suçun işlendiğine yönelik olarak önyargılı hareket etmemeli, iddialar ispatlı temellere dayanmalıdır. Bu kapsamda ispat yükü iddia makamında olup, sanık hakkında her türlü şüpheden uzak delillerle bu husus sağlanmalıdır. İspat yükü iddia makamı yerine savunmaya yüklenirse masumiyet karinesi çiğnenmiş olur.¹⁴⁷

İspat yükü, Anayasamızın 36. maddesinde hak arama hakkı kapsamında temel bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Anayasal dayanağı olan bu hak, usûl hukuku açısından taraflarca kullanılır ve ancak kanunda sınırlandırılabilir. Örneğin kanuna aykırı deliller ispat hakkı kapsamına alınmaz ve yargılamada kullanılamaz. Sanık, masumiyet karinesince suçsuz sayıldığından yargılama yapılıp maddi gerçeğe ulaşılrken suç isnadı altında olan birey değil iddia makamı ispat külfeti altındadır.¹⁴⁸

Anayasa Mahkemesinin konuyla ilgili 2015/19616 başvuru numaralı [Ahmet Altuntaş ve Diğerleri](#) kararında” *Her ne kadar idari işlemlerin hukuka uygunluk karinesinden yararlanması ve somut olayın özel şartları sebebiyle uygulanmış olan idari yaptırımında adli suç ve cezalara kıyasla sorumluluk karinesi daha esnek yorumlansa da, bu durumda bile ispat edilmesi bakımından kullanılmış olan karinelerin masumiyet karinesini ihlal edecek seviyeye ulaşmaması gerekir. Bu nedenle, başvuruçuların kendilerini savunmaları açısından idare ile aralarında dezavantaj olduğu, bu yüzden ispat açısından kullanılmış olan karinenin masumiyet karinesini ihlal eden bir şekilde ulaşmış olduğu görülmektedir.*” denmektedir.¹⁴⁹

---

¹⁴⁶ Hatice Derya, Ormanoğlu, “Anayasal Bağlamda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Boyutuyla Suçsuzluk Karinesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 65, sayı 4, 2016, s. 2241 – 2276.

¹⁴⁷ https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_TUR.pdf.

¹⁴⁸ Anayasa Mahkemesi, “Ahmet Altuntaş ve Diğerleri kararı” (B. No: 2015/19616) <https://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/basin/kararlarailiskinbasinduyurulari/bireyselbasvuru/>

¹⁴⁹ Anayasa Mahkemesi, “Ahmet Altuntaş ve Diğerleri kararı” (B. No: 2015/19616)

Hukuk yargılamasındaki ispat külfeti ve delil hazırlanmasının taraflara ait olmasının aksine ceza yargılamasında taraflarca delil hazırlanması ilkesinden farklı olarak “*delillerin serbestçe değerlendirilmesi*” sistemi bulunmaktadır. CMK’nun 217. maddesinde hukuka uygun tüm deliller yolu ile suçun ispatlanabileceği belirtilmiştir.¹⁵⁰

Disiplin hukuku alanında ispat külfeti resen araştırma ilkesi çerçevesinde, karşı taraf için hukuk usulünde olduğu kadar yükümlendirici değildir. İdari yargıç davaya dair hususları kendiliğinden araştırmaktadır. Bu durum, idarenin karşısında olan tarafın, idareye nazaran daha güçsüz olduğu düşünüldüğünde oldukça yerindedir.¹⁵¹ Karineler açısından ispat durumunu değerlendirecek olursak, en genel tanımı ile karine, bilinen bir olgu veya olaydan, bilinmeyen bir olgu ya da olayın çıkarılmasıdır. Karine tüm hukuk dallarında hâkime ispat açısından kolaylık sağlamaktadır. İdari yargı alanında da hâkim bu karinelere yararlanmaktadır. İdarenin işlemlerinin hukuka uygun kabul edilmesi ya da idarenin kusur sorumluluğunu bu karinelere örnek olarak gösterebiliriz. İdarenin güçlü olan ve davaya dair bilgi ve belgelere ulaşması kolay olan taraf olması açısından ispat külfeti de idarede olmalıdır. Mevcut soruşturmada adil yargılanma ilkesi gereğince, memur tarafından idarece toplanan tüm delillere ulaşılabilmesi ve tanık dinletilebilmelidir.¹⁵²

İdari yargılama hukukunda da medeni hukuk ve ceza hukukunda bulunan deliller yer almaktadır. Bunun yanında, idari yargılama usulünde bilirkişi, keşif gibi delillerin yanı sıra kendisine özgü ispat araçları da bulunmaktadır. İspat aracı tanık dinlenilmesinin önünde de yasal bir engel bulunmamaktadır. Ancak mevzuatta bu hususta doğrudan düzenleme olmayıp, uygulamada çoğunlukla tanık dinlenmemektedir. İdari yargılamada yazılı yargılama esastır dolayısı ile delillerinde yazılı olması gerekmektedir. Bunun yanı sıra delil serbestliği ilkesi yer almaktadır.¹⁵³

---

¹⁵⁰ Usman, **a.g.e.**, s.40.

¹⁵¹ Müslüm Akıncı, “İdari Yargılama Hukukunda Savunmada Fırsat Eşitliği”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi** s.1-2.

¹⁵² Emine Cin Karagöz, “İdarenin Sorumluluğunda Karine Kavramı, Uygulama alanı ve Yargısal Denetimi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, cilt 13, sayı 148, 2018, s.46-55.

¹⁵³ Sunay Şenlen, **İdari Yargılama Usulüne Hakim Olan İlkeler Karşısında İspat ve Delil Hususları**, İstanbul: Kazancı Yayınları,1997, s.33.

Disiplin hukukunun içtihatlarla dayalı ve mevzuatının dağınık olmasından dolayı, ispat külfeti ve deliller konusunda da zaman zaman belirsizlikler olabilmektedir. İspat külfetinin hangi tarafa ait olduğunun belirlenmesi disiplin soruşturmaları açısından oldukça önemlidir. Çünkü disiplin soruşturmasına konu fiili işleyen kişi deliller sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca soruşturmayı başlatan kişi ile ceza veren kişi aynıdır, yani suç isnadında bulunan disiplin amiri, soruşturma neticesinde disiplin cezası verme yetkisine de sahiptir. Bu nedenle delillerin toplanıp incelenmesi, ispat değerleri ve ispat yükümlülüğü önemlidir. Disiplin soruşturmalarında toplanan deliller disiplin amirince serbestçe değerlendirilir. Bu anlamda, soruşturmalarda ceza muhakemesi hukukuna benzer şekilde vicdani delil sisteminin uygulandığı söylenebilir. Her bir delilin kendine özgü bir ispat değeri vardır.¹⁵⁴

Disiplin soruşturmalarında ispat külfeti disiplin suçunun işlendiği iddiasında bulunan idareye aittir. İdare soruşturmayı yürüten soruşturmacı vasıtası ile bu yükümlülüğü yerine getirir. Bu kapsamda disiplin soruşturmasının her aşamasında gerekli tüm incelemeleri yapar, delilleri toplamak için gerekli gördüğü tüm işlemleri yapar, gerekirse bilirkişi ve keşif yöntemine de başvurabilir.¹⁵⁵

Disiplin soruşturmalarında memura ceza verilebilmesi için ispat unsuru net bir şekilde sağlanmalıdır. Aksi takdirde şüphe tam olarak yenilemez ve verilen karar hukuka aykırı olabilir. Bu husus, şüpheden sanık yararlanır ilkesinin sonucudur. Örneğin Danıştay 12.Dairesinin 2012/9082 E.2016/408 K. 02.02.2016 Tarihli kararında, *“davaya konu disiplin cezasında işlendiği iddia edilen eyleme ilişkin delillerin soyut olduğu, isnad edilen eylemle ilgili her türlü şüpheden uzak, kesin, somut ve yeterli delillerle bir vicdani kanaat oluşturarak karar verilmelidir.”* denmektedir.¹⁵⁶

Danıştay 2. Dairesi 2004/6213 E. 2005/329 K. 31.1.2005 T. li bir kararında, *“uyuşmazlığa konu olan idari işlemde, sebebin ortaya konulmasının yanı sıra bu sebebin, davalı idare tarafından bilgi ve belgelerle ileri sürülmesi ve*

---

¹⁵⁴ Canoğlu, **a.g.m.**, s.234.

¹⁵⁵ Canoğlu, **a.g.m.**, s.234.

¹⁵⁶ Canoğlu, **a.g.m.**, s.234.

ispatlanması gerekliliği dikkate alındığında, somut hususlara dayanmadan oluşturulan davaya konu işlemde ispat külfetinin, davalı idareye yükletilmesi gerekmektedir.”¹⁵⁷.

Disiplin hukukunda idarenin üstün ve yapılan işlemlerin hukuka uygunluk karinesinden yararlanması itibari ile disiplin suçu isnadının kesin delillerle ortaya konulması, ispat külfetinin idareye ait olması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda disiplin yaptırımı uygulanacak olan kişi tarafından kabul edilmeyen, mevcut deliller ile de ispatlanamayan durumlarda “*şüpheden sanık yararlanır*” ilkesinin de bir gereği olarak, memura disiplin cezası verilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

4. Soruşturmanın Tamamlanması

Dayanağı 657 sayılı DMK olan, “*Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği*”ne göre, kurullar, disiplin kurulları ve yüksek disiplin kurulları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. İlgili yönetmeliğin 9. maddesine , “*bu kurullara memurun üye olduğu sendikanın temsilcisi de üye olarak katılır.*” ibaresi eklenmiştir. ¹⁵⁸Ancak uygulamada, kurumlar tarafından sendika temsilcisinin çağrılmadığı gözlemlenmektedir. Sendika temsilcisinin çağrılması gerekmektedir. Özellikle kademe ilerlemesinin durdurulması ve memurluktan çıkarma cezasını gerektiren suç tiplerinde, doğuracakları ağır sonuçlar bakımından, bu husus oldukça önemlidir.

DMK’nın 134’üncü maddesine göre, yüksek disiplin kurulları, disiplin ve soruşturma işlemlerinde kanunlarla verilen görevleri yapmak üzere kurum merkezlerinde; disiplin kurulları, her ilde; bölge esasına göre çalışan kuruluşlarda, bölge merkezinde ve her kurumun merkezinde bulunmaktadır. Bu kurulların kurulması, disiplin amirlerinin görev ve yetkileri, üyelerinin belirlenmesi, karar usulleri gibi hususlar, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile belirlenir. Yüksek Disiplin Kurulları, özlük dosyası ve diğer evrakları

---

¹⁵⁷ <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/idarehukuku-hukuk.istanbul.edu.tr>.

¹⁵⁸ Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği , 30.04.2021, Sayı: 3935, md. 9

incelemeye, kuruluşlardan bilgi almaya, tanık ve bilirkişi dinlemeye, keşif yapma yetkilerine de sahiptir.¹⁵⁹

Hakkında aylıktan kesme ve daha ağır disiplin cezası uygulanmış olan memurlar, disiplin kurullarında görevlendirilemezler. Disiplin kurullarının başkan ve üyelerinin görev süreleri 17848 sayılı yönetmeliğe göre 2 yıl iken, Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliğinin 19. maddesine göre 3 yıla çıkarılmıştır. Birçok özel disiplin mevzuatında, örneğin, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda yönetim kurulu üyelerinin görev süresinin 3 yıl olması ve yönetim kurulu ile disiplin kurulu üyelerinin aynı kişilerden oluşması düşünöldüğünde değişikliğin yerinde olduğuna kanaat getirilmiştir.

Devlet memurları disiplin yönetmeliğine göre süreleri dolanlar, yeniden aynı süre için görevlendirilebilirler. Disiplin cezası verme yetkisi devredilemez. Disiplin işlemini gerçekleştiren makamlar, kanun ya da düzenleyici işlemlerle belirlenmiş olup olmaları fark etmeksizin bu yetkiyi devredemezler.¹⁶⁰

Danıştay 1. Dairesi, 1984/72 E., 1984/155 K. sayılı kararında, “657 sayılı Kanun'un disiplin âmiri sıfatıyla bakana tanıdığı disiplin cezası verme yetkisinin devredilemeyeceğini” belirtmiştir.¹⁶¹

Disiplin işlemlerinde yetki devri yasağına, cezaların sicilden silinmesi hususu da girmektedir. Disiplin işlemlerinde yetki devri yasağının bir sonucu olarak, cezaların sicilden silinmesinde de yetki devri olmamaktadır. Bu durum, yetkide paralellik ilkesinin de bir sonucudur.¹⁶²

Aynı yönetmeliğin 22. maddesine göre, hakkında aylıktan kesme ya da daha ağır bir disiplin cezası verilenler, cezaları özlük dosyasından silinse dahi kurullarda görevlendirilemezler. Ayrıca kurullarda, eşleri, kendileri hakkında disiplin soruşturması başlattıkları ya da soruşturma raporu hazırladıkları memurla ilgili olan kişiler görev alamazlar. Bunun nedeni, kurul üyelerinin diğer

---

¹⁵⁹ Söyler, **a.g.e.**, s.60-61.

¹⁶⁰ Söyler, **a.g.e.**, s. 65.

¹⁶¹ Küçük, **a.g.e.**, s.110.

¹⁶² Söyler, **a.g.e.**, s. 65-66.

memurlara kötü örnek olmaması ve disiplin kurulu kararlarının tarafsız bir şekilde verilmesi gerekliliğidir.¹⁶³

DMK'nın 128. maddesine göre: “*Disiplin amirleri uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarını, soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren 15 gün içinde vermek zorundadır.*” Kademe ilerlemesinin durdurulması cezası durumunda dosya, karar için yetkili disiplin kuruluna 15 gün içinde gönderilir; kurul, dosyayı aldıktan itibaren 30 gün içinde inceler ve kararını bildirir. Memurluktan çıkarma cezasında ise disiplin amirlerince yaptırılan soruşturma dosyası, memurun bağlı olduğu kurumun yüksek disiplin kuruluna gönderilmesinden itibaren en fazla altı ay içinde karara bağlanır. Bu süreler, hizmet içi süreler olduğu için uygulayıcılar açısından yasal sorumluluk doğursa da soruşturma zaman aşımı süresini etkilememektedir.¹⁶⁴

Disiplin kurullarında, soruşturmacı veya raportörün açıklaması dinlendikten sonra işin esasına geçilir. Deliller tartışılır ve değerlendirilir. Görüşme bittikten sonra oylamaya geçilir. Kararlar ceza yargılamasındaki hâkimlerin oylarını açık şekilde sunmaları gibi, açık oy ve çoğunlukla alınır. Oyların eşit olması halinde başkanın katıldığı tarafın oyu esas alınır. Karşı görüşte olanlar karara şerh edilir. Kurullarda, memurun savunması alınmadan karar verilemez. Memur, savunmasını sendika temsilcisi ya da avukatı aracılığı ile de verebilir. Kurul, kararını somut gerekçelere dayandırarak verir.¹⁶⁵

Disiplin kurulları, ceza yargılamasındaki mahkemelere benzetilebilir. Mahkemelerin tarafsız ve bağımsız olması gerekliliği, sanık hakları bakımından savunma, masumiyet karinesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, gerekçe, ölçülülük, yazılılık, gizlilik ilkelerinin, disiplin hukuku alanında disiplin kurullarınca da uygulanması gerekmektedir.

Ceza yargılamasında savcının iddianame ya da mütalaayı sunması gibi, disiplin kurulunda da soruşturmacının dosyayı açıklama ve ceza teklif etmesi söz konusudur. Bu anlamda disiplin hukukunda soruşturmacının yaptığı işlemler, ceza yargılamasındaki soruşturma aşamasına; disiplin kurulunun yaptığı işlemler

---

¹⁶³ Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği, 30.04.2021, Sayı: 3935, md. 22.

¹⁶⁴ Küçük, **a.g.e.**, s.14.

¹⁶⁵ Durmuş, **a.g.e.**, s.264-269.

ise kovuşturma aşamasına benzemektedir. Disiplin kurulunun oylaması da ceza yargılamasında olduğu gibi çoğunluk kararıyla olur. Ceza muhakemesi hukukundaki “*davasız yargılama olmaz*” ilkesi, bu yönüyle disiplin hukukunda da uygulanmaktadır.

Memur disiplin yaptırımları, disiplin cezasının türüne göre, önceden kanunla yetkilendirilen sicil amiri ya da disiplin kurulu tarafından verilmektedir. Amir veya disiplin kurulunun vermiş olduğu kararlar, yargısal faaliyete benzese de işlem, yargısal faaliyet değil idari işlem kategorisindedir.¹⁶⁶ Ancak bununla beraber, memur kendisine isnat edilen disiplin suçu karşısında, amir ya da kurulun önünde, karar verici konumunda bulunmalarından dolayı kendisini güçsüz hissedebilmektedir. Bu nedenle adli suçlarda bireylere tanınan savunma, delil sunma gibi yargılama faaliyetine yönelik haklar, memura, evleviyetle disiplin soruşturmalarında, bu makamlar önünde de verilmeli ve amir ya da kurulca uygulanmalıdır.

DMK'ya göre disiplin cezasını verecek makam, cezanın türüne göre değişmektedir. Uyarma, kınama, aylıktan kesme cezalarında karar, disiplin amiri tarafından doğrudan verilirken; kademe ilerlemesinin durdurulması, atamaya yetkili amirin teklifinden sonra, kurum disiplin kurulunun uygunluk kararıyla yetkili amir tarafından verilir. Memuriyetten çıkarma cezası ise atamaya yetkili amirin teklifi üzerine yüksek disiplin kurulu tarafından verilir. Disiplin kurulu ve yüksek disiplin kurulunun ayrı ceza tayin yetkisi yoktur. Mevcut cezayı kabul veya red yetkileri bulunmaktadır. Red halinde, atamaya yetkili amir tarafından ayrı ceza verilebilir.¹⁶⁷

5. Gerekçe İlkesi

Kamu hizmetlerinin çokluğu, hizmetlerin ayrıntılarının tümünün mevzuatta düzenlenmemesi sebepleri ile idare hukukunda idareye tanınan takdir yetkisi söz konusudur. Ancak idare bu yetkinin genişliği nedeni ile ilgili yetkiyi kullanırken kararlarını gerekçe zemine oturtmalıdır. Bu husus idarenin takdir yetkisinin denetimi niteliğindedir. İdare bu ilke yolu ile, verdiği kararın sebebini ve neden

---

¹⁶⁶ Yeşil, **a.g.e.**, s.37.

¹⁶⁷ Aswad, **a.g.m.**, s.305-322.

aksi işlem yapmadığını açıklar. İşlemin muhatabının hukuki güvenliği sağlanır. Bireylerin idareye olan güvenleri açısından önem taşımaktadır.¹⁶⁸

Gerekçe ilkesi günümüzde adil yargılanma ilkesinin bir parçası olarak da görülmektedir. Dolayısı ile bu ilke AİHS'nin 6. Maddesi kapsamında değerlendirilebilir. AİHM, gerekçeli karar hakkının, mahkemelerin verdikleri kararlarda, bu kararların dayandığı hususlarda davanın taraflarının bilgilendirilmesi için neden göstermelerini zorunlu kılmaktadır. Bu şekilde, toplumda bireylerin, yargı kararlarının nedenlerini bilmeleri ve kanun yoluna başvurma haklarını etkili olarak kullanabilmeleri olanağı sağlar.

Gerekçe ilkesi yolu ile idare kendi kendini denetler, bu ilke idarenin keyfi davranmasına engel olur. Bu sayede işlemi denetleyen yargı organı da işlemin sebep unsuru açısından denetimini kolay şekilde gerçekleştirebilir. Örneğin Danıştay 5. Dairesi 1998/1346 E., 2001/4937 K., 11/12/2001 tarihli kararında *“işlemin nedeninin sadece duyum niteliğinde bir bilgi olduğunu, bunun ise gerçek, hukuka uygun ve geçerli bir neden olmadığı..”* nedeniyle idarece yapılan işlemin hukuka aykırı olduğuna karar vermiştir. Danıştay, kararlarında, işlemin gerekçesinin milli güvenlik, kamu düzeni, kamu düzeni, genel sağlık gibi belirsiz kavramlara dayandığı hallerde bu kavramların gerçekten anlamlarını karşılaması ve somut olması gereğinin aramaktadır.¹⁶⁹

Gerekçe ilkesi, Anayasanın 89. (kanunların yayımlanması) 125.(yargı yolu)141.(kararların gerekçeli olması) 153. (Anayasa mahkemesinin kararlarının gerekçeli olması) maddelerinde ve CMK'nın 34. maddesi mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır, 101. maddede tutuklamanın gerekçeli olmasının ifade edilmesi, 221. maddede duruşma tutanağının gerekçeli olması, 224. maddede karşı oy gerekçesi, 230. madde de hükmün gerekçesinde gösterilecek hususlar, 289. maddede hükmün gerekçeyi içermemesinin hukuka aykırılık hali olduğu ve 295. maddede temyiz gerekçesi şeklinde yer bulmuştur.¹⁷⁰

Örneğin Yargıtay 11. Ceza Dairesi 2017/17060 E. 2018/255 K. 15.01.2018 tarihli kararında *“Anayasanın 141, CMK'nın 34, 230 ve 289. Maddeleri*

---

¹⁶⁸ Sinan Seçkin, Gül Üstün,“İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 21, sayı 2, 2015, s.526-527.

¹⁶⁹ Seçkin ve Üstün, **a.g.m.**, s.528.

¹⁷⁰ <https://www.mevzuat.gov.tr/>

gereğince, verilen hükmün denetime açık olacak ve Anayasa ve ceza hukuku ilkelerine uygun şekilde yasal, yeterli gerekçenin gösterilmesinin zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Kanundaki ifadelerin tekrarlanması, metinlerdeki genel ölçütler ise somut olayla uyuşmadığı sürece yeterli gerekçe değildir.” diyerek kararların gerekçeli olmasının öneminden bahsetmiştir.¹⁷¹

Bu ilke memur disiplin hukukunda da geçerlidir. İdare, yapmış olduğu tüm eylem ve işlemlerde, bu ilkeyi göz önünde bulundurmakla yükümlüdür. Özellikle bağlı yetki dışında, kendisine takdir yetkisi verilen idari işlemlerde bu ilkenin uygulanması, işlem gerekçesinin kamu yararını içinde barındırması, idarenin serbest alanının fazla olması nedeniyle daha da önemlidir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 24. maddesinde, kararlarda yer alacak hususlarda bu ilke sayılmış, maddede, *“karara dayanak hukuki sebepler ve gerekçesi”*nin kararlarda bulunması gerektiğini düzenlemiştir.¹⁷²

Nitekim Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği'nin 23. maddesinde *“Kararlar, karar tarihini izleyen 7 gün içinde, gerekçeli olarak ve oybirliği veya oy çokluğu ile alındığı da belli edilmek suretiyle raportörler tarafından yazılır, Başkan ve üyelerce imzalanır.”* ifadesi yer almaktadır.¹⁷³

Danıştay 5. Dairesi 2016/9948 E., 2016/4760 K., 21.10.2016 T.li kararında, *“disiplin amirlerince disiplin cezasına konu olan fiilin tespitinde, önce usulüne uygun soruşturma açılması, soruşturma devamında sırasında memurun lehinde ve aleyhinde tüm bilgi ve belgelerin toplanarak ve memurun savunması ile tüm ifadelerin alınarak süresi içerisinde soruşturmanın tamamlanması, soruşturma sonucunda hazırlanan soruşturma raporu ve gerekçeleri değerlendirilerek ilgili hakkında karar verilmesi gerekmektedir.”* diyerek memur hakkındaki soruşturmanın, titizlikle ve gerekçe temeline oturtularak yapılmasına vurgu yapmıştır.¹⁷⁴

Gerekçe ilkesi, görüldüğü üzere Anayasa, ceza kanunları ve disiplin mevzuatında yer alan önemli bir ilkedir. Karar gerekçesi mevcut olayın aydınlatılmasına yönelik ölçüde delillerin varlığını ve bu deliller ile somut olay

---

¹⁷¹ <https://karararama.yargitay.gov.tr/>,

¹⁷² Seçkin ve Üstün, **a.g.m.**, s.511.

¹⁷³ Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği, 30.04.2021, Sayı: 3935

¹⁷⁴ Usman, **a.g.e.**, s.105.

arasındaki bağı içermelidir. Kararın gerekçesiz ya da yeterli somut gerekçe olmadan verilmemesi hukuka uygunluğunu zedeler.

6. Disiplin Cezasının Verilmesi, Tebliği, İnfazı

657 Sayılı DMK'nın bazı maddelerinde, "disiplin cezasının verilmesi" ifadesi geçerken bazı yerlerinde ise kavram, "disiplin cezasının uygulanması" şeklinde yer bulmaktadır. Örneğin kanunun 125, 126, 127 ve devamı maddelerinde "disiplin cezası verilmesi" yer almakta iken; 131, 132 ve 133'üncü maddelerinde ise "disiplin cezasının uygulanması" kavramı yer almaktadır.¹⁷⁵

DMK 126. maddeye göre uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları, disiplin amirlerince verilirken; kademe ilerlemesinin durdurulması cezası, memurun bağlı olduğu kurum disiplin kurulu kararından sonra atamaya yetkili amir, il disiplin kurullarının kararları gereken haller de ise valiler tarafından verilir. Devlet memurluğundan çıkarma cezasında ise amirlerin talebi üzerine yüksek disiplin kurulu karar verir. Disiplin kurulunun karar süresine ilaveten atamaya yetkili amirin ceza verme zaman aşımı süresi kanunda yer bulmamıştır.¹⁷⁶

Disiplin cezaları, amir veya yetkili kurullarca gerekçeli şekilde, süresinde verilir. Kararların süresinde verilmemesi idarenin tazminat sorumluluğuna neden olabilmektedir. Kararların gerekçeli olması, hukuk devleti ilkesi ve memurun bilgi edinmesi ve idari işlemin sebep unsuru açısından önem taşımaktadır. İdare hukukunda kararların gerekçeli olması gereği aynı zamanda idarenin takdir yetkisinin sınırını oluşturmaktadır. Kararların gerekçeli olması ilkesi sayesinde muhatap, karardaki lehine ve aleyhine hususlardan haberdar olur, muhalefet şerhlerini görebilir. İdare de kararın gerekçesi sayesinde kendi kararını denetleyebilir. Danıştay kararlarında, idarenin kararlarının gerekçeli olması gereğinden bahsedilmektedir.¹⁷⁷

657 sayılı DMK'nın 132. maddesine göre disiplin cezaları, verildiği andan itibaren hüküm ifade ederek uygulanır. Cezaya itiraz edilip edilmemesinin bir

---

¹⁷⁵ Abdullah Uz, "Disiplin Hukukunda Tekerrür ve Tekerrüre Bağlanan Hukuki Sonuçlar Üzerine Farklı Bir Yaklaşım", **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 15, sayı 1, 2013, s.92.

¹⁷⁶ Kılınç, **a.g.m.**, s.7-8.

¹⁷⁷ Kurt, **a.g.m.** s.143.

önemi yoktur. Verilen her disiplin cezası üst amire, memuriyetten çıkarılma cezası ise ilave olarak devlet personel daire başkanlığına da bildirilir. İdari işlemlerin geri alınabilmeleri kuralının bir istisnası olarak disiplin cezaları, ceza yargılamasındaki mahkeme kararı hükmünde olduğu için kesin hüküm ifade eder ve idarece geri alınamaz. Ancak af, zaman aşımı, özlük dosyasından silinme, mahkeme kararı ile iptal edilme durumlarında son bulur.

657 sayılı kanunun disipline ilişkin hükümlerinde, soruşturmacı tayin edilen disiplin soruşturmalarında, disiplin kurulunun, soruşturmacının tayin ettiği cezayı aynen verebileceği gibi bir alt ya da bir üst ceza da verebileceği belirtilerek idarenin takdir yetkisine vurgu yapılmaktadır. CMK 226 da belirtilen üst ceza verilecek olması durumunda tanınan ek savunma hakkı, disiplin hukukunda ayrıca düzenlenmemiştir. Bununla beraber, verilen disiplin cezaları, idare tarafından kaldırılamaz ve geri alınamaz.¹⁷⁸

Danıştay, kararlarında, verilen disiplin cezalarının diğer idari işlemlerden farklı olduğunu, bu nedenle veren makamlarca bağlayıcı olduğunu, değiştirilemeyeceğini ifade etmektedir. Bu doğrultuda disiplin cezaları ancak disiplin affi ile, yargı makamınca verilmiş iptal kararı ile ya da 657 sayılı DMK'nın 133. maddesindeki şartların gerçekleşmesi halinde sicil dosyasından silinmesi ile ortadan kalkmaktadır.¹⁷⁹ Bunun doğru bir yaklaşım olup aksi durumun, idarenin keyfi tutumuna yol açabileceği düşünülmektedir.

Hukuka aykırı olarak oluşturulan disiplin cezalarının geri alınabilmesi gerektiğini savunan hukukçulara göre, disiplin cezalarını veren idarenin bu cezaları geri alamaması, hukuka aykırı şekilde tesis edilen disiplin cezaları için bir şey yapılamayacağı anlamına gelmektedir.¹⁸⁰ Ancak itiraz yolu ile meseleyi idari yargıya götürmenin, hukuka aykırı olarak tesis edilen idari işlemlerden dönülmesi için yeterli bir güvence olduğu düşünülmektedir. Bunlar dışında, idarenin kendi tasarrufu ile kararını geri alması, kanunilik ilkesi açısından sakıncalıdır.

---

¹⁷⁸ DMK, md. 125.

¹⁷⁹ Danıştay 12. Dairesinin 03.10.2018 Tarih, 2016/7512 Esas, 2018/3400 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com

¹⁸⁰ Oğuz Sancaktar, **Disiplin Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2019, s.162.

Devlet memurları disiplin yönetmeliğinin ilgili maddelerinde, “*Disiplin kurulları kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile ilgili işlerde soruşturma dosyasını aldıkları tarihten itibaren 30 gün içinde kararların verir.*”, “*Amirlerin memurluktan çıkarma cezasına ilişkin talepleri, soruşturma dosyasının memurun bağlı bulunduğu kurumun Yüksek Disiplin Kuruluna tevdiinden itibaren en geç 6 ay içinde karara bağlanır.*” hükümleri bulunmaktadır. Ayrıca, “*...kademe ilerlemesinin durdurulması cezası atamaya yetkili amirler ve memuriyetten çıkarma cezasına ilişkin Yüksek Disiplin Kurulu Başkanı tarafından en geç kararların verildiği tarih izleyen 15 gün içinde ilgililere tebliğ olunur.*” denilmektedir.¹⁸¹

Herhangi bir disiplin suçu işlediğinden bahisle, hakkında disiplin soruşturması başlatılan kişinin, soruşturma devam ederken kurumdan ihraç, istifa, emeklilik gibi nedenlerle ayrılması, hakkında disiplin işleminin yapılmasına engel olmaz. Çünkü önemli olan, suç tarihinde görevinin olup olmamasıdır.¹⁸²

7. Disiplin Cezalarının Düşmesi ve Silinmesi

DMK'nın 109. maddesine göre, idari organlarca, kurum bünyesinde çalışan her bir memur için özlük dosyası tutulur. Bu dosyada memurun mesleki bilgileri, hakkında yapılan incelemeler, soruşturma raporları, ödül ve başarı durumları, disiplin cezaları gibi belgeler yer alır. Bu dosyada yer alan belgeler, memur hakkında uygulanacak kademe ilerlemelerinde, derece yükselmelerinde, emeklilik şartları gibi işlemlerde göz önünde bulundurulur.

657 sayılı kanun uyarınca, bu dosyada bulunan disiplin cezaları, bazı şartların gerçekleşmesi, memurun da talebi sonucunda ya da cezanın affı nedeniyle özlük dosyasından silinebilmektedir. 657 sayılı kanunun 133. maddesi uyarınca, “devlet memurluğundan çıkarma cezası” dışında disiplin cezası alan bir memur, “*Uyarma ve kınama cezalarının uygulanmasından 5 sene, Aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarının uygulanmasından 10 sene sonra*

---

¹⁸¹ Uz, **a.g.m.**, s.96.

¹⁸² Durmuş, **a.g.e.**, s.311.

atamaya yetkili amire, görevden ayrıldıysa, bağlı olduğu kuruma başvurarak, verilmiş olan cezalarının silinmesini isteyebilir.”¹⁸³

DMK'nın 133. maddesine göre, memurun ilgili süreler içindeki davranışları, idari makamlarca isteğini haklı kılabilecek nitelikte görülürse isteğinin yerine getirilmesine, atamaya yetkili amir tarafından karar verilir ve bu karar özlük dosyasına işlenir. Kademe ilerlemesinin durdurulması cezasının özlük dosyasından çıkarılmasında ise öncelikle disiplin kurulunun mütalaası alınır.

Görüldüğü üzere hakkında disiplin cezası uygulanan memur, kanunda belirlenmiş süreleri geçirdikten sonra, almış olduğu cezanın özlük dosyasından silinmesini talep edebilir. Bu noktada kanun tarafından idareye takdir yetkisi verilmiştir. İdarenin, takdir yetkisini mümkün olduğunca memurdan yana, onu çalışmaya teşvik edici, kurumdaki huzuru temin edici şekilde vermesi gerektiği düşünülmektedir.

Zaman aşımı, disiplin cezasının düşme nedenlerinden biridir. Disiplin cezasını gerektiren bir eylemde bulunan memurla ilgili, bu eylemin disiplin makamlarınca öğrenildiği tarihten itibaren, soruşturmaya veya cezaya ilişkin zaman aşımı süreleri söz konusu olabilmektedir.¹⁸⁴

Disiplin suç ve cezalarında, zaman aşımı müessesesinin gelmesinin başlıca nedeni, hukuki güvenlik ilkesi doğrultusunda, soruşturma geçiren memurların, dosyanın sürüncemede kalmasından dolayı uzun süre baskı altında çalışmalarını engellemektir. Disiplin hukukunda, suçun işlenmesinden sonra soruşturma açılması için belirlenen sürenin geçmesi ile oluşan zaman aşımına “*soruşturma zamanaşımı*”; suçun işlenmesinden sonra belirlenen süreler içinde soruşturma açılmakla beraber, ceza verilmesi için belirlenen sürelerin geçmesi ile oluşan zaman aşımına “*ceza zamanaşımı*” denmektedir. Zaman aşımı süreleri yukarıda belirtilmiştir.

Danıştay 12. Dairesi vermiş olduğu bir kararda; sadece inceleme raporuna dayanılarak idarenin ceza verme yetkisinin zaman aşımına uğramasından sonra, disiplin cezası verilemeyeceğini belirtmiştir. Şu durumda zaman aşımının

---

¹⁸³ Yeliz Şanlı Atay, “İdari İşlemlerde Başvuru Yollarının Gösterilmesi Yükümlülüğü”, **TBB**, sayı 96, 2011, s.89.

¹⁸⁴ Aswad, **a.g.m.**, s.319.

başlangıcı, inceleme raporunun tesis edildiği tarih değil olayın vuku bulduğu tarihin disiplin makamlarınca öğrenildiği tarih esas alınarak belirlenir.¹⁸⁵

Mevzuat değişikliği de cezanın düşme nedenlerinden biridir. Memurun eyleminin karşılığı olan cezanın değişmesi veya eylemin suç kapsamından çıkarılması halinde, tıpkı ceza yargılamasında cezanın düşmesi gibi disiplin cezası da düşmektedir.¹⁸⁶ Memur hakkında lehe hükmün uygulanması, geçmişe yürüme bölümünde ele alınmıştır. Hakkında soruşturma olan memurun ölümü halinde de ceza düşer.

Af kavramı, devletlerin ve çoğunlukla siyasi iktidarların etken olduğu yasama organınca alınan; devletin, suçluyu cezalandırma yetkisinden kısmen ya da tamamen vazgeçmesi halidir. Affın çıkma şekli önem taşımaktadır. Genel af, cezaları tüm sonuçları ile birlikte ortadan kaldırır. Genel af kapsamına disiplin cezaları da alınırsa af, disiplin cezalarını da kapsar. Sadece disiplin cezalarına yönelik çıkarılan aflar ise özel af niteliğindedir.¹⁸⁷

Devlet memurlarına yönelik disiplin afları, disiplin cezalarının affına yönelik kanunlar ile düzenlenmektedir. Disiplin aflarının temelinde, kamu görevlisine, göreviyle ilgili bir şans daha verme düşüncesi yatmaktadır. Ceza hukukundaki suç ve cezalarda olduğu gibi, disiplin affının kapsamının ne olacağı ve hangi zaman diliminde işlenen disiplin suçlarıyla ilgili olacağı, af kanununun içeriğinde belirtilir.¹⁸⁸

Örneğin, 5525 sayılı Disiplin Affı Kanunu'na göre, disiplin cezası affedilen kişilerin müracaatı aranmaksızın disiplin cezalarının hükümsüz kalacağı, sicil kayıtlarının silineceği, bu cezalara ilişkin açılmış olan davalarda ise davacının aksi yönde talebi bulunmuyorsa, yargı organının, karar verilmesine yer olmadığı kararı vereceği hüküm altına alınmıştır.¹⁸⁹

Danıştay 12. Dairesi, 2015/3693 E., 2017/2779 K., 30.5.2017 T.li kararında, davacının, idare mahkemesine, Disiplin Cezalarının Affı Hakkındaki Kanun

---

¹⁸⁵ “Danıştay 12. Dairesinin 24.11.2015 Tarih, 2012/4402 Esas, 2015/6111 Karar sayılı kararı. <https://www.memurlar.net/>

¹⁸⁶ Durmuş, **a.g.e.**, s.312.

¹⁸⁷ Durmuş, **a.g.e.**, s.312.

¹⁸⁸ Küçük, **a.g.e.**, s.126.

¹⁸⁹ Küçük, **a.g.e.**, s.126.

uyarınca, kamu görevine yeniden atanması istemiyle başvuruda bulunduğunu, başvuruya ilişkin olarak idare mahkemesinin, disiplin cezası ile memurluktan çıkarılan ve yeniden göreve atanma konusunda talebi olan davacının, kanunda belirtilen “*Memuriyete giriş şartlarını kaybetmemiş olmak*”, “*Durumlarına uygun boş kadro veya pozisyon bulunması*”, “*Bu kadro ve pozisyonlara ait nitelikleri taşımaları*” şartlarını taşıyıp taşımadığı değerlendirilerek işlem yapılması gerektiği ve davacının bu şartların tamamını taşıdığı halde, “*personel ihtiyacı, kadro durumu ve hizmet gerekleri*” sebepleri ile davacı hakkında yeniden değerlendirilme yapılması kararının yerinde olmadığı gerekçesi ile talebinin doğrudan reddine dair işlemde, hukuka uyarlık bulunmadığı için kararını bozmuştur.¹⁹⁰

Disiplin cezalarında, ceza hukukuna özgü genel ya da özel af çıkarılması halinde, af kanunu kapsamında ayrıca belirtilmemişse bu afların disiplin cezaları üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Bununla beraber, memura, almış olduğu ceza mahkûmiyetinin sonucu olarak verilen disiplin cezalarında durum tartışmalıdır. Centel, Zafer, Çakmut’ a göre, af ile ceza mahkûmiyetinin ortadan kalkması halinde, buna bağlı disiplin cezası da kendiliğinden ortadan kalkmalıdır.¹⁹¹ Bu yönde Danıştay kararları da mevcuttur.¹⁹² Dursun ve Döner’e göre ise genel af, fiile yönelik cezalandırmanın önüne geçmekte ancak fiili ortadan kaldırmamaktadır. Fiil, aynı anda hem disiplin hem de ceza hukukunu ilgilendirse de iki hukuk dalı arasında nitelik farkı bulunması nedeni ile genel af disiplin cezalarını kapsamaz.¹⁹³ Bu görüşün daha isabetli olduğu düşünülmektedir.

Genel af kanunları, adli suçları ve cezaları, tüm sonuçları ile ortadan kaldırır. Af kanunu kapsamına, disiplin suçları da alındıysa her iki hukuk dalı açısından suç ve sonuçları ortadan kalkar. Ancak disiplin suçları, genel af kapsamına alınmadıysa ceza yargılamasına bağlı eylem neticesinde devam eden disiplin suçu ve soruşturması, her iki hukuk dalının birbirinden farklı olması, adli cezanın affa uğramasının disiplin suçu ve kurum düzeninin bozulmasını

---

¹⁹⁰ Danıştay 12. Dairesinin 30.05.2017 Tarih, 2015/3693 Esas, 2017/2779 Karar sayılı kararı, www.kazanci.com

¹⁹¹ Sibel Can, “Türk Hukukunda Af Kurumu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 65, sayı 4, 2016, s.1307.

¹⁹² Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 15.09.2000 Tarih, 2000/594 Esas, 2000/949 Karar sayılı kararı, www.kazanci.com

¹⁹³ Can, **a.g.m.**,s.1307.

etkilemeyeceği gerekçeleri ile disiplin suç ve cezalarının ortadan kalkmaması gerektiği düşünülmektedir. Örneğin kurum içinde hırsızlık, güveni kötüye kullanma veya kurum dışında disiplin soruşturması geçirmesine neden olacak herhangi bir suçu işleyen memurun, yargılama esnasında çıkan genel af kanunu ile cezasının ortadan kalkması, memurun kurum düzenini bozucu eylemini yok etmediği gibi, af kanunu kapsamında açıkça düzenlenmediyse disiplin soruşturmasını sona erdirmemelidir.

Verilen disiplin cezalarının yasal bir düzenlemeyle affedilmesi halinde, af kapsamında olan disiplin cezalarıyla ilgili tüm kayıtlar, başvuruya gerek olmaksızın memurun özlük dosyasından silinmektedir.¹⁹⁴ Affin kapsamı, çıkarıcı organ tarafından belirlenmektedir. Kimi zaman bazı disiplin cezaları bu kapsam dışında bırakılabilir. Bu durum, eşitlik ilkesine aykırı olduğu izlenimi yaratmakta ise de kapsam dışında bırakılan cezalar, kamu yararı bağlamında düşünülmelidir.

Disiplin aflarının bir gerekçesi, siyasi iktidarların disiplin cezalarını daima memurlar üzerinde bir baskı aracı kullanmalarının engellenme isteği; başka bir gerekçesi ise memurun kamu kurumuna ve çalışmaya tekrar adapte edilmesidir.¹⁹⁵

Danıştay İDDK, 2010/1420 E., 2013/3394 K. Sayılı kararında, davacıya, 657 sayılı kanunun 125. maddesi uyarınca, tekerrür nedeni ile bir ağır ceza olan devlet memurluğundan çıkarma cezasının verildiği ancak bir önceki ceza olan 2003 yılındaki devamsızlığı sonucunda verilen disiplin cezasının, 5525 sayılı Kanun uyarınca, tüm sonuçları ile beraber affa uğradığından, ikinci fiilin tekerrüre esas alınması mümkün olmadığına işaret etmiştir.¹⁹⁶

Memurun ilgili sürelerde disiplin suçu ve soruşturmasının olması hali dışında, memuru çalışmaya teşvik etmek, kurumdaki huzuru sağlamak gibi nedenlerle idarece bu talebin doğrudan kabul edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Danıştay 12. Dairesi, 2014/4229 E., 2017/5230 K.07.11.2017 T.li kararında; davacının işlediği fiilleri nedeniyle hakkında disiplin cezası verildiği görülmüş

---

¹⁹⁴ <https://kulacoglu.av.tr/memurlar-hakkinda-verilen-disiplin-cezolari/>

¹⁹⁵ Turan Yıldırım, "Kamu Yararı ve Disiplin Cezalarının Affı", **Anayasa Yargısı Dergisi**, cilt 18, sayı 1, 2001, s.444.

¹⁹⁶ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 31.10.2013 Tarih, 2010/1420 Esas, 2013/3394 Karar sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>

ise de iki tane kınama cezasına neden olan ilgili fiillerin işlenmesinden itibaren beş sene sicilden silinme süresinden sonra dava konusu disiplin cezasının alındığı görülmekle, davacı hakkında tekerrür hükümleri uygulanamayacağını belirtmiştir.¹⁹⁷

Danıştay 12. Dairesi, 2016/7005 E., 2018/1353 K., 29.03.2018 T.li bir başka kararında; ilgili idare tarafından devlet memurluğundan çıkarma cezasında 6 ay içinde disiplin soruşturmasına başlanmasına ilişkin hususun yerine getirildiğini, bu yüzden davacı hakkında tesis edilen işlemde soruşturma zaman aşımının olmaması nedeniyle ceza verme yetkisinin de zaman aşımına uğramadığını, bu bağlamda idare mahkemesi tarafından ceza verme yetkisinin zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptali şeklinde verilen idare mahkemesi kararını yerinde görmeyerek bozmuştur.¹⁹⁸ Görüldüğü üzere Danıştay, zaman aşımı süreleri ve disiplin affının, cezaları tüm sonuçları ile ortadan kaldırması hususlarını önemsemekte ve aksi halde idare mahkemesi kararlarını bozmaktadır.

---

¹⁹⁷ Danıştay 12. Dairesinin 07.11.2017 Tarih, 2014/4229 Esas, 2017/5230 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr

¹⁹⁸ Danıştay 12. Dairesinin 29.03.2018 Tarih, 2016/7005 Esas, 2018/1353 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr

IV. MEMUR DİSİPLİN HUKUKU İLE BAĞLANTILI OLAN CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİ

A. Genel Olarak

4483 sayılı ‘‘Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’’da ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda ceza muhakemesi hukukunun etkilerini görmekteyiz. Bu bölümde ilgili ilkeler, etkilerinden önce incelenecek ve bu ilkelerle ilgili bilgi verilecektir.

B. Kavram ve Hukuki Nitelik

Yukarıda bahsettiğim üzere, 4483 sayılı ‘‘Memurların ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun’’da ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanununda ceza muhakemesi hukukunun etkilerini görmekteyiz. Örneğin 4483 sayılı kanun bu anlamda ceza muhakemesi hukuku ile memur disiplin hukuku arasında köprü görevi görmektedir. İlgili kanuna göre, memurun yargılanabilmesi için izin sistemi öngörölmüş ve izne konu olan adli suç büyük ihtimalle aynı zamanda disiplin suçu da oluşturmaktadır. Bu noktada, ön inceleme sonucu verilen izin kararından önce, disiplin soruşturmalarında görev yapan incelemeci ile aynı şekilde, atanan incelemeci tarafından, iddia edilen olaylar araştırılırken, aşağıda bahsedeceğim ceza muhakemeleri hukuku ilkeleri göz önünde bulundurulmalıdır. 657 sayılı Kanunda da aynı şekilde bu ilkeler uygulanmalıdır.

1. Hukuka Uygun Delil İlkesi

Ceza yargılamasında temel amaç, maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla kullanılan araçlar ise ‘‘delil’’ olarak isimlendirilmektedir. Maddi gerçek ortaya çıkarılırken kullanılan deliller kadar, delillerin hangi yöntemlerle elde edildiği de önem taşımaktadır. Bu nedenle gerçeğe, ancak hukuk kurallarının belirlediği yöntemlerle elde edilen deliller

yoluyla ulaşılabilir. Çünkü ceza muhakemesinde, sanığın tespit edilip cezalandırılması kadar, onun menfaatlerinin korunması da önemlidir.¹⁹⁹

Delil elde edilirken hukuka aykırı olan yöntemlerin kullanılmış olması, özel hayatın gizliliğinin ihlali, haberleşmenin gizliliğinin ihlali, konut dokunulmazlığının ihlali gibi suçlar oluşturabilir. Anayasamızın 38'inci maddesine, “*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.*” hükmü konularak delillerin hukuka uygun yöntemlerle elde edilmesi, anayasal güvence altına alınmıştır.²⁰⁰

CMK'nın 148. maddesine göre, şüpheli ve sanığın ifadesi özgür iradelerine dayanmak zorundadır. Bu durumu engelleyen şekilde kötü muamele, cebir, aldatma vs.. de bulunma gibi müdahalelerin yapılması yasaktır. Bununla beraber ifade sırasında ifadeyi alanlarca, kanuna aykırı vaatte bulunulamaz bu hususlara uyulmadan alınan ifadenin geçerliliği bulunmamaktadır.²⁰¹

CMK'nın 206/2/a maddesine göre, hukuka aykırı olarak elde edilen delil reddedilir. 217/2. maddeye göre, yüklenen suçun hukuka uygun olarak elde edilmiş delillerle ispat edilmesi gerekmektedir. 230/1-b maddesine göre, reddedilen delillerde, hukuka aykırı biçimde elde edilen delillerin açıkça gösterilmesi gerekmektedir. 280/1-e ve 289/1-i maddelerine göre, hüküm, hukuka aykırı bir şekilde elde edilen delillere dayanıyorsa, bu durum, kesin hukuka aykırılık sebebidir.²⁰²

Tesadüfen ve iyi niyetli olarak elde edilen hukuka aykırı delillerin, ceza veya disiplin dosyalarında tamamen bertaraf edileceği de söylenemez. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun, 2007/5 K., E:2008/3, 22.01.2008 T.li kararında, eldeki delillerin, suçun işlendiği yönündeki makul şüpheyi yenmesi halinde, bunun bireye mahkûmiyet kararı verilmesi için yeterli olduğunu, dolayısıyla hukuka aykırı elde edilen delilin, iyi niyetli bir şekilde elde edilmesi durumunda, mevcut delilin yok hükmünde sayılamayacağını, aksinin maddi gerçeğe ulaşmaya engel

---

¹⁹⁹ Ebru Gündüz, “Hukuka Aykırı Elde Edilmiş Delillerin Disiplin Hukukunda Kullanılması”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi**, sayı 1, 2019, s.89-114.

²⁰⁰ Gündüz, **a.g.m.**, s.89-114.

²⁰¹ Gündüz, **a.g.m.**, s.89-114.

²⁰² Gündüz, **a.g.m.**, s.89-114.

olacağını belirtmektedir.²⁰³ Ancak Anayasa'nın 38/6. madde ve fıkrası gereğince "kanuna aykırı olarak elde edilen bulgular delil olarak kabul edilemez" bu konuda delil yasağı söz konusudur. Delillerin hukuka uygun olması gerekmektedir. Bu nedenle ilgili görüşe katılmıyoruz.

2. Başvuru Yollarının Gösterilmesi İlkesi

Bireylerin hukuk dallarının fazlalığı ve hukuki konuların karmaşıklığı nedeni ile, başlarına gelen uyuşmazlıklara ilişkin verilen kararlarda, itiraz haklarını ne şekilde ve ne kadar sürede kullanabileceklerini bilmeleri beklenemez. Bu anlamda hukuk devleti ilkesi gereğince kişilere, kararı veren mercilerce başvuru yollarının gösterilmesi gerekmektedir.

Başvuru yollarının gösterilmesi ilkesinin uluslararası boyutu, Avrupa Konseyi bünyesinde düzenlenen metindir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "İdari İşlemler Karşısında Bireyin Korunmasına İlişkin 77(31) Sayılı Kararı"na göre, "hukuki dinlenme hakkı", "bilgi kaynaklarına giriş", "hukuki yardım ve temsil", "yönetmelik işlemlerin gerekçeli olması" ilkelerinden sonra, "başvuru yollarının gösterilmesi" ilkesi gelmektedir.²⁰⁴

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), üye ülkelerde mahkemelere etkin bir şekilde başvuru sisteminin bulunmamasını, 6. maddenin ihlali olarak görmektedir. Bu nedenle üye ülkeler, güvence altına alınan haklar yönünden, iç hukuklarında etkin bir biçimde yargı mercilerine başvurma haklarını sağlamalıdır.²⁰⁵

Anayasa'nın 40. maddesinde, "Devlet, işlemlerinde, kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve bunların sürelerini belirtmek zorundadır." hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın 11. maddesinde, "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır." hükmü bulunmaktadır. Anayasa hükümlerinin bağlayıcılığı tartışmasızdır. Bu durumda disiplin cezası alan kamu görevlisine, kaç gün içinde, nereye itiraz edebileceği, hangi mahkemeye dava açabileceğinin belirtilmesi gerekmektedir.

---

²⁰³ Gündüz, a.g.m., s.89-114.

²⁰⁴ Atay, a.g.m., s.294.

²⁰⁵ Küçük, a.g.e., s.255.

Yargıtay 14.Ceza Dairesi, 2018/ 6881 E., 2018/7664 K. 20.12.2018 T. li kararı uyarınca, CMK'nın 34., 231. ve 232. maddelerine göre, verilen hükümlerde, başvurulabilecek kanun yolu, başvurunun yapılabileceği merciiler, başvurunun şekli, süresi, ilgili sürenin ne zaman işlemeye başlayacağını açık bir şekilde, ilgiliyi yanıltmayacak netlikte gösterilmesi gerekir.²⁰⁶

Yine CMK'nın 34/2, 231/2, 232/6 maddelerine göre, “Kararlarda, başvurulacak kanun yolu ve süresi, merciiler ve şekil belirtilmelidir.”, “Hükmün fıkrasında, 223. madde gereğince verilmiş olan kararın içeriği, bu karara uygulanan kanun maddesi veya maddelerinin, verilmiş olan ceza miktarının, kanun yoluna başvurma, tazminat olanağının olup olmadığının, varsa, bunun açıkça gösterilmesi gerekir.” denmektedir.²⁰⁷

Yargıtay 14. Ceza Dairesinin 2018/6881 E., 2018/7664 K., 20.12.2018 T. li kararına göre, “hükmün fıkrasında sadece beraat kararlarına ilişkin ve de hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararlarına ilişkin başvurulabilecek olan kanun yollarının gösterildiği ancak “mahkumiyet” kararına ilişkin hangi kanun yoluna başvuracağını belirtmemiş olması, bu hususun ise sanığı yanıltmış olabileceğinden ilgilinin cezaevinden gönderdiği dilekçede 16.10.2014 tarihi itibarıyla gerekçeli kararı öğrendiği, temyiz ettiği, her ne kadar yasal temyiz süresi geçmiş olsa da temyiz isteği kabul görmelidir” denmektedir.²⁰⁸ Bu ilkenin disiplin hukukunda uygulanabilirliği dördüncü bölümde incelenmiştir.

3. Ölçülülük İlkesi

Ölçülülük ilkesi, bir hak ya da özgürlüğün, ilgili makamlarca çeşitli meşru nedenlerle sınırlandırılırken kullanılan aracın, bu sınırlamayla hedeflenen amacı gerçekleştirmek için elverişli olması ve bu araçla amaç arasında oran bulunmasıdır.²⁰⁹ Bir başka tanıma göre ölçülülük ilkesi, idari makamların hareketlerinde kullandığı araç ve kıstasların, bu hareket ile elde etmeyi amaçladığı sonuca uyarlanmasıdır.²¹⁰

---

²⁰⁶ Yargıtay 14.Ceza Dairesi ,2018/ 6881 E., 2018 / 7664 K. 20.12.2018 T. li kararı.<https://www.ihsanaktas.av.tr/>.

²⁰⁷ Yargıtay 14.Ceza Dairesi ,2018/ 6881 E., 2018 / 7664 K. 20.12.2018 T. li kararı.

²⁰⁸ Yargıtay 14.Ceza Dairesi ,2018/ 6881 E., 2018 / 7664 K. 20.12.2018 T. li kararı.

²⁰⁹ Emin Memiş, **Anayasa Hukuku Notları**, 6. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi,2011, s.193.

²¹⁰ Celal Erkut, **Hukuka Uygunluk Bloku**, İstanbul, Kavram Yayınları, s.108. 1996.

Bu ilke, Avrupa Adalet Divanı kanalıyla geliştirilmiş ve Avrupa İdare Hukuku sistemlerinin çoğunda yerini bulmuştur.²¹¹ Ölçülülük ilkesi, ilk kez Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın 1955 tarihli Fédéchar kararında ele alınmıştır. Mahkemeye göre, bu ilke gereğince yapılacak işlemin amacı ile kullanılacak araç, orantılı olmalıdır. Maksadı aşmamalıdır. AİHM de aynı görüştedir.²¹²

İlke, AİHS'nin ilk imzalandığı şeklinde açıkça yer almasa da 20 Mart 1952 tarihinde imzalanıp 18 Mayıs 1954'te yürürlüğe konulan “*İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya İlişkin Ek Protokol*” Ek 1 No'lu Protokolde, mülkiyet hakkının korunmasına dair hükümler ile sözleşmeye girmiş, devamında AİHS'ye taraf olan ülkelerce de uygulanan hukuk kuralı haline gelmiştir. AİHS'nin 8 ile 11. maddelerinde, ölçülülük ilkesine vurgu yapılarak hak ve hürriyetlerin “*demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ilkesi*”ne uygun olacak şekilde, sadece kamu yararının gerektirdiği hallerde kısıtlanabileceğine hükmedilmiştir.²¹³

AİHM, kararlarında ölçülülük ilkesini, *gereklilik, oranlılık, elverişlilik* gibi alt ilkeleri ile beraber ele almaktadır. Gereklilik ilkesi, sınırlanan aracının hedeflenen amaç için gerekli olmasını; oranlılık, bireyin menfaati ile kamu yararı arasında adil bir denge olmasını; elverişlilik, sınırlandırmada kullanılan aracın istenen amaç için elverişli olmasını ifade etmektedir.²¹⁴

Anayasa'nın 13. maddesinde ölçülülük ilkesinden, “*temel hak ve özgürlüklerle ilgili yapılacak sınırlandırmalar Anayasa'nın ruhuna ve sözüne, demokratik toplum düzenine ve lâik Cumhuriyetin gerekleri ile ölçülülük ilkesine aykırı olamaz*” şeklinde bahsedilmiştir. Ayrıca 15. maddenin 1. fıkrasında yer alan “*durumun gerektirdiği ölçüde*” ifadesi, ölçülülük ilkesini ifade etmektedir.²¹⁵

---

²¹¹ Yücel Oğurlu, **AİHM Kararları ile Türk İdare Hukukunda Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılmasında Bir Yargısal Denetim Ölçütü Olarak Ölçülülük İlkesi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Turhan Tufan Yüce Armağanı, 2001, s.486-487.

²¹² Nuray Aşçı Akıncı, “Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararlarında Haklı Neden Öğretisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 17, sayı 3-4, 2011, s.64.

²¹³ Onur Uçar, Ahmet Burçin Yereli, (2019), “Türk Hukuk Sisteminde Ölçülülük İlkesini Konu Edinen Başat Kurallar: Osmanlı'dan Günümüze Tarihsel Bir Değerlendirme”, **Sosyoekonomi Dergisi**, 2019, cilt 27, sayı 42, s.203.

²¹⁴ Oğurlu, **a.g.e.**, s. 507.

²¹⁵ Anayasa Mahkemesinin 27/05/2015 Tarih, 2014/176 Esas, 2015/53 Karar sayılı kararından aktaran, Eda Demirsoy Aşkoğlu, (2018), “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Dinsel

Anayasa Mahkemesi 2014/176 E., 2015/53 K., 27/05/2015 tarihli kararında, ölçülülük ilkesine bağlı olan zorunluluk, elverişlilik ve orantılılık ilkelerini de tanımlayarak, “Eylem ile yaptırım arasında bulunması gereken adil denge, “ölçülülük ilkesi” olarak adlandırılmaktadır. Bu ilkenin unsurlarından olan “elverişlilik ilkesi”, öngörülen yaptırımın ulaşılmak istenen amaç için elverişli olmasını, “gereklik ilkesi” öngörülen yaptırımın ulaşılmak istenen amaç için zorunlu olmasını ve “orantılılık ilkesi” de öngörülen yaptırım ile ulaşılmak istenen amaç arasında olması gereken orantıyı ifade etmektedir.”²¹⁶ diyerek ölçülülük ilkesini alt unsurları ile beraber ele almıştır

Ceza hukukunda bu ilke, devletin bireyi cezalandırma ile sağlayacağı kamu yararı ile bireyin temel hak ve özgürlükleri arasında adil bir dengenin sağlanması şeklinde yer bulmaktadır. Ceza hukuku sisteminde yaptırımlar belirlenirken anayasa ve ceza hukukunun temel ilkeleri ile yaptırımlar arasındaki araç amaç ilişkisi, türleri ve ölçüleri, ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenlerin varlığı, şüpheli veya sanığın adli sicil kaydı pişmanlığı, cezanın seçenek yaptırımlar veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararına çevrilme imkânı göz önünde bulundurulur. Hâkime takdir yetkisi verilen durumlarda, takdir yetkisinin tüm bu kıstaslar değerlendirilerek yapılması gerekmektedir.²¹⁷

5237 sayılı TCK'nın “Adalet ve Kanun Önünde Eşitlik İlkesi” başlıklı 3. maddesinin gerekçesine göre, suç işleyen kişiye uygulanacak ceza hukuku yaptırımının, bozulan toplumsal düzeni geri sağlama yönünden ölçülü olması, aksi takdirde suç işleyen kişiye haksızlık yapılacağı ve yeniden topluma kazandırma amacından sapılacağı belirtilmiştir.²¹⁸ Ceza belirlenirken failin yaşı, akıl sağlığı, adli sicili gibi unsurlar ile verilecek cezadan beklenen amaca ulaşılma oranı, failin ileride ıslah olup olmayacağı hususları dikkate alınır.²¹⁹

CMK 100. maddede, tutuklama tedbirinin kuvvetli suç şüphesi, somut deliller gibi olguların varlığı halinde uygulanabileceği, işin öneminin verilecek

---

Ritüel ve Uygulamaların Sınırlandırılması”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 13, sayı 2, 2018, s.482-483.

²¹⁶ Aşikoğlu, **a.g.m.**, s.483.

²¹⁷ Oğurlu, **a.g.e.**, s.502.

²¹⁸ Yargıtay 11. Ceza Dairesinin 17.01.2017 Tarih, 2015/7243 Esas, 2017/312 Karar sayılı kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>

²¹⁹ Uçar ve Yereli, **a.g.m.**, s.220.

ceza ile ölçülü olmaması halinde bu tedbire başvurulmaması gerektiği bahsedilmiş ve madde devamında sadece adli para cezası gerektiren suçlar ve kasten işlenenler hariç olmak üzere, cezanın üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda verilecek tutuklama tedbiri ile suç arasında ölçülülük olmaması nedeni ile tutuklama kararı verilmesi yasaklanmıştır. İlgili hükümler ile ölçülülük ilkesine vurgu yapılmıştır.

Yargıtay 18. Ceza Dairesi, 2018/7458 E, 2019/16914 K, 02.12.2019 T.li kararında, ölçülülük ilkesi gereğince işlenen suç ile karşılığı yaptırım arasında makul bir denge olmasını, hâkimin somut olayı değerlendirirken bu dengeyi gözetmesi gerektiğini ifade etmiştir.²²⁰

Yargıtay 12. Ceza Dairesi, 2013/7985 E.2014/1718 K. sayılı kararında, kusurlu sanıkla ilgili temel cezanın belirlenmesinde, ölçülülük, hakkaniyet gibi ilkeler gözetilmeden üst sınıra yakın ceza verilmesinin yerinde olmadığına karar vermiştir.²²¹

4. Ne Bis In Idem İlkesi ve Bekletici Mesele

Temeli Roma Hukuku'na dayanan, ceza muhakemesi hukukunun en önemli ilkelerinden biri olan bu ilkeye göre, “*aynı fiilden dolayı aynı kişiye yönelik iki kez yargılama olmaz.*” Bu ilke sayesinde kişi, mükerrer yargılamaya maruz kalmaz, yani aynı fiili nedeniyle birden çok kere yargılanıp cezalandırılmaz.²²²

Ancak bu ilke, mutlak uygulanır nitelikte değildir. Şöyle ki; korunan hukuki yarar, eylemin unsurları, amacı ve sonucu değerlendirilerek farklı hukuk disiplinleri kapsamına da girmesi halinde, aynı eylemden dolayı farklı yargılama veya disiplin soruşturması yapılması mümkündür. Dolayısı ile koşulların varlığı halinde, aynı fiilden dolayı ceza soruşturması yanında ayrıca hukuk davası veya disiplin soruşturması da açılabilir. Bu durum *ne bis in idem* ilkesine aykırılık teşkil etmez.²²³

---

²²⁰ Yargıtay 18. Ceza Dairesinin 02.12.2019 Tarih, 2018/7458 Esas, 2019/16914 Karar sayılı kararı.

²²¹ Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 28.01.2014 Tarih, 2013/7985 Esas, 2014/1718 Karar sayılı kararı.

²²² Anayasa Mahkemesinin 31.05.2017 Tarih, 2017/28 Esas, 2017/107 Kararsayılı kararı. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>.

²²³ Anayasa Mahkemesinin 31.05.2017 Tarih, 2017/28 Esas, 2017/107 Karar sayılı kararı.

Uluslararası alanda bu ilke her zaman uygulanmamaktadır. Özel hukuk alanlarında yabancı ülkede yapılan yargılama Türk hukukunda kabul görürken aynı netice, ceza hukuku alanında görülmemektedir. Erdem, Önok'a göre²²⁴ bunun nedeni, yabancı mahkemelerin objektif ve adil olmasına yönelik oluşan güven sorunu, ülkelerin ulusal hukuk işleyişi arasındaki farklı uygulamalar ve iç hukuk uygulamasında yabancı yargı kararlarının tanınması konusunda yaşanan zorluklardır.²²⁵

Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi'nin 53. maddesinde, sayılan koşulların varlığı halinde, aynı kişinin aynı eylemden dolayı, sözleşmenin diğer tarafı olan devletçe kovuşturulamayacağı, mahkûm edilemeyeceği belirtilir. Ceza Kovuşturmalarının Aktarılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 35. maddesi de aynı hususu düzenlemektedir.²²⁶

Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 9. maddesine göre; iadesi talep edilmiş olan kişi hakkında, kendisini talep eden üst makamların, iadeye konu eylemle ilgili vermiş olduğu bir karar varsa iade edilmeyecektir. Böylelikle, bu ilke gereğince kişi hakkında aynı eylem nedeniyle ikinci defa yargılama yapılamayacaktır.²²⁷

AİHS'nin 4. maddesine göre; *“Hiç kimse, bir devletin hukukuna ve ceza muhakemesi usulüne uygun olarak kesin bir hükümlerle mahkûm edildiği ya da beraat ettiği bir suçtan dolayı, aynı devletin yargı yetkisi içindeki ceza yargılamaları kapsamında yeniden yargılanamaz veya cezalandırılmaz.”*

Yukarıda belirtildiği üzere bu ilke, iç hukukta mutlak olarak uygulanmamaktadır. Konuları ve amaçları farklı olduğu için aynı fiil, farklı hukuk dallarında farklı şekilde değerlendirilerek aynı fiil için birden fazla ceza verilebilmektedir. İdari yargı da bu alanlardan bir tanesidir.²²⁸

CMK'da *“ne bis in idem”* ilkesi, uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi sadece beraat ve mahkûmiyet ile sınırlandırılmamış, kesinleşmiş olup olmadığına

---

²²⁴ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Rifat Murat Önok, **Uluslararası Ceza Hukuku**, 4. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2017, s.109.

²²⁵ Şeyma Cebeci, **Türk Ceza Kanunu Kapsamında Ne Bis İn İdem İlkesi**, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2018, s.10.

²²⁶ Cebeci, **a.g.e.**, s.14.

²²⁷ Cebeci, **a.g.e.**, s.14.

²²⁸ Cebeci, **a.g.e.**, s.14.

bakılmaksızın “*hüküm*” başlığı altında değerlendirilmiştir. Ceza verilmesine yer olmadığı kararı, şikâyet koşulunun gerçekleşmemesinden doğan suçun takibinin yapılmaması, uzlaşma kararı, genel af, özel af, aynı konu hakkında derdest bir dava olması, davanın düşmesi, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar²²⁹ gibi kararların tümü buna dâhildir. Ancak, asıl hükümle beraber para cezası verilmesi veya güvenlik tedbirine hükmedilmesi, bu ilkenin çiğnendiği anlamına gelmemektedir.²³⁰

Bu ilkenin, Anayasa’da doğrudan bir düzenlemesi olmasa da Anayasa içinde bulunan insan haklarına saygılı devlet ilkesi ve genel anayasal ilkeler ile ceza hukuku ilkeleriyle bağlantısı olduğu görülmektedir.²³¹ Anayasa Mahkemesi, ne bis in idem ilkesini, hukuk devleti ve ceza hukukunun ayrılmaz parçası olarak görmektedir.²³²

Bireyin suçlu olup olmadığına bakılmaksızın aynı suçtan dolayı defalarca yargılamaya maruz bırakılması, temel insan hakları prensiplerine, adil yargılanma hakkına, hukuka güven ilkesine aykırıdır. Çünkü bu halde birey, masum dahi olsa aynı konu hakkında yargılama sayısının artması neticesinde, kendisini koruma ve savunma olanağı azalacak, yargı karşısında güçsüz duruma düşecektir.²³³

Örneğin Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 2016/6138 E. 2017/355 K. sayılı kararına göre; sanık hakkında, açık cezaevinden firar etmesi gerekçesi ile oluşturulan mahkûmiyet hükmünde, sanığa cezaevinden firar etmesi, yani aynı eylem neticesinde ikinci mahkûmiyet hükmünün verilmesini, CMK’nın 223/7 inci maddesinde düzenlenen “*Aynı fiil nedeniyle, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa davanın reddine karar verilir*” hükmü gereğince karar bozulmuştur.²³⁴

Bekletici mesele, 657 sayılı DMK’nun “*Cezai Kovuşturma İle Disiplin Kovuşturmasının Bir Arada Yürütülmesi*” başlıklı 131. maddesine göre, aynı

---

²²⁹ Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19.01.2016 Tarih, 2015/911 Esas, 2016/1 Karar sayılı kararı. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>.

²³⁰ Cebeci, **a.g.e.**, s.100-115.

²³¹ Cebeci, **a.g.e.**, s.14.

²³² Anayasa Mahkemesinin 31.05.2017 Tarih, 2017/28 Esas, 2017/107 Karar sayılı kararı. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/>.

²³³ Cebeci, **a.g.e.**, s.74.

²³⁴ Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 26.01.2017 Tarih, 2016/6138 Esas, 2017/355 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr, .

eylemden nedeniyle ilgili memur hakkında, cumhuriyet savcılığı ya da ceza mahkemesinde soruşturma ya da kovuşturmaya başlanmış olması, disiplin kovuşturmasını etkilememekte, memurun ceza kanunları uyarınca mahkum olması ya da olmaması, disiplin cezasının uygulanmasına da engel değildir. Ancak disiplin soruşturmalarında, gerektiğinde ceza kovuşturması bekletici mesele yapılabilir. Bu halde zamanaşımı süresi durmaktadır. Ne bis in idem ilkesi ve bekletici meselenin disiplin hukukuna etkisi V. Bölümün A/4 başlığında tartışılmıştır.²³⁵

Son olarak, ne bis in idem ilkesinin ve bekletici mesele hususunun, kavramın içeriği, mahkemelerin görevleri, hukuki yarar gibi kıstaslar açısından incelendiğinde; kamu düzeni düşünülerek yargılama ve usul ekonomisi ilkesi açısından gerekli olduğu düşünülmektedir.²³⁶

5. Adil Yargılanma İlkesi

Adil yargılanma hakkı, tüm bireylerin meşru araç ve yollardan faydalanarak, bağımsız ve tarafsız yargı mercileri önünde haklarını aramaları, yargılamanın usul ve esaslarının ilkelere ve mevzuata uygun şekilde yürütülmesi, istisnalar dışında aleni olması, makul sürede yürütülmesi, kararların gerekçeli olması gibi hakları içinde barındıran, yargılamanın tüm aşamalarını kapsayan, geniş, evrensel bir ilkedir.²³⁷

Adil yargılanma hakkı; ilk olarak 1215 tarihinde İngiltere'de imzalanan Magna Carta'da, daha sonra 1948 tarihinde imzalanan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde (İHEB), devamında 1950 tarihinde imzalanan AIHS'te, 1966'da kabul edilen Birleşmiş Milletler (BM) Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesinde ve iç hukukumuzda ise 2001 yılında Anayasamızda yer bulmuştur.

AIHS'nin 6. maddesine göre, *“Herkes davasının, özel hak ve yükümlülükleriyle ilgili uyuşmazlık ya da ceza alanında, kendisine yöneltilen suçlamaların esası hakkında karar verecek olan, yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkemece, istisnalar hariç olmak üzere, aleni olarak, makul bir*

---

²³⁵ DMK, md. 131.

²³⁶ Celal Işıklar, “İdari Yargıda Derdestlik”, **Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 16, sayı 1, 2012, s.65-68.

²³⁷ Küçük, **a.g.e.**, s.224.

sürede yargılanmayı isteme hakkına sahiptir. Devamında, birey, kendisine yöneltilen suçlamanın nitelik ve nedenini ayrıntılı olarak öğrenme, savunma hazırlamak için gerekli zaman ve imkânlarla sahip olma, kendisini savunmak ve avukat tutmak için gerekli maddî imkânları yoksa resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz yararlanabilme, savunma tanıklarının da iddia tanıkları kadar eşit şartlarda dinlenmelerini isteme” gibi haklara sahiptir.

İç hukukumuzda, Anayasamızın “*Hak Arama Hürriyeti*” başlıklı 36. maddesine, “savunma” ibaresinden sonra gelmek üzere “*adil yargılanma*” ibaresi eklenmiştir. Bu şekilde madde; “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Sonuç olarak adil yargılanma hakkı, herkesin meşru araç ve yollardan faydalanarak, bağımsız ve teminat içeren her türlü yargılama merci önündeki haklarını ararken yani hak arama özgürlüğünü kullanırken, yargılamanın usul ve esasına uygun olarak başlayıp devam etmesini ve sonuçlandırılmasını isteme ve devamında yargılamanın açık ve şeffaf, gerekçeli olmasını isteme hakkıdır. Bu hak, içinde farklı haklar da barındıran bir bütündür.²³⁸

Mahkeme, “Engel ve diğerleri/Hollanda” kararında, disiplin niteliği taşıyan belirli bir iddianın, aslında AİHS md.6’daki ceza niteliğine sahip olup olmadığını araştırmış ve yerel mevzuat tarafından suç olarak nitelendirilmeyen bir fiilin, AİHM’de suç teşkil edebileceği sonucuna varmıştır.²³⁹

Anayasa Mahkemesi, 2018/30030 başvuru numaralı, 17.09.2020 T.li kararında, “*İddia tanığının duruşmada hazır edilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve elindeki bilgileri yaymış olduğu iddiası ile cezalandırılmış olması sebebi ile, ifade özgürlüğünün ihlal edilmiş olduğu iddiası üzerine konunun yerel mahkemece değerlendirilmesi yönünde*” karara varmıştır.²⁴⁰

---

²³⁸ Küçük, a.g.e., s.224.

²³⁹ Onur Kemal Kerman, (2012), “Cezai alanda adil yargılanma hakkı ve Türk İdari Yargı Yerleri”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 9, sayı2, 2012, s.620.

²⁴⁰ Anayasa Mahkemesinin, 2018/30030 numaralı bireysel başvuru ile ilgili 17.09.2020 tarihli kararı. www.kazanci.com

Anayasa Mahkemesinin 2015/7108 başvuru numaralı, 08.09.2020 tarihli kararı; “*başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında olan, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine dair iddiasını kabul etmiş, mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.*”²⁴¹

Anayasa Mahkemesinin 2018/37392 başvuru numaralı, 23.07.2020 tarihli kararı; “*hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine yönelik iddianın kabul edilebilir olduğuna, Anayasa'nın 36. Maddesi ile güvence altına alınan, adil yargılanma hakkı çerçevesindeki, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.*”²⁴²

Bu ilkeye bağlı bir başka ilke de “*doğrudanlık ilkesi*”dir. Kaynağı CMK'nın 188. ve 217/1. maddeleri olan bu ilke uyarınca, yargılama makamı, doğrudan sanığı sorguya çeker; mağdur, tanık ve bilirkişiyi dinler; gerekirse keşif yapar ve bu kanıtları değerlendirip karar verir. Yargılama yapan makam ile hüküm veren makam aynıdır. Mahkeme heyetinin değişmesi halinde işlemler yenilenir. Bu ilke sayesinde sanık ve tanıklar kendilerini rahat ifade eder, yargıya güven artar.²⁴³ Mahkeme heyetinin geçici olarak değişmesi durumunda dahi, heyet üyeleri, dava dosyasından geçici olarak sorumlu olsa da özellikle ceza ağırlığı fazla olan ya da tutuklu olan dosyalarda, söz konusu dosyaların titizlikle incelenmesi gerektiği düşünülmektedir.

a. Masumiyet karinesi

Masumiyet karinesi, ilk kez 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'nin 9. maddesinde, “*Her insan, suçlu olduğu bildirilinceye kadar suçsuz sayılacağından, suçluluğu ispatlanan zamana kadar sert bir yasaya maruz kalmamalıdır.*” biçiminde yer bulmuştur. Karine, daha sonra 1948 tarihli İHEB ve 1950 tarihli AİHS'te yer bulmuştur. Türkiye, Bildirge ve AİHS'e taraftır.²⁴⁴

İHEB'nin 11.maddesi; “*Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre*

---

²⁴¹ Anayasa Mahkemesinin, 2015/7108 numaralı bireysel başvuru ile ilgili 08.09.2020 tarihli kararı. www.kazanci.com

²⁴² Anayasa Mahkemesinin 2018/37392 numaralı bireysel başvuru ile ilgili 23.07.2020 tarihli kararı. www.kazanci.com.

²⁴³ <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/durusma-nedir-ceza-hukukunda-durusma-ilkeleri.html>,

²⁴⁴ https://www.academia.edu/35056555/%C4%B0dari_Yapt%C4%B1r%C4%B1mlarda_Cezalarda_Masumiyet.

suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.” AİHS’nin 6. maddesi; *“Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.”* Ayrıca, karine, *“Uluslararası Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi”* nin 14/2 maddesinde, *“Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi”* nin 40/2/b-i maddesinde, *“Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Tutuklulara Uygulanacak Asgari Kurallar Bildirisi”* nin 84 ve 85. maddelerinde aynı ifadelerle yer bulmaktadır.²⁴⁵

Ulusal mevzuatta, Anayasa’nın 38. maddesinin 2. fıkrası; *“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.”* Anayasanın 15. maddesi; *“suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.”* Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin 27. maddesine göre, suçluluğu yargı kararı ile sabitlenene kadar kişinin masum olduğu kabul edilir şeklinde yer bulmuştur. Buna bağlı olarak, soruşturma evresi gizli yürütülerek kişi hakkında *“suçlu”* yaftası oluşturulmasına engel olunur.

Madde metnine göre, yargılamanın tüm aşamalarında, sanığa yönelik olan masumiyet karinesine aykırı davranan kişilere uygulanacak cezai yaptırımlar bulunmaktadır. Masumiyet karinesinin mevzuat yer bulmasının temelinde, daha zayıf durumda olması itibariyle bireyin devlete karşı korunması gereği düşüncesi yatmaktadır.

Masumiyet karinesinde, bireyin yargılamanın bitip hakkında suçluluğu yönünde kesin hüküm verilinceye kadar geçici olarak suçsuz olduğu varsayılır. Bu varsayım, sadece yargılamanın herhangi bir aşaması için değil, tüm aşamaları kapsar. İddiası olan kişi veya yargılama makamı, durumun aksini ispata uğraşır. Bu yüzden, CMK 147. ve 148. maddeleri gereğince, yargılanan kişinin aynı zamanda susma hakkı da bulunmaktadır. Yargılama makamlarınca ispatlandığı takdirde kişinin suçluluğu saptanarak maddi gerçeğe ulaşılır ve gerekli cezai işlem yapılır.²⁴⁶

Masumiyet karinesinin varlığı kabul edilmezse kişi, yargılama makamları veya kamu kurumu tarafından baştan itibaren suçlu olarak düşünülecek, belki

---

²⁴⁵ Ömer Anayurt, **Adil Yargılanma İlkesi Olarak Masumiyet Karinesi**, Türk Ceza Hukuku Derneği Dr. Şükrü Alparslan Armağanı, İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları, s. 220. 2007.

²⁴⁶ İlhan Üzülmöz, “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”, **TBB**, Yıl: 2005, sayı 58, s.40-50.

basın-yayın yolu ile teşhir edilecek, bu durumda kendisini savunması anlamsız olacak ya da savunsa da olumlu sonuç alamayacağını düşünecek, onuru zedelenecek, telafisi mümkün olmayan zararlar ortaya çıkacak ve adil yargılamaya dair güveni yok olacaktır.²⁴⁷

CMK'nın “*Duruşmanın sona ermesi ve hüküm*” başlıklı 223. maddesinde hüküm çeşitlerinin, meşru müdafaa gibi hallerde kusur yokluğundan dolayı ceza verilmesine yer olmadığı kararı, beraat, mahkûmiyet, güvenlik tedbiri kararı, görevsizlik kararı, davanın reddi ve davanın düşmesi kararları olduğu düzenlenmektedir. Beraat kararı, fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, suçun sanıkça işlenmediğinin sabit olması, suç bakımından failin kusurunun bulunmaması, eylemde amirin emri, ilgilinin rızası gibi hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması hallerinde verilir.²⁴⁸

İlgili maddeye göre, yargılama neticesinde, eğer olayda hukuka uygunluk nedenleri varsa beraat kararı verilir. Şayet olayda kusurluluğu ortadan kaldıran nedenlerden biri varsa, ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilir.²⁴⁹

Örneğin, TCK'nın 205. maddesinde düzenlenen resmî belgeyi bozmak, zarar vermek, gizlemek suçu, ancak kasten işlenebilen bir suç tipidir. Bu sebeple, sanığın kastının bulunmaması, CMK'nın 223/2/c maddesine göre ceza yargılamasında beraat sebebidir. Ancak bu nedenle verilen beraat kararı, disiplin yargılamasını bağlamamaktadır. Çünkü memurun görevle ilgili resmi araç, belge veya gereçlerin korunması, bakımı veya kullanılmasında kusurlu davranması, DMK 125. madde b bendine göre disiplin suçudur.²⁵⁰ Bu hususlar sanığın masumiyet karinesinin zedelendiği anlamına gelmemektedir.

Anayasa Mahkemesi, 2002/70 E 2004/56 K. 06.05.2004 T.li kararında, sanığı, ceza tehdidi altında kendini savunma ihtiyacı olan kişi olarak tanımlayarak savunma hakkı ve masumiyet karinesini, gerçeğe ulaşma gereksinimi altında bir zorunluluk olarak görmektedir.²⁵¹

---

²⁴⁷ Üzülmüş, **a.g.m.**, s.40-50.

²⁴⁸ Erkan Şenses, “Ceza Muhakemesinde Beraat Hükümü Verilen Haller”, **TBBD**, sayı 98, 2012, s.346.

²⁴⁹ Danıştay 10. Dairesinin 16.09.2014 Tarih, 2010/2029 Esas, 2014/5124 Karar sayılı kararı.

²⁵⁰ Özerdem, **a.g.e.**, s.96.

²⁵¹ Anayurt, **a.g.e.**, s.192.

Anayasa Mahkemesi, 2013/133 E., 2013/169 K., 26.12.2013 tarihli kararında, masumiyet karinesinin, hakkında suç isnadı olan bireyin, adil yargılama neticesinde suçluluğuna yönelik kesin hüküm verilinceye kadar masum sayılması gerektiğini, bunun hukuk devletinin bir gereği olduğunu belirtmektedir.²⁵²

Anayasa Mahkemesi, 2012/998 no.lu Ramazan Tosun başvurusunda; başvurucunun beraatıyla sonuçlanmış ceza yargılamasına dayalı olarak, suçluluğu mahkeme kararları ile sübut bulmadığı halde yargılamada bahsedilen eylemleri işlediğinden bahisle suçlu olduğu kanaatinin yansıtıldığı anlaşıldığından, başvurucunun, Anayasa'nın 38. maddesinde yer alan masumiyet karinesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.²⁵³

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi, kovuşturmayaya yer olmadığı kararı, af, zaman aşımı gibi nedenlerle yargılamanın son bulması hallerinde de masumiyet karinesi varlığını sürdürmektedir. Örneğin AIHM, Minelli/İsviçre davasında,²⁵⁴ dava zaman aşımına uğramasaydı sanığın, büyük ihtimalle ceza alacak olmasının mahkemeye bildirilmesini, masumiyet karinesinin ihlali olarak değerlendirmiştir.²⁵⁵

b. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi

Ceza yargılamasının amacı, yaşandığı iddia edilen olayın gerçekten oluşup oluşmadığını, meydana gelmiş ise ne şekilde ve kimler tarafından meydana geldiğini ortaya çıkarmak ve ilgili olayın yargılamasını yapmaktır. Bu yargılamanın temelinde ispat unsuru vardır. İspat, mahkemenin şüpheyi yok ederek vicdani kanaate ulaşması demektir. Eğer bu kanaate ulaşılamazsa, varsayıma dayanılarak karar verilmesi mümkün değildir. Bu aşamada, şüpheden sanık yararlanır ilkesi devreye girmektedir.²⁵⁶

---

²⁵² Anayasa Mahkemesinin 26.12.2013 Tarih, 2013/133 Esas, 2013/169 Karar sayılı kararı. . <https://www.lexpera.com.tr/>

²⁵³ Anayasa Mahkemesinin 2012/998 nolu Ramazan Tosun Başvurusu ile ilgili 07.12.2013 tarihli kararı. . <https://www.lexpera.com.tr/>,

²⁵⁴ AIHM, Minelli v. Switzerland kararı, Başvuru No: 8660/79, Tarih: 25.03.1983, s.37. . <https://www.lexpera.com.tr/>

²⁵⁵ Değirmencioğlu, **a.g.m.**, s.322.

²⁵⁶ Doğan Gedik, **Ceza Muhakemesinde Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi**, Ankara, Adalet yayınevi, 2016, s.1-4.

Şüpheden sanık yararlanır ilkesi; kanuni tanım olan fiilin, fail tarafından işlenip işlenmediği şüphesinin, eldeki delillere göre bertaraf edilememesi durumunda, suçun fail tarafından gerçekleştirilmediği kabul edilerek sanığın beraat etmesini ifade etmektedir. Bu bağlamda AİHM, ceza hukukunun temel prensiplerinden olan şüpheden sanık yararlanır (in dubio pro reo) ilkesini, masumiyet karinesinin ve yukarıda belirtilen AİHS madde 6'nın kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir.²⁵⁷

Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin kavranması için öncelikle, ispat ve ispat için ölçüt olan şüphe ve vicdani kanaatin kavranması gerekmektedir. Çünkü bu hususlar oluşmazsa ihtimal ve varsayıma dayalı olarak karar verilemez. Bu ilke, suçsuzluğunun ispatlanması olasılığı bulunan şüpheli ya da sanığı korumaktadır. Evrensel bir ilke olarak günümüze kadar gelen ilke, aynı zamanda ceza muhakemesi hukukunun da değişmezleri arasındadır. Uygulama alanı oldukça geniştir ve disiplin hukuku da bu alanlardan bir tanesidir.²⁵⁸

Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2017/723 E. 2018/562 K. sayılı kararında, *“bilindiği üzere; ceza yargılaması hukukunun temel prensiplerinden bir tanesi şüpheden sanık yararlanır ilkesidir. Her Hukuk devletinin ve masumiyet karinesinin de bir gereği olan kabul edilen bu ilkeye göre, yapılan yargılama sonucunda, fiilin sanık tarafından işlendiği yüzde yüz olarak belirlenmedikçe sanık hakkında beraat kararı verilir.”* denilmektedir.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2013/6783 E., 2015/353 K., 27.10.2015 tarihli kararında, sanığın ilgili suçu işlediğine dair her türlü şüpheden uzak, somut delil bulunmaması nedeniyle sanık hakkında beraat kararı verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²⁵⁹

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2012/6-1309 E., 2013/258 K. 16.07.2020 T.li kararında, *“Ceza yargılamasının en önemli ilkelerinden biri olan “in dubio pro reo” olarak da ifade edilen bu ilke uyarınca, sanığın kendisine isnad edilen bir suçtan dolayı cezalandırılması için, mahkeme nezninde suçun, şüpheye yer vermeyecek şekilde, kesin olarak ispat edilmesi gerekmektedir. Eğer olayın*

---

²⁵⁷ Seyfullah Tosun, (2018), **Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Masumiyet Karinesi**, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s.1-4.

²⁵⁸ Gedik, **a.g.e.**, s.1-4.

²⁵⁹ Gedik, **a.g.e.**, s.508.

gerçekleşme şekli şüpheliyse ve iddialar tam olarak aydınlatılmadıysa, mahkûmiyet hükmü kurulamaz. Bu ilke, yargılamanın bütün aşamalarında geçerlidir.” denilerek şüpheden sanık yararlanır ilkesinin önemi vurgulanmıştır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 2014/97 E., 2015/114 K. 21.04.2015 tarihli kararında, ceza yargılamasının amacının, şüpheye yer vermeyecek şekilde, hukuka uygun deliller aracılığı ile maddi gerçeğe ulaşmak olduğunu, adaletin ancak bu şekilde sağlanabileceğini ifade etmektedir.²⁶⁰

c. Silahların eşitliği ilkesi

Silahların eşitliği ilkesi, uyuşmazlığın taraflarına, karşı tarafa göre kendilerini dezavantajlı bir duruma düşürmeyecek şekilde, delillerini, savunmalarını sunmaları, dosyayı inceleme hakları, bilirkişi raporuna ulaşabilme, duruşmaya katılma, tanıkların dinletmeleri için gerekli şartların sağlanması ve verilmesini gerektiren bir ilkedir. Uluslararası boyutta, Avrupa Konseyinde AİHS’te, adil yargılanma hakkı çerçevesinde ortaya çıkan, yargılama boyunca tarafların aleyhine durumların ortaya konulmasını engelleyen bir ilkedir.²⁶¹

Bu hak, tarafların yargılamadaki etkinliğini arttırarak yargılama makamlarını tarafsız ve bağımsız karar vermeleri hususunda yönlendirir. Bu husus, adil yargılanma hakkının da bir gereğidir. Örneğin iddia makamının iddialarının savunmaya bildirilmemesi, kendini ifade edebilme hakkının verilmemesi, bilgilendirmelerin yapılmaması, bu hakka aykırılık teşkil edecektir.²⁶²

Bu ilke açısından, Türkiye’nin de dâhil olduğu kıta Avrupası sisteminden farklı olarak Amerikan Ceza Muhakemesi sisteminde, “*taraf muhakemesi*” ilkesi vardır. Sistemde, taraflar arasında yarış, çekişme şeklinde olan bir yargılama süreci söz konusudur. Tarafsız kişilerden oluşan jüri, iddia ve savunmanın ortaya koyduğu delilleri değerlendirerek maddi gerçeğe ulaşmaya çalışır. Süreç, ceza

---

²⁶⁰ Koray Doğan, **Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkusundan Sanık Yararlanır İlkesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2016, s.168-169.

²⁶¹ Erol Ceylan, (2017), **Ceza Muhakemesi Açısından Silahların Eşitliği İlkesi**, Yaşar Üniversitesi, 2017, s.1-4.

²⁶² Küçük, **a.g.e.**, s.239.

muhakemesi kurallarına uyulup uyulmadığını yöneten hâkim tarafından yürütülür.²⁶³

Kıta Avrupası sisteminde ise taraf muhakemesi ve yarışması değil, esas olan kovuşturma usulüdür. Soruşturma evresinin merkezindeki kişi, yani savcı; kovuşturma evresinin merkezindeki kişi, yargılama makamı olan hâkimdir.²⁶⁴

Ceza muhakemesi hukukunda bu ilke, sanık veya şüpheli ile iddia ve yargılama makamlarına eşitlik ve dengenin sağlanmasını ifade etmektedir. Burada kastedilen eşitlik, mutlak bir eşitlik değildir. Cumhuriyet savcısı ve yargılama makamının, sanığa nazaran daha üst, geniş yetkilere sahip olduğu aşikârdır. Burada kastedilen, taraflar arasında adalet ve dengenin sağlanması, sanığın haklarının gözetilmesidir. Bu bakımdan iddia makamı, sadece sanık aleyhine davranmamalı, onun haklarını da gözetmelidir.

Silahların eşitliği ilkesi gereğince sanığın, soruşturmanın ilk aşamasından itibaren kendisi veya müdafisi vasıtasıyla dosyaya aktif katılımı sağlanmalı, sadece aleyhine deliller toplanarak kamu davası açılana kadar devre dışı bırakılmamalıdır.²⁶⁵ İddia makamına verilen hareket alanı kadar, sanık ve müdafisine de aynı imkân tanınmalıdır.

Ceza muhakemesi hukukunda bu ilkeye örnek teşkil eden maddelerden bazıları, “*şüpheli ve sanığın delillerin toplanmasını istemesi*” başlıklı 177. madde, “*çağrılması reddedilen tanığın veya uzman kişinin doğrudan mahkemeye getirilmesi*” başlıklı 178. madde ve “*delillerin ortaya konulması*” başlıklı 206. maddedir.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 2018/6795 E. 2019/6654 K. 23.10.2019 T.li kararında, “*Silahların eşitliği ilkesi doğrultusunda, savunma için yeterli imkanın sağlanması ve savunma hakkının daha etkin şekilde kullanılmış olması, bölge adliye mahkemesinde de silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediğinin anlaşılması, temyiz aşamasında da sınırsız şekilde yazılı savunma imkanının*

---

²⁶³ Serhat Sinan Kocaoğlu, “Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi”, 2011, **TBBD**, sayı 92, s.211.

²⁶⁴ Kocaoğlu, **a.g.m.**, s.224.

²⁶⁵ Kocaoğlu, **a.g.m.**, s.225.

*kullandırılması olanağının olması karşısında, savunma hakkının kısıtlanması söz konusu değildir” demiştir.*²⁶⁶

Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 2018/370 E. 2018/3453 K. 18.10.2018 T.li kararında, “*CMK'nın 101/3. maddesi gereğince tutuklanması istenen ve bir müdafisi bulunmayan sanığa, suçun niteliği ve öngörülen ceza miktarı gözetilmeden müdafii görevlendirilmesinin yasal zorunluluk olmasına rağmen, tutuklanması nedeniyle, delillere erişme ve savunma hazırlama hakkı yönünden ve "silahların eşitliği" ilkesinin, Anayasanın 36, AİHS' nin 6. maddeleri ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğuracak şekilde, savunma hakkının kısıtlanması yönünden bozulmasına”* denilerek karar bozulmuştur.²⁶⁷

d. Eşitlik ilkesi

Anayasa'nın 10. maddesinde: “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*” “*Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*” Ayrıca Anayasa'nın 70. maddesinde, “*Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.*”²⁶⁸ ifadesiyle eşitlik ilkesine vurgu yapılmıştır.

TCK'nın 3. maddesi de Anayasa'nın ilgili hükmüne paralel bir şekilde, kanunun uygulamasında insanlar arasında din, dil, ırk, mezhep, cinsiyet, renk gibi kıstaslara göre ayırım yapılamayacağını düzenlemektedir.

Kanun önünde eşitlik ilkesi, temel insan hakları, demokratik toplumun bir gereği olarak tüm hukuk dallarında, tüm hukuki işlem veya uyuşmazlıklarda uygulanması gereken bir ilkedir.²⁶⁹ Madde devamında devlet organları ve idari makamların, eşitlik ilkesine uygun hareket etmeleri gereği ayrıca düzenlenmiştir.

---

²⁶⁶ Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 23.10.2019 Tarih, 2018/6795 Esas, 2019/6654 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/.

²⁶⁷ Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 18.10.2018 Tarih, 2018/370 Esas, 2018/3453 Karar sayılı kararı. . www.lexpera.com/ .

²⁶⁸ Özerdem, **a.g.e.**, s.4.

²⁶⁹ Anayasa, md 10.

Bu ilke, tüm bireylere, her zaman, her yönden aynı kuralların uygulanması anlamına gelmemektedir. Eşit durumda olanların eşit hukuki muamele görmesi anlamı taşımaktadır. Dolayısı ile farklı hukuki durumda olan bireylere farklı hukuk kurallarının uygulanması, bu ilkeye aykırılık teşkil etmemektedir.²⁷⁰

AİHS'nin madde 14 ve ek 12 no.lu protokolüne göre, dil, din ırk vs. gibi nedenlerle bireyler arasında ayrımcılık yapılması yasaklanmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirisi'nin (BM-İHEB) ilk 2 maddesinde bu ilkedden bahsedilerek, tüm insanların özgür ve tüm haklar açısından eşit doğduklarından bahsedilmiş, devamındaki maddede, insanlar arasında hiçbir yönden ayırım yapılamayacağı belirtilmiştir.²⁷¹

AİHM, 1985 tarihli “*Abdulaziz, Cabales ve Balkandali v. UK*” kararında²⁷² ayrımcılık, genel olarak bir kişi ya da grubun, haklı neden olmadan diğer birey ya da gruptan daha az lehte işlem görmesi olarak tanımlanmıştır. Mahkemeye göre eşit hukuki durumda bulunanlar arasındaki farklı muamele, daha az lehte muamele, ayrımcılık oluşturmaktadır.²⁷³

CMK'da, eşitlik ilkesi doğrudan düzenlenmemiş olsa da Anayasa hukuku ilkeleri tüm hukuk dallarında geçerlidir. Ceza yargılamasında, kişiler arasında statü, ekonomik durum veya sosyal farklılıklar nedeni ile farklı uygulamalar yapılmamalıdır. Başta iddia ve savunma makamı olmak üzere herkes aynı haklara sahip olmalıdır. Yargılama organınca sanığa hakları her aşamada anlatılmalıdır.²⁷⁴

---

²⁷⁰ Jülide Gül Erdem, “*Yargı Kararlarında Kanun Önünde Eşitlik İlkesi ve Kadın Erkek Eşitliği*”, **Akademik Hassasiyetler Dergisi**, cilt 4, sayı 8, 2017, s.23.

²⁷¹ Erdem, **a.g.m.**, 2017, s. 26.

²⁷² ECHR, *Abdulaziz Cabales and Balkandali v. UK*, Başvuru. No. 9214/80; 9473/81; 9474/81, 28.05.1985.

²⁷³ Erdem, **a.g.m.**, s.24.

²⁷⁴ Ozan Ercan Taşkın, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Eşitlik İlkesi*”, **Terazi Hukuk Dergisi**, cilt 11, sayı 122, 2016, s.24-33.

V.CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU İLKELERİNİN MEMUR DİSİPLİN HUKUKUNA ETKİSİ

A. Genel Olarak

Bu bölümde, ceza muhakemesi ilke ve kurallarının memur disiplin hukuku üzerine etkisi, evrensel hukuk ilkeleri, anayasal ilkeler ile beraber değerlendirilerek, hukuka uygun delil ilkesi, başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi, başvurulabilecek hukuk yolları, ölçülülük ilkesi, ne bis in idem ilkesi ve bekletici mesele, adil yargılanma ilkesi, masumiyet karinesi, şüpheden sanık yararlanır ilkesi, silahların eşitliği ilkesi, eşitlik ilkesi gibi ilkelerin memur disiplin hukukunda uygulanabilirliği tartışılmıştır.

1. Hukuka Uygun Delil İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi

Ceza Muhakemesi ilkelerinden olan bu ilke, maddi gerçeğin ortaya çıkarılırken, bu konuda kullanılan deliller kadar, bu delillerin hangi yol ve yöntemlerle elde edildiğini de tespit eden bir ilkedir. Gerçeğe, ancak hukuk kurallarının belirlediği yöntemlerle elde edilen deliller yoluyla ulaşılabilir. Disiplin hukukunda, CMK 217/1 maddesinde olduğu gibi işlendiği iddia edilen disiplin suçuyla ilgili deliller toplanır. Bu deliller, soruşturulan memur ve tanıkların ifadeleri, kurumlardan istenen yazı ve belgeler, keşif, bilirkişi raporu gibi delillerdir. Deliller, disiplin amiri ya da disiplin kurulunca serbest şekilde değerlendirilir.²⁷⁵

Maddi gerçeğin ortaya çıkması için, elde dilen delillerin gerçeği ortaya çıkarma gücü kadar, bu delillerin ne şekilde elde edildikleri de önemlidir. Hukuka aykırı bir şekilde elde edilen delillerin kullanılmaması kuralı, ceza

---

²⁷⁵ Canoğlu, a.g.m., s.231.

yargılamasında net şekilde uygulanırken disiplin hukukunda ise uygulanması yolunda farklı içtihat ve görüşler bulunmaktadır.²⁷⁶

Örneğin Danıştay, bazı kararlarında, disiplin hukukunda idarenin takdir yetkisi ve kanaatinin de oldukça önemli olduğunu, dolayısıyla delil, hukuka aykırı yöntemle elde edilse bile idarenin takdirinde rol oynayabileceğinin kabulünü belirtmektedir.²⁷⁷

Danıştay, bir başka kararında, memur hakkında hukuka aykırı bir şekilde ses kaydı yapılması sonucunda elde edilen delillerin ceza yargılamasında kullanılmadığını, bu nedenle memurun beraat ettiğini, ancak disiplin hukukunda, söz konusu delillerin kullanılması gerektiği için meslekten ihraç cezasının hukuka uygun olduğunu değerlendirmiştir.²⁷⁸

Danıştay 12. Dairesi, 2010/64 E. 2011/474 K. sayılı, 04.02.2011 T.li kararında, *“disiplin soruşturmasının, ceza soruşturma ve yargılamasından bağımsız olduğunu, bu sebeple, ceza soruşturması ya da yargılaması esnasında hukuka aykırı yoldan elde edildiği için kullanılmayan delillerin disiplin soruşturmasında kullanılmasında bir engel olmadığını, kaldı ki disiplin hukukunda somut delil dışında kimi zaman kanaatin de ceza için yeterli olduğunu ifade etmiştir.”*²⁷⁹

Ancak Danıştay 12. Dairesinin bu görüşü, yukarıda bahsedilen ve dayanağı evrensel hukuk ya da Anayasa olan ve disiplin hukukunda uygulanan birçok ilkeye ters düşmektedir. Danıştay’ın son yıllardaki içtihatlarında, bu ilkeleri göz önünde bulundurduğu düşünüldüğünde, sadece idarenin kanaatiyle, ortada somut delil olmadan ya da başka türlü delil elde etme imkânı varken hukuka aykırı yoldan elde edilen delillerin kullanılması suretiyle disiplin cezası tayini yerinde değildir.

Hukuka aykırı olarak elde edilen delillerle, hukuka uygun olan bir idari işlem kurulabilmesi mümkün gözükmemektedir. Çünkü disiplin cezasına dayanak

---

²⁷⁶ Gündüz, **a.g.m.**, s.89-114.

²⁷⁷ Danıştay 12. Dairesinin 26.05.2010 Tarih, 2007/6148 Esas, 2010/2851 Karar sayılı kararından aktaran, Gündüz, s.97.

²⁷⁸ Danıştay 12. D. 27.11.2007 T., 2007/3065 E.,2007/9534 K. sayılı kararından aktaran, Gündüz, s.98.

²⁷⁹ Gündüz, **a.g.m.**, s.98.

olan delillerin hukuka aykırı olarak temin edilmesi, idari işlemin başta sebep unsurunu sakatlayacaktır.²⁸⁰

Örneğin Danıştay 5. Dairesi, 2016/18730 E., 2017/21649 K. sayılı 25.10.2017 T.li kararında, ceza muhakemesi hukuku ilkelerinin, disiplin hukukunda da geçerli olduğunu, disiplin cezası uygulamasında yer alan ses kayıtlarının hukuka aykırı şekilde elde edildiğini, hukuka uygun şekilde elde edilen başkaca delil olmadan, sadece bu delile dayanarak disiplin cezası verilmesinin hukuka aykırı olduğunu belirtmiştir.²⁸¹ Bu kararın, hukuka uygun delil ilkesinin disiplin hukukunda da yer bulması açısından yerinde olduğu değerlendirilmektedir.

Aydın da benzer şekilde, ceza ve idare hukukunun, kamu hukukunun birer alt dalları olmalarından dolayı, Anayasanın 38. maddesinin her ikisi için de geçerli olduğunu, maddede herhangi bir ayırım yapılmadığını, dolayısıyla hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin, disiplin hukukunda da kullanılamayacağını ifade etmiştir.²⁸²

Hukuk devleti ilkesi, adil yargılanma hakkı gibi ilkeler gereğince, hukuka aykırı olarak elde edilen deliller, ceza muhakemesi hukukunda olduğu gibi disiplin hukukunda da kullanılamamalıdır. Çünkü, disiplin hukukunda hukuka aykırı olarak elde edilen delillerin kabul edilmesi halinde memurların idareye karşı korunması sekteye uğrayacak, hukuki güvenlikleri tehlikeye düşecektir. Ayrıca hukuka aykırı şekilde elde edilen delillerle verilen disiplin cezaları, sebep unsuru bakımından sakat olacaktır.²⁸³

2. Başvuru Yollarının Gösterilmesi İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi

a. Genel olarak

Tüm idari yaptırımlarda, başta hukuk devleti ilkesi gereğince, yapılan idari işlemde haberdar edilme, görüş bildirme, savunma yapma, hukuki yardımdan yararlanma, gerekçenin öğrenilmesi ve başvuru yollarının gösterilmesi ilkeleri

---

²⁸⁰ Gündüz, **a.g.m.**, s.98.

²⁸¹ Gündüz, **a.g.m.**, s.101.

²⁸² Devrim Aydın, **Ceza Muhakemesinde Deliller**, Ankara, Yetkin Yayınları, s.16. 2014.

²⁸³ Gündüz, **a.g.m.**, s.89-114.

söz konusudur. Başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi, işlemi yapan idari makamın, ilgili işleme karşı mevcut olan hukuki başvuru yolları ve süresini bireye bildirmesidir.²⁸⁴

Danıştay 7. Dairesi, 2015/4467 E., 2017/935 K., 13.2.2017 T.li kararında, “Devletin, idari işlemlerde bireylere hangi kanun yollarına ve mercilere başvuracaklarını ve başvuru sürelerini belirtmek zorunda olduğu Anayasanın 40. Maddesinde belirtilmiştir. Bu halde idare makamlarının ve kuruluşların işlemlerinde, bu işlemlere karşı başvurulacak yolları ve sürelerini belirtmeleri gerekmektedir.” demiştir.²⁸⁵

Danıştay 2. Dairesinin, konu ile ilgili vermiş olduğu 2015/3801 E., 2015/10789 K. sayılı kararda, “idari işlemlere karşı hangi idari birime, ne kadar sürede başvurulacağını idare tarafından belirtilmesi hukuk güvenliği ilkesinin gereğidir.” denmektedir.²⁸⁶

İdari işlemlerde başvuru yollarının gösterilmesinin önemi, bu işlemlerle hak ve yükümlülükleri etkilenen bireye yol göstermektir. Bu husus, aynı zamanda hak arama özgürlüğünün de gereğidir. Başvuru yolları hem idari hem de yargısal başvuru olarak ayrı ayrı gösterilmelidir. İdare tarafından bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde, idari işlemin şekil unsuru eksik kalacak, aynı zamanda idarenin sorumluluğu doğacaktır.

Disiplin cezaları da bireylerin temel hak ve özgürlükleriyle doğrudan ilgili oldukları için idarenin, ilgiliye, hakkında verilen disiplin cezasının hukuki denetimi açısından denetim organlarına, hangi süre içinde ve ne şekilde başvuru yapabileceğini kararda göstermesi gerekmektedir. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 2014/ 812 E. 2014/928 K. 12.11.2014 T. li kararında, “idari işlemlere karşı başvurulacak yargı yolu veya idari makamlar ve başvuru süresi ile yollarının gösterilmesinin anayasal bir zorunluluk” olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁷

Disiplin soruşturmaları neticesinde verilen disiplin kararlarında da bu kararların, idari işlem kategorisinde olması nedeniyle başvuru yollarının

---

²⁸⁴ Kurt, **a.g.m.**, s.137.

²⁸⁵ Usman, **a.g.e.**, s.93.

²⁸⁶ Usman, **a.g.e.**, s.93.

²⁸⁷ Usman, **a.g.e.**, s.93.

gösterilmesi gerekmektedir. Uygulamada, disiplin kurulu kararlarında bu hususa dikkat edilmesi önem taşımaktadır. İdarece disipline dair kararlarda bu ilkeye uyulmaması, doğrudan işlemin iptali sebebi olarak değerlendirilmemeli ancak idarenin tazminat sorumluluğu doğmalıdır.

Örneğin kademe ilerlemesinin durdurulması cezası alan bir memura, kararda hangi birime ve hangi yargı yoluna, ne kadar süre içinde başvurabileceğinin gösterilmemesi, doğrudan idari işlemin iptaline neden olmamalı ancak idarenin tazminat sorumluluğu gündeme gelmelidir. Başvuranın, başvuru yolunu, başvuru yollarının gösterilmemesi nedeni ile kaçırmaması halinde, durum somut olaya göre, başvuranın statüsü, eğitimi gibi nedenlerle, başvuru yolunu bilmesi gerekir gerekmediği üzerinde durularak karar verilmelidir.

İdari işlemlere karşı başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi, kişi hak ve hürriyetleri, dinlenilme hakkı ve savunma hakkı açısından da önem taşımaktadır. İdari işlemlere karşı başvuruda bulunan kişi, böylelikle dinlenilme hakkını da kullanabilme fırsatı bulmaktadır. Başvuru yollarının gösterilmemesi halinde kişi, idare karşısında savunma hakkını da tam olarak kullanamamış olmaktadır.²⁸⁸

b. Başvurulabilecek hukuk yolları

i. İtiraz yolu

Memurun almış olduğu disiplin cezasına karşı itiraz yolu, uluslararası mevzuat, Anayasa ve memurluk teminatı, adil yargılanma hakkı, hak arama hakkı, savunma hakkı, hukuk devleti ilkesi açısından değerlendirildiğinde, son derece yerinde bir haktır. Zira cezanın, hafif ya da ağır olması bir yana, memurun meslek hayatı yani geleceği etkilenmektedir. Anayasa'nın 40. maddesine göre, disiplin cezası alan memura, cezaya ilişkin kanun yolları ve sürelerinin bildirilmesi gerekmektedir.

DMK'nın 135. maddesine göre, verilen disiplin cezasına karşın, memur tarafından usulüne göre süresi içinde yapılacak itiraz, ilgili disiplin kurulu veya yüksek disiplin kurulu tarafından ya kabul edilir ya da reddedilir. İdarenin itiraza cevap vermemesi zımni red olarak düşünülebilir. Kabul edilirse cezayı veren disiplin amiri, kararı yeniden değerlendirerek vermiş olduğu cezayı hafifletebilir

---

²⁸⁸ Söyler, a.g.e., s.22.

ya da tamamen ortadan kaldırabilir. Ancak aleyhe düzeltme yasağı, ceza hukuku gibi disiplin hukuku alanında da mevcudiyetini koruduğundan, daha ağır bir cezaya hükmedemez. Memur tarafından 7 gün içinde yapılan itiraz reddedilirse ceza kesinleşir. Kesinleşen cezaya karşı, idari yargıda 60 gün içinde dava açılabilir. Disiplin cezalarına yönelik itiraz idare hukukunda kendine özgü bir itiraz türüdür.

Görüldüğü üzere itiraz merci, verilen kararı hafifletebilir ya da tamamen kaldırabilir. Kararı ağırlaştırabilme yetkisi ise tanınmamıştır. Disiplin hukukuna ilişkin düzenlemeler içeren özel kanunlarda da benzer düzenleme yer almaktadır. Memurun, itirazı neticesinde daha ağır bir ceza ile karşılaşma ihtimalinin olması, onu itiraz yoluna başvurmadan vazgeçirip bu hakkını kullanılmasına engel olma neticesine yol açabilecektir. Bu husus, ceza hukuku ilkelerinden “*aleyhe düzeltme yasağı*” ilkesi ile ilişkilidir.²⁸⁹

CMK 283. maddesinde istinaf kanun yolu için; CMK 307/5 maddesinde temyiz kanun yolu için düzenlenen aleyhe düzeltme yasağı, ilgilinin başvurusu üzerine yetkili makamlarca yapılan denetimde, başvuruda bulunana, ilk verilen cezadan daha ağır ceza verilemeyeceğini ifade eder. Bu ilke, disiplin hukukunda da uygulanmaktadır. Danıştay 12. Dairesinin 2016/704 E., 2016/1587 K., 23.3.2016 T.li kararında: “*idare hukukunda, yapılan işlemlere karşı idari makamlara yapılan başvurular, disiplin cezasının kaldırılması ya da hafifletilmesi şeklinde sonuç doğurabilir. Başvuranın başvurusunun, aleyhine sonuç doğurmayacağı yönünde güvenceye sahip olması gerekir. İlgililerin bu başvurularına da aleyhe bir sonuçla karşılama güvencesi tanınması gerekmektedir.*” denilerek, ilgili kararda, aleyhe düzeltme yasağının, disiplin hukukunda da geçerli olması gerektiği belirtilmiştir.²⁹⁰

657 sayılı DMK'nın 135. maddesinde itiraz, “*Disiplin kurulu veya yüksek disiplin kurullarının ayrı ceza verme yetkisi yoktur, verilen cezayı kabul veya reddeder. Kurul itiraz dilekçesi ile kararın kendilerine ulaşmalarını takip eden 30 gün içinde memurun itirazını karara bağlar. Cezanın ret edilmesi halinde, memurun itirazı neticesinde disiplin kurulunca verilen karar, cezayı veren*

---

²⁸⁹ Usman, **a.g.e.**, s.145.

²⁹⁰ Usman, **a.g.e.**, s.145.

disiplin amirine gönderilir. Disiplin amiri tarafından verilen bir ceza ise, amir verdiği cezayı tamamen kaldırabilir ya da bir önceki cezadan daha hafif bir ceza verebilir.” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu yönüyle disiplin kurulları, ceza yargılamasındaki üst mahkeme görevini görmektedir.

Disiplin hukukunda, Alman sisteminde benimsenen ve “*kazai itiraz*” adı verilen, tıpkı adli yargıdaki istinaf ve temyiz kanun yollarında olduğu gibi memurun tarafsız bir makama itirazı usulü vardır.²⁹¹ AİHM ve Anayasa’nın şüpheli hakları konusundaki tavır ve ilkeleri düşünüldüğünde, cezayı veren makamla itirazı değerlendiren makamın farklı kişilerden oluşmasının oldukça yerinde olduğu düşünülmektedir.

Örneğin 2547 sayılı YÖK Kanunu’nun 53/E maddesine göre, disiplin soruşturmalarında görev alan soruşturmacı, disiplin kurulundaki oylamalara, disiplin kurulunda yer alan ve ceza veren kişiler de söz konusu cezalara itiraz kurullarında görev alamazlar.

DMK’nın 135. maddesine göre, disiplin cezasına itiraz halinde memura, disiplin makamınca, mevcut cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Bu itirazda da yukarıda belirtilen aleyhe bozma yasağı geçerlidir. Disiplin kuruluna, varsa memur adına sendika temsilcisi veya avukatı da isteğe bağlı katılım sağlayabilmektedir.

ii. Dava yolu

Devlet memurlarının dava açma hakkına ilişkin, yerel mevzuattaki en önemli dayanak Anayasa’nın 129. maddesidir. Bu madde ile disiplin kararları, yargı denetimi dışında bırakılamaz ve devlet memurlarına ilişkin tüm disiplin cezalarına karşı, yargı yoluna gidilebilmektedir.

İYUK 7. maddeye göre, disiplin cezalarına ilişkin kanun yoluna, cezanın tebliğini izleyen günden itibaren 60 gün içinde gidilebilir. Görevli mahkeme, idare mahkemesi olup yetkili mahkeme, disiplin cezası alan memurun görevli bulunduğu yer mahkemesidir. 60 gün içinde yargı yoluna gidilmemesi halinde ceza kesinleşir ve iptal edilemez.

---

²⁹¹ Yeşil, **a.g.e.**, s. 38.

Memur, disiplin cezasına ilişkin itiraz yoluna başvurmuş ve itirazı reddedildiyse yargı yoluna gidebilir. Ancak itirazın reddinin tebliğ edilmesinden itibaren 60 günlük sürenin geçirilmemesi gerekmektedir. Danıştay 16. Dairesi, 2015/12742 E., 2015/1296 K., 02.04.2015 tarihli kararında, disiplin cezalarının, 7 günlük itiraz süresinin bitimine kadar kesinleşmeyeceğini, disiplin cezasına itiraz edilmesi halinde, idarece verilen cevap üzerine 60 günlük dava açma süresinin işlemeye başlayacağı²⁹² belirtmektedir.

Disiplin cezasına yönelik açılan dava reddedilirse davacı ve davalı açısından yeni bir hukuki durum oluşmaz. Çünkü disiplin cezalarına ilişkin kararlar derhal uygulanır. Ancak dava neticesinde disiplin cezasının mahkemece iptal edilmesi ve kesinleşmesi halinde, disiplin cezası kararı geriye etki eder. Bu halde, disiplin cezasına ilişkin olan kayıtlar sicilden çıkarılır, varsa disiplin cezasının doğurduğu tüm sonuçlar geriye etkili şekilde ortadan kalkar.²⁹³

DMK'nın 139. maddesine göre, idari yargıya cezanın tebliğinden itibaren, kurula itiraz edilmeden de gidilebilir. Ancak kurula itiraz edildiyse kurul kararı beklenmelidir. Çünkü kesinleşmeyen disiplin cezalarına itiraz edilmez. Kurulun karar verme süresi 30 gündür. Memura verilen disiplin cezasının yanı sıra, görev yeri değişimi gibi idari başka bir yaptırım da uygulandıysa, kural olarak her iki idari işlem için ayrı ayrı dava açması gerekmekte ise de usul ekonomisi ilkesi gereğince, görev yeri değişimi doğrudan verilen disiplin cezasına bağlı ise tek bir davada her iki idari işleme de itiraz edebilir.

Adana 1. İdare Mahkemesi, 2011/506 E., 2011/1819 K. ve 05.12.2011 tarihli kararında, memurların naklen atanmaları konusunda, idareye tanınmış bir takdir yetkisi olsa da bu yetkinin ancak kamu yararı gereği kullanılabileceğini ifade etmiştir. Olayda, davacının atamasında bu hususların gözetilmediği, atamanın, asıl cezanın yanında bir alt ceza gibi uygulandığı, davacının aynı fiili sebebiyle disiplin cezasının yanında atama işlemine tabi tutulmasının, memura ikinci bir disiplin cezası verilmesi olduğu gerekçesiyle davayı kabul etmiştir.²⁹⁴

---

²⁹² <https://kulacoglu.av.tr/memurlar-hakkinda-verilen-disiplin-cezolari/>, www.lexpera.com/

²⁹³ Küçük, **a.g.e.**, s.124.

²⁹⁴ Adana 1. İdare Mahkemesinin 05.12.2011 Tarih, 2011/506 Esas, 2011/1819 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/.

Olayda aynı dava ile davacı memur, her iki idari işleme de itiraz etmiş ve mahkemece itiraz yerinde görülmüştür.

Danıştay 2. Dairesi, 2009/3951 E., 2012/6310 K., 18.10.2012 T.li kararında, memurların atanmasında aranan koşulların, atamaya sebep olan eylem ve bu eylemin karşılığı verilen cezanın ağırlık ve niteliğinin göz önünde bulundurularak verilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla dava konusu işlemde sebep olarak gösterilen eylemin, bu nitelik ve ağırlıkta bulunmaması nedeniyle memurun, bu eylem ve görev yeri değişikliğine itirazını reddeden idare mahkemesi kararı bozulmuştur.²⁹⁵

Bu durumda, soruşturma konusu fiillerin sadece disiplin cezasını gerektirecek bir mahiyet taşıması, davacının geçmiş hizmetlerinin ve sicillerinin olumlu olması ve söz konusu fiiller nedeniyle kurumun zarara uğratıldığı yolunda herhangi bir tespit bulunmaması hususları birlikte değerlendirildiğinde, davacının A tipi bir okuldan, şehir merkezine uzak mesafedeki C tipi bir okula naklen atanmasını gerektirecek nitelik ve ağırlıkta olmaması nedeniyle, dava konusu işlemde kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden hukuka uyarlık ve davanın reddi yolundaki idare mahkemesi kararında, hukuki isabet bulunmamaktadır.²⁹⁶

Davanın idare mahkemesince kabul edilmesi halinde, verilen disiplin cezası iptal edilir. Hukuki durum, tesis edilen ceza öncesine döner. İptal ya da yürütmeyi durdurma kararı sonrasında, memurun özlük dosyasından ceza kaydı silinir. Örneğin, uyarı veya kınama cezası geri alınır, meslekten çıkarma söz konusu ise memur, göreve yeniden başlatılır.

Disiplin hukuku alanında, hak arama hakkı kapsamında tüm cezalara karşı yargı yoluna gidilebileceği konusu, Ankara 5. İdare Mahkemesi'nin, 2003-1796 E.2004-1212 K. sayılı kararıyla gündeme gelmiştir Mahkeme, “uyarma” ve “kınama” cezalarına karşı yargı yolunun kapalı olmasını benimsemeyerek memurdan yana tavır sergilediği kararında, dayanak olarak, “*adil yargılanma hakkı*”, “*hak arama özgürlüğü*” ve “*mahkemeye başvurma hakkı*” ilkelerini

---

²⁹⁵ Danıştay 2. Dairesinin 18.10.2012 Tarih, 2009/3951 Esas, 2012/6310 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/.

²⁹⁶ Danıştay 2. Dairesinin 18.10.2012 T., 2009/3951 E., 2012/6310 K.sayılı kararı. www.lexpera.com/

benimseyen Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin 14. maddesini esas almıştır.²⁹⁷

Temel insan haklarından olan adil yargılanma hakkı ve hak arama hakkı, 1948 tarihli İHEB'de kabul görmüş uluslararası bir ilkedir. İlke, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve diğer uluslararası sözleşmelerde de yer bulmuştur. Anayasa'nın 90'ıncı maddesinde, usulüne göre yürürlüğe konulan uluslararası antlaşmaların, kanun hükmünde olduğu ibaresi yer almaktadır. Aynı maddeye göre bu anlaşmalar hakkında Anayasa'ya aykırılık iddiasında bulunulamaz.

Anayasa'nın 90. maddesinin son fıkrasına göre, “*temel hak ve özgürlüklerle ilgili olan anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı ve çelişen hükümler içermesi halinde ise uluslararası anlaşmalara öncelik verilmesi ilkesi gereğince bu anlaşmalar esas alınır*” maddesi disiplin hukuku bağlamında da geçerlidir. Bu nedenle, tüm disiplin cezalarına karşı yargı yoluna gidilmesi yerindedir.

Anayasa'nın 36. maddesinde, herkesin, meşru yollar kullanmak suretiyle, yargı organları önünde taraf kimliği ile iddia ve savunma hakkının olduğu belirtilmiştir. Bu şekilde, bireyin savunma hakkı, hak arama hakkı, adalete inancı sağlanacaktır. Ek olarak madde 14, bu hak arama özgürlüğünün kötüye kullanılmayacağına işaret etmektedir. Çünkü hak arama hakkı, aynı zamanda bütün diğer ilkelerin güvencesidir.

Devlet, bu anlamda tüm kurumlarıyla üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Bu kapsamda, eski düzenleme ile disiplin hukukunda uyarı ya da kınama cezası alan memura sadece itiraz hakkı tanınması, hak arama kapsamında olsa da yeterli değildir ve ilgili Anayasal ilkelere aykırılık oluşturacaktır.

657 sayılı kanunun önceki düzenlemesinde, uyarı ve kınama cezalarına karşı sadece itiraz hakkı verilmişken kanunun güncel halindeki 135. maddesinin son fıkrasında, uluslararası sözleşmeler ve ilkeler ile Anayasa'nın yukarıda belirtilen maddelerine uygun olarak, tüm disiplin cezalarına karşı idari yargı

---

²⁹⁷ İsmail Köküarı, “Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişiklikleri”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 15, 2011, s.188.

yoluna gidilebileceği belirtilmiştir. Düzenlemenin ilgili ilkeler çerçevesinde yerinde olduğu düşünülmektedir.

3. Ölçülülük İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi

Memur disiplin hukukunda memura uygulanan disiplin yaptırımı, öncelikle kurum düzeni açısından gerekli olmalıdır. Disiplin hukukunda, bireyi ıslah amacından ziyade memura görevini hatırlatma, onu ileride işleyebileceği muhtemel disiplin suçlarından caydırma, diğer memurların yaptırımı görerek suç işleme ihtimallerinin önüne geçme ve bu yolla kurum disiplinini sağlama amaçları bulunmaktadır.

Bu nedenle, memura eylemi karşılığında verilen disiplin cezası, bu amaçlar için gerekli değilse cezayı vermenin bir anlamı bulunmamaktadır. Örneğin memura eylemi karşılığında verilen uyarı cezası, bahsedilen amaçlarla değil de niteliği hafif olduğu için, amiri ile arasındaki uyumsuzluktan dolayı sadece ders verme amacı taşıyorsa, gereklilik, dolayısı ile ölçülülük ilkesine uygun değildir.

Ölçülülük ilkesi gereğince, memura uygulanan disiplin yaptırımı ile eylem arasında makul bir dengenin olması gerekmektedir. Örneğin, uyarı cezası ile amaç gerçekleştirilip kurum düzeni sağlanabileceken daha ağır bir disiplin yaptırımı uygulanması, oran, ölçülülük ilkesine uygun olmamaktadır. 657 sayılı DMK'ya bakıldığında, uyarı, kınama ve devamındaki cezaların alt maddelerinin birbirine çoğunlukla benzediği, suç olarak düzenlenen eylemler arasında çok ince farkların bulunduğu görülmektedir. Bu noktada, suçun niteliğinin titizce değerlendirilmesi ve bu değerlendirme yapılırken eylem ile meydana gelen zarar arasındaki ilişkinin iyi kurulması gerektiği düşünülmektedir.

Ölçülülük ilkesi, işlemi yapan makam ile işlemin sonucu arasında denge unsuru oluşturur. Örneğin kamu düzeninin sağlanması için oluşturulan tedbirler, düzeni sağlama amacından saparak kişiler için ağır sonuç doğuracak şekilde olursa işlemde ölçülülük ilkesinden bahsedilemez. Çıkışı, anayasa hukuku ve ceza hukuku olan bu ilke, zamanla idare hukukunda da yer bulmuştur.²⁹⁸ Bu

---

²⁹⁸ Oğurlu, a.g.e., s.487.

ilkenin amacı, hukuk sistemi ve hukuki olayların dengeli, adaletli düzenlenmesini sağlamaktır.²⁹⁹

Örneğin sicil durumu ve diğer hafifletici nedenler nedeniyle bir alt ceza verme konusunda, idarenin olumlu yönde takdir yetkisini kullanmaması halinde, memurun sicilinin iyi olmasının neden hafifletici neden olarak değerlendirilmediğini, kamu düzeni, kurum düzeni ve suçun kurumda yarattığı etki ile memurun sicil durumu, geçmiş başarıları gibi etkenleri³⁰⁰ sentezleyerek değerlendirilir ve somut delillerle desteklenerek ortaya konulur. Özellikle ilk defa suç işleyen memura, hatasını düzeltme şansı verilmeli ve eşitlik ilkesi gereğince, aynı sicil durumundaki memurlara farklı uygulama yapılmamalıdır.

Danıştay 1. Dairesi, 1997/181 E., 1998/21 K., 09.02.1998 T.li kararında, memurun kendisine verilen disiplin cezasına karşı idari yargıda açmış olduğu davalarda, idarece bir alt cezanın uygulanması gerekip gerekmediğinin tartışılmaması hususu, bozma nedeni kabul edilmiştir.³⁰¹

Danıştay 12. Dairesi, 2000/3935 E., 2002/3875 K., 28.11.2002 T.li kararında, bir alt ceza ile kastedilenin, bir önceki maddede düzenlenen ceza olduğunu, bu anlamda idarece alt ceza değerlendirmesinin yanlış yapılarak 1/30 oranındaki aylıktan kesme cezasının, 1/8 oranında aylıktan kesme cezasının bir derece hafifi kabul edildiğini belirtmiştir.³⁰²

Danıştay, genelde kararlarında memurun çalışma hayatı ve sicillerini değerlendirilerek bir alt cezanın uygulanmasını doğru bulmaktadır. Bu konuda takdir yetkisinin, keyfi olarak kullanılmaması gerektiğini belirtmektedir. Kanımızca da bu görüş yerindedir.

Bu ilkeyi şikâyet şartı açısından değerlendirecek olursak, kamu yararını ve düzenini korumak adına, ceza hukukunda kural olarak, suçların kovuşturulmasında şikâyet şartı bulunmamaktadır. Ancak kanunun öngördüğü bazı suç tiplerinde, şikâyetten vazgeçme, ceza davasını düşürmektedir. Disiplin

---

²⁹⁹ Yüksel Metin, (2017), “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 7, sayı 1, 2017, s.5.

³⁰⁰ Durmuş, **a.g.e.**, s.294.

³⁰¹ Danıştay 1. Dairesinin 09.02.1998 Tarih, 1997/181 Esas, 1998/21 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr

³⁰² Danıştay 12. Dairesinin 28.11.2002 Tarih, 2000/3935 Esas, 2002/3875 Karar sayılı kararı, <https://www.lexpera.com>.

hukukunda ise, şikâyetin geri alınması ya da şikâyetten vazgeçilmesi, soruşturmayı ve disiplin cezası verilmesini engellemez. Çünkü işlenen disiplin suçlarından dolayı kişiler mağdur olsa da asıl mağdur, devlet olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yapılan ihbar veya şikâyetten sonra, geri alma mümkün değildir.³⁰³

Ancak kanımızca disiplin soruşturmalarında ihbar ya da şikâyetle bulunan bireyin olaya dair ifadesini değiştirmesi, soruşturmanın seyrini de değiştirir. İhbar ve şikâyetle bulunanın, artık herhangi bir şikâyeti olmadığını belirtmesi ise takdiri olarak idari makamca göz önünde bulundurulabilir ama suç vasfını ve karşılığı cezayı değiştirmez.

İdare hukuku ve memur disiplin hukukunda da yer bulan ölçülülük ilkesinin dayanağı olan AİHS'ye göre, hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasında rol oynayan ve sözleşmenin tamamına hâkim olan “ölçülülük” ilkesine uygunluk, AİHM tarafından aranan en temel koşullardan bir tanesidir.³⁰⁴

Ölçülülük ilkesinin alt unsurlarından olan “*elverişlilik*”e göre ise memura, eylemi karşılığı idari yaptırım uygulanırken onun subjektif durumunun da esas alınması gereklidir. Uygulanan yaptırımlar, onun açısından telafisi mümkün olmayan zararlar içeriyor ve bu yaptırıma alternatif bir yaptırım kanunen söz konusu ise öncelikli olarak alternatif yaptırım uygulanmalıdır.

Bu ilke, Danıştay kararlarında da yer bulmaktadır. Danıştay 8. Dairesi, 14.12.1993 T., 1993/1617 E., 1993/4214 K. sayılı kararında, “*aynı amaca başka yöntemlerle ve ilgiliye daha hafif ceza verilerek ulaşıma ihtimali araştırılmalıdır.*”³⁰⁵ diyerek bu ilkenin disiplin hukukunda da uygulama alanı bulması gereğinden bahsetmiştir.

Örneğin Danıştay 12. Dairesinin 2016/8855 E., 2017/461 K. sayılı kararında; bahse konu olayda kanunun ilgili maddesinde yer alan devlet memurluğundan çıkarma cezası ile oluşan eylem arasında bir dengenin bulunmadığını saptayarak kararı bozmuştur. Danıştay 12. Dairesi, 2016/8859 E.,

---

³⁰³ Küçük, **a.g.e.**, s.125.

³⁰⁴ Oğurlu, **a.g.e.**, s.488.

³⁰⁵ Reyhan Sunay, **Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları**, Ankara, Liberal Yayınevi,2001, s.102.

2017/321 K. sayılı kararında; davacının eylemine karşın uygulanan meslekten çıkarılma cezasının, ölçülülük ilkesine aykırı olduğu belirlenmiştir.³⁰⁶

Danıştay 12. Dairesi, 2003/3174 E., 2006/6690 K., 26.12.2006 T.li kararında; devlet memurlarına verilecek disiplin cezalarında, gerçekleştirilen eylemin, kamu hizmetinin yürütülmesinde doğuracağı olumsuzlukların nitelik ve ağırlığına uygun şekilde ceza verilmesi gerektiğini, verilecek cezanın eylem ile orantılı olması gerektiğini ifade etmiştir.³⁰⁷

Danıştay 8. Dairesi'nin, E.1994/7699, K.1996/3386, 25.11.1996, T.li kararında, olayda davacı memurun disiplin cezası almasında hukuka aykırılık yoksa da yapılan eylem ile ceza arasında bir denge bulunması gerektiği, davacı memura verilen cezaya konu eylemin oluş biçimi, memurun samimi kabul ve ifadesi, geçmiş hizmetlerindeki çalışmalarının olumlu olup olmaması gibi kriterler değerlendirilerek daha hafif bir cezanın verilip verilemeyeceği dikkate alınmadan, idare mahkemesince davasının reddedilmesi yerinde görülmemiştir.³⁰⁸

Danıştay, 10. Dairesi, 1988/1946 E., 1990/720 K. sayılı kararında, “657 sayılı yasanın, aynı disiplin cezasını gerektiren aynı türde disiplin suçunun işlenmesi nedeniyle uygulanacak olan 125'inci maddenin tekerrüre dair hükmünün ilgili cezanın bir kez daha ağırlaştırılmayacağını” belirtmektedir.³⁰⁹

Danıştay 8. Dairesi, konuyla ilgili 11.12.1997 T., 1995/3680 E., 1997/3928 K. sayılı kararında, memura verilen disiplin cezası ile gerçekleştirilen eylem arasında adil bir denge olması gerektiğini, bu hususun disiplin hukukunun en önemli ilkelerinden olduğunu, bu oran kurulurken olayın oluş şekli, suç kastının olup olmaması ve derecesi, hukuka uygunluk nedeninin var olup olmadığı konularının göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir.³¹⁰

Suçlarda dahi bu hususlar göz önüne alınarak gerek kanuni gerekse takdiri indirimler hatta şartları taşıyorsa şahsi cezasızlık nedeni olarak uygulanabiliyorsa, disiplin hukukunda da olaya dair bu unsurların göz önüne alınarak karar verilmesi

---

³⁰⁶ Danıştay 12. Dairesinin 23.02.2017 Tarih, 2016/8855 Esas, 2017/461 Karar sayılı kararı.

³⁰⁷ Mehmet Hatipoğlu, “Kamu Görevlilerine Disiplin Cezası Uygulanmasında Ölçülülük İlkesi”, **TBBD**, sayı 143, 2019, s.198.

³⁰⁸ Hatipoğlu, **a.g.m.**, s.202.

³⁰⁹ Danıştay 10. Dairesinin, 1988/1946 E., 1990/720 K. sayılı kararı, [t.y.] ,<https://www.hukukmedeniyeti.org/>

³¹⁰ Özerdem, **a.g.e.**, s.36.

gerektiği düşünölmektedir. Örneğin, memurun gerçekleştirmiş olduğu eylem disiplin suçu oluşturuyor, fakat hukuka uygunluk nedeni söz konusu ise bu husus değerlendirilip memura ceza verilmemeli, memurun gerçekleştirdiği eylemde kusur oranı düşükse geçmiş sicili vs. gibi hususlarla beraber değerlendirilerek mevcut cezada indirim yoluna gidilmelidir.

Danıştay 8. Dairesi, 28.10.2005 T., 2004/3018 E., 2005/4457 K. sayılı kararında; davacının, sorumlu olduğu sınav kağıtlarını okurken öğrencilere yaptığı ek puan katkısını, ilgili öğrenciye yapmadığı gerekçesi ile yapılan soruşturmada, davacının sınav ilanına ilişkin birtakım aksaklıklara neden olduğu anlaşılrsa da olayın gerçeğe aykırı rapor ya da belge düzenleme olarak değerlendirilemeyeceğini, bu nedenle fiil ile ceza arasında adil bir dengenin olmadığını ifade etmiştir.³¹¹

Danıştay'ın, bu ilkeyi disiplin cezaları yönünden değerlendirdiği görölmektedir. İdarenin yaptırımını ile sonuç arasında, kurum düzeninin sağlanması ile memurun temel hakları arasında adil bir dengenin olup olmadığı incelenmektedir. Danıştay 8. Dairesi, 14.12.1993 T, 1993/1617 E, 1993/4214 K. sayılı kararında; kusuru olan devlet memuruna verilen disiplin cezası yerindeyse de verilen cezanın, işlenen suçla arasında adil bir denge olmadığını, daha hafif bir ceza ile de yaptırım uygulanabileceğini belirtmiştir. Tıpkı ceza hukukunda olduğu gibi disiplin hukukunda da işlenen fiil ile verilen ceza arasında bir uyum olması, amaç-araç dengesinin sağlanması gerekmektedir.³¹² Özay'a göre ölçölülük ilkesi, idari işlemin tüm unsurlarında yer almalıdır.³¹³

DMK'da bu ilkeden, cezalar için nitelik ve ağırlık vurgusu yapılarak “*Kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütölmesini sağlamak amacı ile kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve yönetmeliklerin devlet memuru olarak emrettiği ödevleri yurt içinde veya dışında yerine getirmeyenlere, uyulmasını zorunlu kıldığı hususları yapmayanlara, yasakladığı işleri yapanlara durumun*

---

³¹¹ Özerdem, a.g.e., s.36.

³¹² Oğurlu, a.g.e., s.497.

³¹³ İlhan Özay, **Günüşğında Yönetim**, İstanbul, Alfa Yayınları,1996, s.481.

niteliğine ve ağırlık derecesine göre 125 inci maddede sıralanan disiplin cezalarından birisi verilir.” şeklinde bahsedilmiştir.³¹⁴

Disiplin soruşturmalarına konu eylemlerin, hukuka aykırılık değerlendirilmesinin idarece yanlış yapılması, kanunilik ilkesinin ceza hukukundaki kadar net uygulanmaması, DMK'nın kıyasa izin veren yönü, idari birimlerdeki kimi yöneticilerin, disiplin hukuku yaptırımlarını kurum düzeni aracı olarak görmeyerek, sadece ceza verme aracı olarak görmeleri, takdir yetkilerini kötüye kullanarak uyarma, kınama gibi cezaları yaptırım derecesinin hafif olmasından dolayı çok sık uygulamaları gibi hususların önlenmesi adına ölçülülük ilkesi, disiplin hukukunda önemli bir rol oynaması gerektiği düşünülmektedir.³¹⁵

Ölçülülük ilkesinin, memur disiplin hukukunda en az ceza hukukundaki kadar önem taşımakta olduğu düşünülmektedir. Ceza yargılamasında kararları ceza mahkemeleri vermesine rağmen üst mahkemelerce, fiil ile karşılığı yaptırım arasındaki denge ve oran gözetilmekte, aksi durum bozma nedeni oluşturmaktadır. Disiplin hukukunda disiplin cezası kararlarını disiplin amiri veya disiplin kurulunun verdiği düşünüldüğünde, ölçülülük ilkesinin hassas bir şekilde göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Örneğin, uyarma cezasını gerektiren bir fiili işleyen memura kınama cezası verilmesi, memurun kusurunun kast ya da ihmal şekli değerlendirilmeden kastın kabul edilmesi ya da ağırlık olarak benzer fiil değerlendirmesinin yanlış yapılması, fiil ve yaptırım arasındaki dengeyi bozmaktadır. Bu noktada, disiplin hukukunda ölçülülük ilkesi ve alt ilkelerine, en az ceza hukukundaki kadar önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4. Ne Bis In Idem İlkesi ve Bekletici Meselenin Disiplin Hukukuna Etkisi

Memur disiplin hukukunda, İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda (İYUK) açık bir düzenlemesi bulunmayan ne bis in idem ilkesi, memur hakkında aynı disiplin suçunun konusunu oluşturan eylem nedeni ile birden fazla disiplin yaptırımını uygulanamaması, tek eyleme tek ceza verilmesidir. Bir eylem, bazı

---

³¹⁴ Hatipoğlu, **a.g.m.**, s.195.

³¹⁵ Hatipoğlu, **a.g.m.**, s.195.

durumlarda birden çok disiplin suçu oluşturabilir. Örneğin aynı fiil hem uyarma hem kınama cezasını gerektirecek nitelikte olabilir. Bu halde, kamu görevlisine hem uyarma hem de kınama cezası verilmemelidir. Ceza hukukunda yer alan fikri içtimaya ilişkin kurallar bu duruma uygulanmalı ve ilgili kamu görevlisine, bu disiplin cezalarından en ağır olanı, örneğin bu olayda, kınama cezası verilmelidir. Ancak hakkında idari yaptırım uygulanması mümkün olan kişinin eylemi, aynı zamanda suç teşkil ediyorsa suçun takibi ve yargılaması, ceza yargılaması sonucundan bağımsız olarak idari soruşturma, uygulama ve yaptırım söz konusu olacak, kişi hakkında bu ilke uygulanmaksızın hem idari hem de cezai yaptırım uygulanacaktır.³¹⁶

Memur disiplin hukukunda her ne kadar ne bis in idem ilkesi konusunda açık bir düzenleme olmasa da, disiplin soruşturmalarında bu ilkenin varlığı kabul edilmelidir. Çünkü bu ilke hem özü nedeniyle, hem de usul ekonomisi ilkesi gibi genel hukuki ilkeler düşünüldüğünde doğrudan kamu yararı ile ilgili merkezi bir kavram olduğundan, aynı disiplin eylemi nedeniyle birden fazla disiplin soruşturması söz konusu olmamalıdır. Aksi, hem hukuki güvenliği zedeler hem de aynı konu hakkında farklı, çelişen kararlar verilmesine neden olabilir.³¹⁷

Örneğin, kişi aynı fiil nedeniyle, suçun unsurlarının oluşmaması, suçu ilgili kişinin işlemediğinin sabit olması nedeni ile ceza yargılamasından beraat ettiyse, disiplin soruşturması da kişi lehine sonuçlanacaktır. Ancak, kişi hakkındaki ceza yargılaması şikâyetin geri alınması nedeni ile düştüyse, disiplin hukukunda şikâyetin geri alınması kurumu olmadığı için ya da dava, zaman aşımına uğradıysa disiplin hukukunda zaman aşımı süreleri ceza kanunlarında belirlenen sürelerden farklı olduğu için, bu hususlar idari soruşturmayı bağlamayacak, idare hukuku açısından disiplin cezası uygulanmasına engel olmayacaktır.

Ceza mahkemesi tarafından delil yetersizliği nedeni ile beraat kararı verilmesi halinde kararın niteliği önem taşımaktadır. Çünkü memurun gerçekleştirdiği eylem, delil yokluğu veya yetersizliği nedeniyle ceza verilmesine yeterli olmamakla beraber bağlı bulunduğu mevzuata göre disiplin suçu oluşturuyorsa disiplin cezası almasına engel yoktur. Yapılan eylem, ceza hukuku

---

³¹⁶ Erdinç, **a.g.m.**, s.260-270.

³¹⁷ Işıklar, **a.g.m.**,s.67-68

konu ve amaçları bakımından toplumsal açıdan bir tehlike oluşturmasa da memurun çalıştığı kurumun iç düzeni açısından tehlike yaratabilir.³¹⁸

Nitekim Danıştay 8. Dairesi, 1994/7095 E, 1996/3113 K, 13.11.1996 T. sayılı kararında, ceza yargılamasından delil yetersizliği nedeni ile beraat eden sanığın, disiplin soruşturmasından tam anlamıyla aklanmadığını belirterek³¹⁹ kişi hakkında adli ceza verilmesine neden olacak bir delil olmasa da disiplin cezası verilmesine yetecek deliller olabileceğini belirtmiştir. Bu kararın yerinde bir karar olduğu düşünülmektedir.

Danıştay İDDK, 2010/622 E., 2013/2329 K, 12.06.20136 T.li kararında, delil yetersizliği nedeni ile verilen beraat kararı, disiplin hukukunda mutlak anlamda bağlayıcı değildir demektedir.³²⁰

Danıştay 10. Dairesinin 29.12.1986 tarih ve E. 1986/1946, K. 1986/2547 sayılı kararında, memurun “*devlet memurluğundan çıkarma*” cezası ile cezalandırılmasında, davacının yapılan yargılama sonunda ceza mahkemesince beraatına karar verilmiş ise de eylemin suç teşkil etmese bile memuriyet ile bağdaşmayan bir hareket olduğu ve disiplin suçu oluşturduğu belirlenmiştir.³²¹

Danıştay 8. Dairesi, 14.12.1995 T., 1993/374 E., 1995/4392 K. Sayılı kararı; “*davacının işlediği resmi evrakta sahtecilik suçundan, işgal kabiliyetini haiz olmaması nedeniyle TCK açısından beraat etmiş olmasını, disiplin hukuku açısından sahtecilik suçunu işlenmediğini göstermediğini belirtmiştir.*”³²²

Danıştay 12. Dairesi, 20.11.2009 T., 2009/4397 E., 2009/6441 K. sayılı kararında, “*Yürütülen kamu hizmetinin gerektiği şekilde görülmesini sağlayan memur disiplin hukukuna ilişkin hükümlerin, ceza yasalarından farklı nitelikte olduğunu, bu nedenle memurun ceza yargılamasında ilgili eylemden dolayı ceza alıp almamasının disiplin yargılamasını bağlamayacağını.*”³²³ denilerek iki yargı alanının, nitelik olarak farklı olması itibariyle aynı eylem için birden fazla yargılama olabileceğinin üzerinde durmuştur.

---

³¹⁸ Oğurlu, **a.g.m.**, s.101-120.

³¹⁹ Anayurt, **a.g.e.**, s.220.

³²⁰ Çağlayan, **a.g.e.**, s.529.

³²¹ Danıştay 10. Dairesinin 29.12.1986 Tarih, 1986/1946 Esas, 1986/2547 Karar sayılı kararı. <https://www.hukukmedeniyeti.org>.

³²² Özerdem, **a.g.e.**, s.92.

³²³ Özerdem, **a.g.e.**, s.92.

Disiplin soruşturmasının, ceza soruşturması ve kovuşturmasından yöntem ve usul olarak farklı olması, her iki yargılama alanında kullanılan deliller için de geçerlidir.³²⁴

Danıştay, bazı kararlarında ceza yargılamasını, hatta kararın kesinleşmesini, bekletici mesele yapmıştır. Örneğin 8. Daire, 19.7.2005 T. , 2005/2631 E., 2005/3571 K. sayılı kararında, “*İdare Mahkemesince; davacının Ağır Ceza Mahkemesinde yargılandığı ceza davasında beraat etmiş olması dayanak alınarak dava konusu işlem iptal edilmiş ise de, tebliğ edilen Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının ... tebliğnamesi ile kararın bozulması gerektiği yönünde talepte bulunulduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, karara dayanak alınan ceza yargılaması sonucu verilen kararın kesinleşmesi beklenilmeden, işlemin iptaline yönelik idare mahkemesi kararında hukuki isabet görülmemiştir.*” demiştir.³²⁵

Bekletici mesele hususu, 657 sayılı kanunda düzenlenmemiştir. Ancak, örneğin özel bir disiplin kanunu olan 2547 sayılı YÖK Kanunu’nun 53/A maddesinde, “*Gerektiğinde ceza kovuşturması bekletici mesele yapılabilir. Bu halde disiplin soruşturmasına ilişkin zaman aşımı süresi durur.*” denilerek disiplin soruşturmasını yapanlar tarafından gerekli görülmesi halinde, disiplin soruşturması ile aynı anda devam eden ceza kovuşturmasını, bekletici mesele yapılabileceği belirtilmiştir.³²⁶

Disiplin soruşturması dosyasında, memurun disiplin cezası almasını gerektirecek, kurum düzenin bozulduğunu gösteren, disiplin hukukunun kendine özgü, hukuka uygun şekilde elde edilmiş deliller varsa bu deliller, ceza yargılamasında memurun cezalandırılmasına yetecek düzeyde olmasa dahi disiplin cezası verilebileceği düşünülmektedir. Çünkü ülkemizdeki yargılamaların uzun sürmesi (disiplin soruşturmasının tamamlanması için ceza davasının kararını beklemek gerçekten gerekli değilse), bazı durumlarda soruşturulan memurun baskı altında çalışmasına neden olabilecektir. Ayrıca 657 sayılı kanunda

---

³²⁴ Özerdem, **a.g.e.**, s.142.

³²⁵ Özerdem, **a.g.e.**, s.142.

³²⁶ Usman, **a.g.e.**, s.101.

belirlenen 2 yıllık zaman aşımı süresinin bu nedenle aşılması, hukuka uygunluk yönünden de tartışılabilir.³²⁷

Bu nedenle, elde yeterince delil varsa disiplin soruşturması bir an önce tamamlanması gerektiği düşünülmelidir. Ancak, disiplin cezası vermek için yeteri kadar hukuka uygun delil mevcut değilse soruşturmanın akıbeti için ceza davasının sonucunun beklenmesinin daha yararlı olacağı düşünülmektedir.

Örneğin, iki devlet memuru arasında kurum içinde yaşanan bir kavgada veya karşılıklı hakaret eylemlerinde; sanık memurun, kasten yaralama iddiası ile yargılandığı ceza yargılamasından, bir hukuka uygunluk sebebi olan meşru müdafaa sebebi ile beraat etmesi halinde veya karşılıklı hakaret eyleminde ceza verilmemesi halinde, disiplin soruşturmasında kendisine disiplin cezası verilemez. Ancak, kanaatimce kurum içi düzeni bozma eylemi bakımından, şayet eyleme uyan bir disiplin hükmü varsa, hakkında disiplin yaptırımını uygulanabilir.

Koşullar mevcutsa disiplin soruşturmasının tamamlanmasının, ceza muhakemesinin sonucunun beklenmesinden sonra gerçekleşmesinde bir engel yoktur. Bu yaklaşım, kişinin ilgili suçu işlemediğinin sabit olması suretiyle beraat etmesi ihtimali düşünüldüğünde, kuşkusuz yerinde bir yaklaşımdır.

İdari soruşturmada, farklı disiplin suçu oluşturması hariç olmak üzere, suç vasfının değişmesi, yeni delil elde edilmesi gibi ihtimaller düşünülerek söz konusu eylemle ilgili ceza yargılamasının tamamlanması hatta kesinleşmesini beklemenin, dosyaya dair bahsedilen ihtimallere binaen, idarenin tazminat sorumluluğuna girmemesi açısından daha yerinde olduğu düşünülmektedir

İdari yaptırımlar, farklı amaçlar taşıması nedeni ile aynı eylemden ötürü, kişiye birden fazla idari yaptırım uygulanabilir. Örneğin DMK'nın 125. maddesinin (A) fıkrasının (e) bendinde düzenlenen, “*Devlet memuru vakarına yakışmayan tutum ve davranışta bulunmak*” eylemi, aynı zamanda başka bir disiplin yaptırımını da gerektiriyor ise onunla beraber verilebilecektir.³²⁸ Ancak bu tür durumlarda, fikri içtima uygulamasına gidilmesinin daha yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

---

³²⁷ Usman, **a.g.e.**, s.101.

³²⁸ <https://www.mevzuat.gov.tr/>

Onar³²⁹, Kunter³³⁰, aynı eylem nedeniyle hem cezai hem idari yaptırım veya birden fazla idari yaptırım uygulanmaması gerektiğini savunmaktadırlar Ceza hukuku ve idare hukuku arasındaki yapısal içerik ve cezalandırma amaçlarının farklı olması nedeniyle, aynı eylemden dolayı adli ceza ve idari yaptırım uygulamasında bir engel olmasa da aynı eylemden dolayı kişiye birden fazla idari yaptırım uygulanırken ne bis in idem ilkesinin göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü bu ilke, kamu yararı ve bireyin hakları düşünülerek hemen hemen tüm usul hukuklarında geçerli bir ilke olarak öğretilmiş yer bulmaktadır.

İdare hukukunda, tek bir eylem nedeniyle birden çok ceza uygulaması yapılırsa, yukarıda bahsedilen, temel insan hakları, kişinin adalete güveni gibi prensiplere aykırı davranılabilir. Ancak, ilgili eylem, kurum düzenini bozmanın yanı sıra aynı zamanda adli suç ise, idare yönünden suçu bildirme yükümlülüğü, bildirilmediği halde, suçu bildirmeme suçunun oluşması düşünülerek, idari birimlerce gerekli bildirimlerde bulunulmalıdır.

Danıştay 14. Dairesi, 2016/5626 E. 2018/ 4913 K. 02.07.2018 tarihli kararında; “Aynı kabahatin birden fazla işlenmesi halinde her bir kabahatle ilgili olarak ayrı ayrı idari para cezası verilir. (...) hükmüne karşılık”, “ne bis in idem ilkesi” gereğince, kararı bozmuştur.³³¹

Danıştay 10. Dairesi, 1987/2015 E, 1987/1721 K, 27.10.1987 T.li kararında; kamu görevlisine isnat edilen disiplin suçu, aynı zamanda Türk Ceza Kanunu’na göre de suç kapsamındaysa, ceza yargılaması neticesinde suçun unsurlarının oluşmaması veya suçun ilgili kişi tarafından işlenmemiş olduğunun tespit edilmesi halinde, kişi ceza yargılamasından beraat etmiş ise karar disiplin soruşturmasını da bağlar denmiştir.³³²

---

³²⁹ Onar Siddık Sami, **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Cilt 1, İstanbul: İsmail Akgün Matbaacılık,1960, s. 868.

³³⁰ Nurullah Kunter, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 8. Baskı, İstanbul, Beta Yayıncılık,1986, s. 815.

³³¹ Danıştay 14. Dairesinin 02.07.2018 T., 2016/5626 Esas, 2018/4913 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr/,

³³² Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Öğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Soruşturması,2020, s.12.

Ancak Danıştay 8. Dairesi, 20.11.2006 T., 2005/3760 E., 2006/4476 K., sayılı kararında, ceza mahkemesince delillerin değerlendirilmesine yönelik yöntem ve ilkeler ile disiplin hukukunda uygulanan yöntem ve ilkelerin birbirinden farklı olması nedeniyle, ceza mahkemesince verilmiş olan delil yetersizliği sebebiyle beraat kararının, disiplin yargılamasında da kabul görerek uygulanmasını uygun bulmamıştır.³³³

Danıştay 12. Dairesi, 29.12.2010 T., 2010/2175, E 2010/6883 K. sayılı kararında, “*memurun farklı tarihlerde çeşitli gazetelere verdiği demeçlerin farklı zamanlarda ve farklı kişilere yönelik verilmesinden dolayı fikri içtima değil her birinin ayrı suç oluşturduğu gerekçesiyle birden fazla yargılama yapıp her biri için ayrı ceza alması gerektiğini ifade etmiştir.*”³³⁴ denilerek bu kararında tevhidden cezalandırmayı uygun bulmamıştır.

Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı açısından incelersek, bu kararda, sanığın suçluluğu sabit olmakla beraber, alınan 2 yıldan az süreli hapis cezalarında, kanunda belirtilen denetimli serbestlik tedbirlerine uygun şekilde davranması, beş yıl içinde kasıtlı bir suç işlememesi durumunda, sanık hakkında hüküm açıklanmaz. Bu durumda herhangi bir hak kaybı söz konusu olmaz. DMK 48. maddedeki memuriyete engel olan suçlardan birinin işlenmiş olması ya da memur hakkında, memuriyete engel olan, ceza mahkemelerince bir yıldan uzun mahkûmiyet hükmü verilmesi durumunda da hüküm açıklanmadığı için, memuriyete engel bir durum teşkil etmez. Çünkü CMK 231. maddesine göre, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder.³³⁵

Örneğin Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bir bireysel başvuru kararında, “*hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilen durumlarda, sanık yönünden suçlu olduğu hakkında varılan vicdani bir kanaat bulunmakta ancak mahkeme, buna ilişkin hükmü açıklamayı belli bir süre ertelemektedir. Bu süre devamında hüküm sanık hakkında her hangi bir hukuki sonuç doğurmaz ve bu süre sonunda, sanığın başka suç işlememesi durumunda açıklanması geri*

---

³³³ Özerdem, a.g.e., s.116.

³³⁴ Özerdem, a.g.e., s.116.

³³⁵ Küçük, a.g.e., s.129.

bırakılan hüküm tamamen ortadan kalkar. Bu doğrultuda sadece ceza davasına konu olan eylem nedeniyle devam eden idari soruşturmalarda, eylem başka bir disiplin suçu oluşturmuyorsa, açıklanması geri bırakılan hüküm kararının mevcutmuş gibi disiplin hukukuna etki etmesi, masumiyet karinesi ve ölçülülük ilkesi ile çelişebilir.”³³⁶ denilmektedir.

Ancak burada, disiplin hukuku ile ceza hukukunun farklı disiplinler olduğu ve birbirlerinin kararları ile bağlı olmadıkları unutulmamalıdır. Örneğin Danıştay 12. Dairesi tarafından verilen 25.05.2012 T. ve 2011/9670 E., 2012/3553 K. sayılı kararda, adli cezalar bakımından memura verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının, disiplin cezasının verilmesine engel olmayacağı kabul edilmiştir. Karar gerekçesinde, “*Disiplin cezaları ve ceza verilmesine neden olan eylemler, memurların kurum düzenlerine aykırı eylemleri nedeniyle uygulanan zorlayıcı önlemler olduğundan, ceza yargılamasında eylemle ilgili hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olması, disiplin hukukunda disiplin cezası verilmemesi sunucunu doğurmaz.*”³³⁷ denilmektedir.

Ne bis in idem ilkesi, Anayasa’da açık bir şekilde yer bulmasa da hukuku devleti ilkesi ve temel insan hakları gereğince tüm hukuk dallarında uygulanması gereken bir ilkedir. Yapılan ceza yargılaması neticesinde, ilgili suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, ilgili suçun unsurlarının oluşmaması gibi nedenlerle beraat kararı verildiyse karar, disiplin makamlarını bağlamalı, hatta bu şekilde biteceği yönünde sanık lehine kuvvetli deliller varsa ceza mahkemesi kararı, bekletici mesele yapılmalı ve kesinleşmesi beklenmelidir.

CMK 158/6. maddesine göre, “*ihbar ya da şikâyete konu eylemin her hangi bir suç unsuru oluşturmadığının araştırma yapmaya dahi gerek kalmaksızın açık bir şekilde anlaşılması üzerine ya da ihbar, şikâyetin soyut, her hangi somut bir gerekçeye dayanmadan yapıldığının anlaşılması üzerine, cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilir. Bu halde, hakkında şikâyet ya da ihbar olan bireye şüpheli sıfatı dahi verilmez. Bu karar, ihbarda bulunana ya da şikâyette bulunana derhal bildirilir karara karşı, itiraz*

---

³³⁶ Anayasa Mahkemesi’nin Hüseyin Şahin Başvurusu, Başvuru Numarası: 2013/1728 Karar Tarihi: 12/11/2014, R.G. 31/12/2014 den aktaran, Küçük, 2019, 129.

³³⁷ Danıştay 12. Dairesinin 25.05.2012 Tarih, 2011/9670 Esas, 2012/3553 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com>.

edilebilir. İtirazın kabul edilmesi durumunda cumhuriyet başsavcılığınca soruşturma işlemleri başlatılır.” İlgili maddeye göre, mesnetsiz ihbar ya da şikâyet halinde, işlendiği iddia edilen suç ile ilgili basit şüphe dahi oluşmaması durumunda, cumhuriyet savcısı tarafından hiçbir işlem yapılmayarak, kişiye şüpheli sıfatı dahi verilmeyecektir. Ancak CMK uyarınca kişiye maddedeki gerekçe ile şüpheli sıfatı verilmemesi ve kamu davasının açılmaması disiplin soruşturmasını bağımsız ilerlemesi açısından etkilemeyecektir. Bu konudaki tartışma tezin, V. bölümünün A/5 kısmında, adil yargılanma ilkesinin disiplin hukukuna etkisi bölümünde yapılmıştır.³³⁸

Ancak ceza yargılaması, delil yetersizliği, şikâyetin geri alınması, ilgilinin rızası gibi nedenlerle beraat ile sonuçlanırsa, eylemin varlığında bir değişiklik olmadığı için somut olayın özelliğine göre şayet eylem disiplin suçu oluşturuyorsa karar, disiplin hukukunu bağlamamalıdır.

Örneğin, memurun hediye alma ve menfaat yasağını ihlâl etmesi halinde, ilgilinin rızası olsa bile memura disiplin cezası verilebilecektir. Bu durumda ilgilinin rızası, disiplin hukuku açısından somut olaya göre değerlendirilmelidir.³³⁹

Disiplin hukukunda ceza muhakemesi hukukunda geçerli olan *ne bis in idem* ilkesinin geçerliliğine yönelik mevzuat kaynağı olmasa da, bu ilkenin, hukuki güvenlik, eşitlik, adil yargılama gibi ilkelerle birlikte düşünülerek disiplin hukukunda da yer bulması gerektiği düşünülmektedir. Örneğin memur hakkında her hangi bir disiplin eyleminden dolayı bir defa disiplin soruşturması açıldıysa ya da kesinleştiyse, her iki durumda da aynı eylemden dolayı ikinci bir disiplin soruşturması açılmamalı, açılrsa dahi üst disiplin makamları, itiraza konu olması halinde ise idari yargı mercileri, *ne bis in idem* ilkesi gereğince kararı bozmalıdır.

5. Adil Yargılanma İlkesinin Disiplin Hukukuna Etkisi

Memur disiplin soruşturmaları yönünden hukuki işlemler, disiplin yaptırımları ve soruşturma işlemleridir. Adil yargılanma hakkı, adından da

---

³³⁸ CMK, md.158

³³⁹ Küçük, a.g.e., s. 130.

anlaşılacağı üzere yargılama faaliyetleriyle ilgilidir. Ancak disiplin soruşturmalarının, yargılama faaliyetine benzer niteliği sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok ilke, bu alanda da uygulanmaktadır.

Soruşturmacının tarafsız olması, soruşturmanın makul süre içinde tamamlanması, savunma hakkı, disiplin kurulunun önceden belli olması, soruşturmacının ve kurul üyelerinin taraf oldukları olaylarda oy kullanma yetkilerinin olmaması, bunlardan bazılarıdır. Bu hususlara uyulup uyulmadığı, disiplin cezalarına yapılan itirazlar neticesinde idare mahkemelerince değerlendirilmektedir.³⁴⁰

Danıştay 12. Dairesinin 2014/3085 E. 2014/4911 K. 24.09.2014 T.li kararı; *“kamu görevlisinin fiili ile ilgili, idare tarafından açılan bir disiplin soruşturması yapmakla görevli olan soruşturmacının, daha sonra disiplin amiri sıfatı ile ceza vermesi objektiflik ve tarafsızlık ilkelerine aykırıdır.”*³⁴¹ Kararda, mahkemenin tarafsızlığı, adil yargılanma hakkı gibi ilkelere atıf yapıldığı görülmektedir.

Disiplin cezası verme konusunda yetkili olan kişi ya da kurulların, her durumda bağımsız hareket etmeleri çok da mümkün değildir. Çünkü söz konusu eylem, kendi kurumlarında meydana gelmektedir. Bu nedenle verilen disiplin cezasının, idari yargı tarafından adil yargılanma hakkı ve devamındaki ilkeler açısından denetlenmesi çok önemlidir.³⁴²

Disiplin soruşturmalarının sağlıklı ilerlemesi, soruşturmacının değişmemesi, disiplin kurulu üyeleri değişecekse dosyanın yeniden incelenmesi, şikâyet edilen memurun gerek soruşturmacı gerekse kurul önünde kendini rahatça ifade edebilmesi, sendika temsilcisi ya da avukat yardımından yararlanabilmesi bakımından, bu ilkenin uygulanmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Devlet memurları disiplin yönetmeliğine göre, *“Disiplin amirleri, disiplin işlemlerinde, kendilerine kanunlarca verilen yetkileri, kamu hizmetlerinin gereği doğrultusunda, memurlara tanınan hakları göz önünde bulundurarak, hakkaniyet ve eşitlik çerçevesinde kullanmak ile yükümlüdürler.”* denmektedir. Bu

---

³⁴⁰ Kadir Kartal, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Memurların Disiplin Soruşturması”, Gazi Üniversitesi, 2010, s.81.

³⁴¹ Küçük, **a.g.e.**, s.237.

³⁴² Küçük, **a.g.e.**, s.237.

doğrultuda, memur disiplin mevzuatında, kurul yetkilerinden adil yargılama hakkının unsurları göz önüne alınarak bahsedildiği görülmektedir.

Danıştay 12. Dairesi, 2014/3085 E., 2014/4911 K. sayılı kararında, “Disiplin cezalarının sağlıklı bir şekilde ve objektif olarak verilmesi, disiplin amirlerinin olayı objektif olarak değerlendirebilmeleri ile mümkündür. Olayda, soruşturmayı yürüten okul müdürünün aynı zamanda disiplin amiri sıfatıyla ceza vermiş olması nedeniyle objektiflik ve tarafsızlık ilkesine aykırı davranılmıştır.” diyerek adil yargılanma hakkının, bağımsızlık ve tarafsızlık unsuruna dikkat çekmiştir.³⁴³

AİHM, 23.06.1981 tarihli Le Compt, Van Leuven ve De Meyere davasında; doktorluk mesleği icra eden ve uyarma kınama gibi disiplin cezaları alan davacılar, adil yargılanma haklarının ihlal edildiği gerekçesi ile mahkemeye başvurmuşlardır. Mahkeme, konuyu 6. maddenin disiplin soruşturmalarına uygulanabilirliği yönünden incelemiş ve kişisel hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.³⁴⁴

AİHM, verdiği Ringeisen-Avusturya Davasında, “Konunun incelenmesinde belirleyici olan husus, kanunun türü ve çözümünde yetkili olan mercinin türünün, mahkeme ya da idari kurum olması özelliklerinin belirleyici sayılamayacağı...” denilerek adil yargılanma hakkının, ceza hukuku dışındaki dallarda da uygulanması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu noktada ilkenin, memur disiplin hukukunda da geçerli olması gerektiğine kuşku yoktur.³⁴⁵

AİHM, Pellegrin davasında, “kamu personel hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların, 6. Madde kapsamında olduğunu” belirtmiştir.³⁴⁶ Mahkemenin, suç isnadı kavramını geniş yorumladığı, idare hukuku alanındaki disiplinlerde de suç isnadının varlığını kabul ettiği görülmektedir. Görüldüğü üzere yargı kararlarında da adil yargılanma hakkının memur disiplin hukukuna etkisine işaret edilmiştir.

---

³⁴³ Küçük, a.g.e., s. 217.

³⁴⁴ Kartal, a.g.e.. 2010, s.77.

³⁴⁵ Osman Doğru, (1998), **İnsan Hakları Kararlar Derlemesi**, İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları, 1998, s.124-137 den aktaran Küçük, 2019, s.234.

³⁴⁶ Küçük, a.g.e., s.235.

a. Masumiyet karinesinin disiplin hukukuna etkisi

Masumiyet karinesi, temel insan haklarından olan bir ilkedir. Karinenin hangi hukuki alanlara uygulanabileceği konusunda, doktrinde çeşitli görüşler mevcuttur. Bu görüşler, dar anlamda uygulama, geniş anlamda uygulama ve karma uygulama şeklinde gruplandırılmıştır. Geniş anlamda uygulamada kişiye, aleyhine olabilecek her konuda bu karinenin uygulanması imkânı verilirken dar alanda uygulamada ise kişi sadece ceza yargılamasında bu karineden yararlanabilmektedir. Karma teoride ise suç ve cezalara karşı uygulama esas alınmıştır. Bu anlamda disiplin hukukunda bu karinenin uygulanması, geniş alanda uygulama ve karma uygulamaya uygun düşmektedir.³⁴⁷

Karinenin, ceza hukukunun sınırları aşarak resmi makamlarca kişiye suç isnadında bulunulması halinde de koruma sağladığı aşikârdır. AİHS'nin 6. maddesinde, sadece ceza hukuku alanında değil, kişiye suç isnadı yüklenen tüm hukuk alanlarında masumiyet karinesinin uygulanması gerektiği, bunun hukuk devleti ilkesinin bir gereği olduğu belirtilmiş olması, maddenin uygulama alanının oldukça geniş olduğunu belirtmektedir.

AİHM, 2018 yılında verdiği bir kararda,³⁴⁸ karinenin geniş alanda yorumlanarak sadece ceza hukuku yönünden değil, hukuk, disiplin veya diğer işlemlerle de ihlal edilip edilmediğine bakılmalıdır denmiştir.³⁴⁹ Bu şekilde, adil yargılanma hakkının uygulama alanını oldukça genişletmiştir.

Uluslararası ve ulusal mevzuatta, resmi makamlarca kişilere suçlu muamelesi yapılması da masumiyet karinesinin ihlali olarak değerlendirilmektedir. Örneğin AİHM, karineyle ilgili içtihatlarında,³⁵⁰ masumiyet karinesinin uygulanmasının, yargılama makamlarının beraberinde tüm kamu organlarını kapsadığını ifade etmiştir.³⁵¹ Masumiyet karinesinin, kamu organlarınca da benimsenmesi gerekliliğini vurgulayan bu görüşün, bireylerin iş

---

³⁴⁷ Anayurt, **a.g.e.**, s.190-195.

³⁴⁸ AİHM,Seven/Türkiye kararı, Başvuru No: 60392/08, Tarih: 23/1/2018. <https://inhak.adalet.gov.tr> .

³⁴⁹ Burcu Değirmencioğlu, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Masumiyet Karinesinin Korunması”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 1, sayı 2, 2019, s.310-320.

³⁵⁰ AİHM, Daktaras v. Lithuania kararı, Başvuru No: 42905/98, Tarih: 10.10.2000 <https://inhak.adalet.gov.tr>.

³⁵¹ Değirmencioğlu, **a.g.m.**, s.342.

veya olağan hayat akışlarında, yargılama makamlarından ziyade kamu kurumları ile karşılaşma ihtimallerinin yüksekliğinden dolayı yerinde bir görüş olduğu düşünülmektedir.

Buradan ve Danıştay'ın yerleşmiş içtihatlarından yola çıkarak, disiplin soruşturmalarının, memura yönelik suç isnadı içermesi açısından ilkenin, disiplin hukukunda da geçerli olduğu söylenebilir.³⁵² Kartal'a göre, yargı makamı önünde dahi bu makama güvene rağmen uygulanması öngörülen masumiyet karinesi, yargılama makamı olmayan disiplin makamları önünde pek tabii ki uygulanmalıdır.³⁵³

Hakkında açılan disiplin soruşturmasında, bireyin, iddia edilen suçu işlediği sabit olmadıkça masum olduğu göz önüne alınmalı, aksi yönde bir tutum gösterilmemeli, baskı uygulanmamalı, kurum içi veya dışında, amirler, diğer çalışanlar ya da basın-yayın gibi dış kuruluşlara henüz ispatlanmamış konular hakkında bilgilendirme yapılmamalı, memurun kurumdaki itibarı, çalışma düzeni, iş ilişkileri zedelenmemelidir. Aksi takdirde TCK 285. maddesi uygulanması durumu söz konusu olabilir ve uygulanan disiplin cezası yargı organlarınca iptal edilebilir.

Disiplin soruşturmasının seyri, bu ilke çerçevesinde ilerlemeli, hatta memur hakkında kurum disiplin amiri veya disiplin kurulu tarafından verilen disiplin cezası, memurun itirazı neticesinde kesinleşse bile memurun kendisine verilen disiplin cezasına karşın idari yargıya başvurması halinde cezasının üst mahkemece kaldırılabilmesi göz önüne alınmalıdır. Hatta ilk derece mahkemesince itirazı reddedilse dahi masumiyet karinesi ilkesi unutulmamalı, almış olduğu disiplin cezasının uygulanması harici, kurumdaki emsali memurlara nazaran aleyhine bir iş planı oluşturulmamalı, mesleki ya da kişisel baskıya maruz bırakılmaması gereği düşünülmektedir.

AİHM, masumiyet karinesi yönünden değerlendirme yaparken sadece ceza hukukunda değil, tüm hukuk dallarında³⁵⁴ bu karinenin uygulanması gerektiğini

---

³⁵² https://www.academia.edu/35056555/%C4%B0dari_Yapt%C4%B1r%C4%B1mlarda_Cezalardam_Masumiyet.

³⁵³ Pınar Memiş Kartal **Adil Yargılama Hakkının Unsuru Olarak Masumiyet Karinesi**, Galatasaray Üniversitesi, 2003, s.90-94.

³⁵⁴ AİHM, Güç v. Türkiye kararı, Başvuru No: 15374/11, Tarih: 23.01.2018 <https://inhak.adalet.gov.tr>

düşünmektedir.³⁵⁵ Mahkeme, suç isnadının olup olmadığını belirlerken iddianın şekline, zamanına ya da isnadı gerçekleştirmiş olan makamın kim olduğuna değil, isnadın içeriğine bakmaktadır.³⁵⁶

Masumiyet karinesi, disiplin hukukunda da uygulanmalı ve suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması durumunda, disiplin soruşturmasından ceza verilmemelidir. Fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, suç bakımından failin kusurunun bulunmaması, eylemde meşru müdafaa, ilgilinin rızası gibi hukuka uygunluk nedenlerinin bulunması ve delil yetersizliği nedeni ile beraat etmesi hallerinde ise memurun, disiplin cezası almasını gerektirecek başka bir eylemi yoksa aynı şekilde disiplin soruşturmasından da ceza almaması gerektiği düşünülmektedir.

Danıştay 12. Dairesi, 6.2.2009 T., E:2007/528 E., K:2009/521 K. sayılı kararında, *“Davacı, disiplin cezasına konu eylemi nedeniyle ... Asliye Ceza Mahkemesi”nde yapılan yargılamasında anılan mahkemenin ...günlü, ... sayılı kararıyla adli görevi ihmal suçundan, suçun manevi unsur itibariyle oluşmadığı gerekçesiyle beraatına karar verildiğini belirterek kendisine verilen disiplin cezasının hukuka aykırı olduğunu öne sürmekte ise de; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’ nun 131/2. Maddesinde; memurun Ceza Kanununa göre mahkum olması veya olmaması hallerinin ayrıca disiplin cezasının uygulanmasına engel olmayacağına öngörülmesi karşısında, davacının bu iddiası yerinde görülmemiştir.”* demiştir.³⁵⁷

Danıştay İDDK, 21.04.2011 T. ve 2010/1391 E., 2011/273 K. sayılı kararında, ceza yargılamasından delil yetersizliği sebebi ile beraat eden memurun disiplin cezası almasında, hukuka aykırılık bulunmadığı yönünde karar vermiştir.³⁵⁸

Cumhuriyet savcısının, kamu davası açmada takdir yetkisi ve kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermesi hallerinde, CMK 158/6 CMK 171/1/2 ve CMK 172/1 açısından ayrı ayrı değerlendirilirse; CMK 158/6. maddesine göre, *“ihbar ya da şikâyete konu eylemin her hangi bir suç unsuru oluşturmadığının araştırma*

---

³⁵⁵ Değirmencioğlu, **a.g.m.**, s.310-320.

³⁵⁶ Üzülmöz, **a.g.m.**, s.40-50.

³⁵⁷ Özerdem, **a.g.e.**, s.96.

³⁵⁸ <http://www.kazanci.com/>.

yapmaya dahi gerek kalmaksızın açık bir şekilde anlaşılması üzerine ya da ihbar, şikâyetin soyut, her hangi somut bir gerekçeye dayanmadan yapıldığının anlaşılması üzerine, cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar verilir. Bu halde, hakkında şikâyet ya da ihbar olan bireye şüpheli sıfatı dahi verilmez. Bu karar, ihbarda bulunana ya da şikâyette bulunana derhal bildirilir karara karşı, itiraz edilebilir. İtirazın kabul edilmesi durumunda cumhuriyet başsavcılığınca soruşturma işlemleri başlatılır.” Bu düzenlemeden önce, aynı maddenin son fıkrasında, kişilerin geçirdikleri soruşturmalar bakımından ‘*lekelememe hakkı*’ ile ilgili düzenleme olup, eklenen 6. fıkradaki, kişi hakkında mesnetsiz ihbar ya da şikâyet halinde, işlendiği iddia edilen suç ile ilgili basit şüphe dahi oluşmaması durumunda, cumhuriyet savcısı tarafından hiçbir işlem yapılmayarak, kişiye şüpheli sıfatı dahi verilmesini önleyen ve bu anlamda bireyi koruyan ve ön karar niteliğinde olan 6. fıkra, bu düzenlemeyi genişletici ve tamamlayıcı niteliktedir.

CMK 171 ve 172 deki düzenlemelerde ise,“ *Cumhuriyet savcısı, ceza vermeme nedeni olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına neden olan koşul, ya da şahsî cezasızlık sebebinin oluşması halinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar verebilir*”, “ *Soruşturma evresi neticesinde, kamu davası açmak için, yeterli şüphe ve delil olmaması halinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilir.*” ve “ *Kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildikten sonra, kamu davası açılması için yeniden yeterli şüphe oluşturacak bir durum ya da delil olmadıkça aynı eylemden dolayı kamu davası açılmaz.*” hükümleri yer almaktadır.

Ancak daha önce de ifade ettiğimiz gibi savcının 158/6. maddeye dayalı olarak kişiye şüpheli sıfatı vermemesi ve soruşturma açmaması ya da 171. ve 172. maddelere bağlı olarak, şahsi cezasızlık nedeni ya da etkin pişmanlık halinde kamu davasının açılmaması, disiplin hukukunu doğrudan bağlamamakta, ancak, şayet eylem ceza hukuku açısından da disiplin hukuku açısından da aynı etkiyi doğuruyorsa, örneğin memurun sonradan ortaya çıkan akıl hastalığı nedeni ile hakkında cezai işlem yapılmamasına karar verildiyse, disiplin makamlarınca öncelikle ceza soruşturması bekletici mesele yapılmalı ardından kamu davası açılmaması halinde disiplin soruşturmasından da ceza almamalı, ancak eylemin 657 sayılı kanunun disiplin hükümlerine aykırılığı halen devam ediyorsa, örneğin

ceza soruşturmasında etkin pişmanlık nedeni ile hakkında kamu davası açılmadıysa, bu durum disiplin soruşturmasını bağlamamalı, soruşturma devam etmelidir.

Benzerlik gösterse de ihbar ve şikâyet farklı kavramlardır. İhbar, resen kovuşturma yapılan her hangi bir suç ile ilgili bilgisi olan kişinin, ilgili makamları durumdan haberdar etmesidir. İhbar herkes için kullanılabilen bir hak olmakla beraber, kamu görevlileri açısından bazı durumlarda zorunluluktur. Şikâyet ise, suçtan zarar gören kişinin failin cezalandırılması amacı ile yapmış olduğu yazılı beyandır. Takibatı şikâyete bağlı olan suçlar, cumhuriyet savcısının doğrudan harekete geçmesinin istisnasıdır. Bu doğrultuda, suçtan zarar gören kişi ya da kişilerin doğrudan şikâyet hakları bulunmaktadır. 4483 sayılı kanunun 4. maddesine göre, memurlar hakkındaki soruşturmalarda izin sistemi söz konusudur. İzin verilebilmesi için ilgili şikâyetlerin genel ve soyut nitelikte olmaması gerekmektedir. Aksi, memurun kamu görevini doğru ve özgür bir şekilde ifa etmesine engel olacaktır.³⁵⁹

5271 sayılı CMK ya eklenen 158/6. madde, 4483 sayılı yasanın 4. maddesinin, memur olmayan bireyler açısından da yerinde olarak genişleticisi niteliğindedir.³⁶⁰ Memur disiplin hukukunda da ihbar ya da şikâyet sonucu başlayan disiplin soruşturmalarında, belli ve somut bir konuyu içermeyen ya da somut delillere dayanmayan ihbar ya da şikâyetlerin soruşturma makamlarınca işleme alınamayacağı, devlet memurları disiplin yönetmeliğinin 38. maddesinde belirtilmektedir. İlgili disiplin suçunun aynı zamanda adli suç kapsamında olup, CMK 158/6 ya konu olması halinde ise, disiplin hukukuna özgü, memura disiplin cezası verilmesini gerektiren bir delil ve ek bir eylem olmadığı sürece, 158/6 disiplin soruşturmasının bekletici mesele yapılması gerektiği kanaati taşımaktayım.³⁶¹

CMK 171. maddeye göre, etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren durumlarda kamu davası açılmazsa ya da koşulların varlığı halinde ertelenirse, her ne kadar şüpheliye CMK gereğince bu hak verilmiş olsa da,

---

³⁵⁹ “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu”, md.158.

³⁶⁰ “4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun”
<https://www.mevzuat.gov.tr/>.

³⁶¹ “Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği”, md 38.

eylemin gerekleŖtiđi saptandığı için disiplin hukuku ynnden bağımsız inceleme yapılır. Bu inceleme, yukarıda da açıkladığımız üzere masumiyet karinesine aykırılık teŖkil etmez ve memur hakkında disiplin cezası verilmesine engel olmaz.

KovuŖturmaya yer olmadığına dair kararı düzenleyen 172. madde ynnden değerlendirme yapılırsa, bu durumda da aynı Ŗekilde masumiyet karinesi göz ardi edilmeden, disiplin soruŖturmasına özgü delil elde edilip edilmediği ya da sanığın ölüm hali hariç olmak üzere Ŗikyet koŖulu sağlanmaması gibi kovuŖturma olanağının olmadığı durumlarda kamu davası açılmamasına rağmen eylemin, kurum düzeninin bozan, disiplin yaptırımını oluŖturan bir eylem olup olmadığının vasıflandırılması gereği dŖnlmektedir.

CMK'nun 231. maddesinde düzenlenen, "*hükmün açıklanmasının geri bırakılması*" kararında ise, her ne kadar madde hükmünün 5. fıkrası gereğince karar sanık hakkında hukuki baŖkaca sonuç doğurmasa da, bu husus adli yargıyla ilgili olup, hakkında ilgili suçu iŖlediđi ceza yargılamasınınca sabit olduğu için idare, memur hakkında disiplin soruŖturması açmak, açıldıysa bu çerçevede yürütmekle mükelleftir. nk ilgili madde sadece kanuna yazılı nedenlerin varlığı halinde alınan hükmün açıklanmasını ertelemekte, hükme konu suçun oluŖtuđu olgusunu deđiŖtirmemektedir.³⁶²

Bu nedenle, gerek ceza hukuku kapsamında kiŖinin suç Ŗphesi zerine yakalanması, gözaltına alınması, ifadeye çağrılması gibi iŖlemlerde, gerekse disiplin hukuku kapsamında ifadeye çağrılması, disiplin suçu iŖlediđi ynnde suç isnadı altında olması halinde, disiplin hukukunda ya da ceza hukukunda hüküm kesinleŖinceye kadar olan tüm aŖamalarda, bu karine uygulanmalıdır.³⁶³ Anayasa Mahkemesi, 17.05.2018 tarih ve 2015/19616 E. ve 2015/19616 K. sayılı kararında, idare hukukunda da masumiyet karinesinin uygulanması gerektiğini belirtmiŖtir.³⁶⁴

Anayasa Mahkemesi, 02.12.2015 T. 2013/1503 baŖvuru no.lu kararında; baŖvurucunun, ceza yargılamasında verilen karar uyarınca görevine dönmesi

---

³⁶² zerdem, **a.g.e.**, s.137.

³⁶³ <https://www.mondaq.com/turkey/>

³⁶⁴ Anayasa Mahkemesinin 17.05.2018 Tarih, 2015/19616 Esas, 2015/19616 Karar sayılı kararı. www.anayasa.gov.tr.

gerektiği hâlde isteminin kabul edilmediğini; idare mahkemesi tarafından, ceza davasında verilen karar yanlış değerlendirilerek kendisine suçlu muamelesi yapıldığını, bu şekilde masumiyet karinesinin ihlal edildiğini; oysa ceza davasının uzun sürerek zaman aşımına uğratılmasında kendi kusurunun bulunmadığını, hakkında beraat kararı verilen diğer kişilerin görevlerine başlatıldıklarını, zamanında yargılama yapılmış olsaydı kendisinin de beraat ederek görevine başlayabileceğini öne sürmesi üzerine, mahkeme, bireyin masumiyet karinesinin çiğnendiği yönünde karar vermiştir.³⁶⁵

Anayasa Mahkemesi, 2016/13566 başvuru numaralı 02.07.2020 karar tarihli Hüseyin Sezer başvurusunda; başvurucu hakkında verilen memuriyetten çıkarılma cezasına konu eylemden, başvurucunun ceza yargılamasından delil yetersizliği nedeni ile beraat ettiğini, buna rağmen disiplin cezası kararının değişmediğini, olayda, işlediği iddia olunan eylemden dolayı ceza yargılamasında hakkında beraat kararı verilen bireyin, bu kararın aynı eylemle ilgili diğer hukuki süreçlerde de göz önüne alınması gereği olan masumiyet karinesinin güvencesinin, devreye girdiğini belirtmiştir.³⁶⁶

Devamında, ceza muhakemesi ve disiplin hukukunun niteliğinin ve amaçlarının birbirinden farklı olduğunu; ceza yargılamasında, kamu düzeninin sağlanması amaçlanırken disiplin soruşturmalarında, önceliğin kurum düzenini sağlamak olduğunu; bu nedenle, ceza sorumluluğunun ortadan kalkmasının, her zaman disiplin sorumluluğunun da ortadan kalkacağını göstermediğini, ancak disiplin makamlarının, olaya ilişkin değerlendirme yaparken bireyin aynı eylem nedeni ile ceza yargılamasından beraat ettiğini de göz ardı etmemesi gerektiği, olayda ise disiplin soruşturmasında yapılan değerlendirmede, bunun ihlal edildiği yönünde karar verilmiştir.³⁶⁷

Anayasa Mahkemesi, 2015/6075 başvuru numaralı, 11.06.2018 T.li Galip Şahin başvurusuna ilişkin vermiş olduğu kararda; adil yargılanma hakkının bir parçası olan masumiyet karinesinin, bireylere, suçluluğu yargı kararıyla sabit

---

³⁶⁵ Anayasa Mahkemesinin, 17.05.2018 Tarih, 2015/19616 Esas, 2015/19616 Karar sayılı kararı. www.anayasa.gov.tr .

³⁶⁶ Anayasa Mahkemesinin 2016/13566 başvuru numaralı Hüseyin Sezer Başvurusu ile ilgili 02.07.2020 tarihli kararı. www.anayasa.gov.tr .

³⁶⁷ Anayasa Mahkemesinin 31280 sayılı Hüseyin Sezer Başvurusu ile ilgili 02.07.2020 tarihli kararı. www.anayasa.gov.tr.

olana kadar masum sayılacakları güvencesi verdiğini, bu güvencenin sadece ceza yargılamasını değil aynı eyleme bağlı tüm idari soruşturmaları ve hukuki süreçleri de kapsadığını, güvencenin ikinci boyutunun ise işlediği iddia olunan eylemden dolayı ceza yargılamasında, hakkında beraat kararı verilen bireyin bu kararının, aynı eylemle ilgili disiplin hukuku gibi diğer hukuki süreçlerde de göz önüne alınması gerektiğini bildirmiştir.³⁶⁸

Anayasa Mahkemesi, 20.06.2019 tarihli, 2016/6038 başvuru no.lu S.M. kararında, aynı eylemle ilgili ceza yargılaması ve disiplin yargılamasının farklılığı ortada olsa da disiplin soruşturmalarında, eylemle ilgili değerlendirme yapılırken masumiyet karinesinin, AİHS'nin verdiği, soruşturmada kullanılan dilin önemli olduğu yönündeki güvencesinin unutulmaması gerektiğini belirtmiştir.³⁶⁹

Danıştay 16. Dairesi, 2015/6306 E. 2015/4109 K. 25.06.2015 tarihli kararında, davacı hakkında hem ceza soruşturması hem de disiplin soruşturmasına başlandığı, ceza soruşturmasında, davacının yaptığı itirazın kabulü ile hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kaldırılmasına kesin olarak karar verildiğinin görüldüğü, işlenen fiille verilen ceza arasında adil bir dengenin bulunması gerektiğinin, disiplin hukukunun bilinen ilkelerinden olduğu; bu durumda, üzerine atılı disiplin suçunu işlediği somut olarak ispatlanamayan davacıya, yanlış madde uygulamak suretiyle devlet memurluğundan çıkarılmasına ilişkin dava konusu işlemde, hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlem iptal edilmiştir.³⁷⁰

Danıştay 5. Dairesinin 2016/1604 E. 2018/12646 K. 27.03.2018 T. kararında; davacıya verilen disiplin cezasında, isnat edilen fiilin, açık ve net bir şekilde ortaya konulması gerektiğini, bunun, hukuk devletlerinde, bireylerin hukuki güvenliğinin gereği olduğunu belirtmiştir.

Danıştay 16. Dairesinin 2015/12968 E. 2015/3428 K. 04.06.2015 T. sayılı kararında, davacının, meslekten çıkarılma cezasına itirazının yapılan

---

³⁶⁸ Anayasa Mahkemesinin 2015/6075 numaralı Galip Şahin Başvurusu ile ilgili 11.06.2018 tarihli kararı. www.anayasa.gov.tr.

³⁶⁹ Anayasa Mahkemesinin 2016/6038 numaralı S.M başvurusu ile ilgili 20.06.2019 tarihli kararı. www.anayasa.gov.tr.

³⁷⁰ Danıştay 16. Dairesinin 25.06.2015 Tarih, 2015/6306 Esas, 2015/4109 Karar sayılı kararı. <https://polismevzuat.com/>

incelemesinde, disiplin yaptırımını uygulanacak kişi tarafından ikrar edilmeyen ve eldeki mevcut deliller ile disiplin normuna uygun fiilin ispatı mümkün olmayan hâllerde, “*şüpheden sanık yararlanır*” ilkesi gereğince, ilgiliye disiplin cezası verilemeyeceğinin kabulü gerekmektedir denmektedir.

AİHM'nin Çelik/Bozkurt kararında, ceza yargılamasında verilen karar dayanak gösterilerek meslekten çıkarılan davacının, hakkındaki ceza davasının derdest olması nedeni ile masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia ettiği davanın incelemesinde, başvurucunun iddialarını yerinde bularak kabul etmiştir.³⁷¹

Kamu görevlileri ile ilgili disiplin soruşturmalarında, bu ilkenin dikkate alınması önem taşımaktadır. Özellikle disiplin soruşturması ile ceza soruşturması veya kovuşturmasının aynı anda yürütülmesi esnasında, kamu görevlileri haklarında yürütülen ceza yargılamasında mahkûmiyet kararı verilmediği sürece suçsuz kabul edilmeleri ve bu yönde işlem tesis edilmesi gerekmektedir.³⁷²

b. Şüpheden sanık yararlanır ilkesinin disiplin hukukuna etkisi

Ceza hukukunda geçerli olan ve masumiyet karinesinin bir parçası olan bu ilke, memur disiplin hukukunda da geçerlidir. Soruşturmaya konu disiplin suçunun, ilgili memur tarafından işlendiğinin kanıtlanamaması halinde, soyut iddialar söz konusuysa ve geçerli bilgi ve belgeler bulunmuyor ise memur hakkında disiplin cezasına hükmedilemez.

Danıştay 12. Dairesi, 2016/7260 E., 2017/2823 K. 30.05.2017 tarihli kararında, “*Disiplin hukukunun, cezalandırılma yönünden ceza ve ceza yargılaması hukukuyla benzer nitelikte özellikler taşıyıp, bireylerin disiplin cezası almaları için, eylemin ilgilisi tarafından işlendiğinin kesin aynı zamanda şüpheye yer bırakmayacak şekilde saptanmış olması gerekmektedir. Bu anlamda evrensel ve ceza hukuku ilkesi olan “şüpheden sanık yararlanır” ın disiplin hukukunda da*

---

³⁷¹ AİHM, Çelik Bozkurt /Türkiye Davası, B.N: 34388/05, Tarih: 12.04.2011. <http://hudoc.echr.coe.int/>

³⁷² Seçkin Toydemir, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Türk İdari Yargı Sistemi”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2013, s.160-165.

*uygulama alanı vardır. Fiilin ispatının mümkün olmadığı hallerde bu ilke gereğince ilgiliye disiplin cezası verilemez.” demiştir.*³⁷³

Danıştay 16. Dairesi, 2015/8892 E. 2015/1827 K. 17.04.2015 tarihli kararında: Hukukun evrensel ve genel ilkelerinden biri olan ‘*masumiyet karinesi*’ ne göre, suçun işlendiği yönünde iddiada bulunan kişi ya da makamın, iddiasını ispatlaması gerektiği, suçu işlediği iddia edilen kişinin, suçu işlemediğini ispat etmekle yükümlü olmayacağı, suçlanan kişi hakkında ceza vermeye yeterli ve kesin delil yoksa, sadece kanaate ve inanca dayanılarak ceza verilemeyeceği belirtilmiştir. Anayasanın 38. maddesinde, “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*” hükmünün yer aldığı, aynı zamanda ülkemizin de de taraf olduğu AİHS’nin 6. maddesinde, “*Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır.*” hükmünün de bulunduğu, bu nedenlerle, olayda davacıyla ilgili, eylemi işlediğine yönelik somut iddiaların olmaması nedeniyle “*masumiyet karinesi*” ve “*şüpheden sanık yararlanır*” ilkelerine aykırı olarak karar verilen yerel mahkeme kararı bozulmuştur.”³⁷⁴

Danıştay 12. Dairesi, 2015/2468 E., 2019/3436 K., 08.05.2019 T.li kararında, “*Davacının, yaşadığı tartışmada, tartışmanın başlamasına kimin ya da kimlerin neden olduğunun ve kime hakaret ettiğinin kesin ve net olmadığını, bu nedenle, şüpheye yer kalmadan, kesin bir şekilde ortaya konulmadığını*” belirterek dava konusu işlemde hukuka uygunluk görmemiştir.³⁷⁵ Görüldüğü üzere Danıştay, ilgili kararında şüpheden sanık yararlanır ilkesini net bir şekilde uygulamıştır.

Ceza mahkûmiyeti, yargılama sürecinde toplanan delillerin bir kısmına dayanılarak ve diğer bir kısmı göz ardı edilerek ulaşılan ihtimali kanaate değil, kesin ve açık bir ispata dayanmalıdır. Bu ispat, hiçbir şüphe ve başka türlü bir oluşa imkân vermeyecek açıklıkta olmalıdır. Şüphelinin hakkında mahkûmiyet

---

³⁷³ Gül Fiş Üstün, “Disiplin Soruşturmalarda Hukuka Aykırı Deliller”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 24, sayı 1, 2018, s.20.

³⁷⁴ Danıştay 16. Dairesinin 17.04.2015 Tarih, 2015/8892 Esas, 2015/1827 Karar sayılı kararı. www.lebilyalkin.com.tr/

³⁷⁵ Danıştay 12. Dairesinin 08.05.2019 Tarih, 2015/2468 Esas, 2019/3436 Karar sayılı kararı. www.milhukuk.com/

hükmü verilebilmesi için, kişinin suçluluğu konusunda küçük bir şüphenin dahi bulunmaması gerekmektedir.³⁷⁶

Memur disiplin hukukunda kendine özgü ilkelerin yanı sıra, bilindiği üzere ceza ve ceza muhakemesi hukuku ilkeleri de yer bulmakta ve uygulanmaktadır. Şüpheden sanık yararlanır ilkesi de bu ilkelerden biridir. Memurun, kendisinden daha güçlü olan idareye karşı korunması açısından, bu ilke önem taşımaktadır.

Özellikle memura verilen disiplin cezası, sebep unsuru bakımından eksik kalıyorsa bu ilke gereğince, ilgili memura disiplin cezası verilemez, verildiyse iptal edilmesi gerekmektedir.³⁷⁷ Aynı şekilde, memura isnat edilen disiplin suçu konusuz kaldıysa, yetkisiz makam tarafından verildiyse, ceza verilmesi olanaklı değildir.

Masumiyet karinesi ve şüpheden sanık yararlanır ilkelerinin memur disiplin hukukunda uygulanması, devam eden soruşturmalarda memurun haksız yere görev yeri değişimine veya baskıya maruz kalmasına da engel olmaktadır.

c. Silahların eşitliği ilkesinin disiplin hukukuna etkisi

Disiplin hukukunda silahların eşitliği ilkesi, disiplin soruşturması veya yargılamanın başından sonuna kadar olan bütün süreci kapsamaktadır. Memur disiplin hukukunda, bu ilkenin ihlal edildiği uygulamalar, memura savunma imkânının yeterince verilmemesi, haklarının hatırlatılmaması, kararların gerekçesiz olması, soruşturmanın makul sürede bitirilememesi gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.³⁷⁸

Ceza muhakemesi hukukunda müdafinin, sanık ya da savunmaya dair yetkileri disiplin hukuku açısından, disiplin soruşturma ve kovuşturmaları ile devamındaki idari yargılama sürecinde de geçerlidir. Ceza Muhakemesinde, gerekçesi olan bir gizlilik kararı olmadığı sürece sanığın bütün hususlarda aydınlatılması da aynı şekilde disiplin hukukunda da geçerli olan bir ilkedir.³⁷⁹

Disiplin hukukunda da soruşturmanın gizliliği esastır. DMK 125. maddede, sadece devlet memurluğundan çıkarılması talep edilen memurun, dosyadaki bilgi

---

³⁷⁶ Gedik, **a.g.e.**, s.1-4.

³⁷⁷ Yeşil, **a.g.e.**, s.51

³⁷⁸ Ceylan, **a.g.e.**, s.23.

³⁷⁹ Ceylan, **a.g.e.**, s.23.

ve belgeleri inceleme hakkından söz edilir. CMK’da olduğu gibi ayrıca gizlilik kararı düzenlenmemiştir. DMK’daki gizlilik düzenlemesini, memurun kendi dosyası ile ilgili bilgi ve belgelere ulaşamayacağı, tanık dinletemeyeceği, müdafî yardımından yararlanamayacağı şeklinde yorumlamanın, ceza muhakemesi ve evrensel hukuk ilkelerine aykırı olacağı düşünülmektedir.

Danıştay 16. Dairesinin 2015/7260 E. 2015/2696 K. 14.05.2015 T.li kararında ilkedен, “*AIHM’ne göre genel, geniş kapsamlı bir kavram olan hakkaniyetin en önemli gereklerinden biri, taraflar arasındaki “silahların eşitliği,”* yani, mahkeme önünde tarafların sahip olduğu hak ve bakımından tarafların eşit olmasının sağlanması ve bu dengenin tüm yargılama boyunca korunması gerekmektedir.” şeklinde bahsedilmiştir.³⁸⁰

Danıştay 5. Dairesi, 2016/40478 E. 2017/11831 K. 26.04.2017 T.li kararında, “Silahların eşitliği ilkesinde, tarafların adaletin işleyişine karşı güvenlerinin korunması esastır. Bu ise, ancak diğer tüm güvencelerle birlikte, tarafların dosyada bulunan tüm bilgi ve belgelere yönelik görüş bildirme fırsat ve hakkına sahip olduklarından emin olmaları hâlinde sağlanır.” demiştir.³⁸¹ Görüldüğü üzere Danıştay, tarafların dosyadaki tüm bilgi ve belgeleri eksiksiz incelemesinden yanadır. Bundan ötürü disiplin hukukunda, disiplin makamları, aksi yönde bir uygulama yapacaklarsa bunu çok kuvvetli bir şekilde gerekçelendirmeleri gerekmektedir.

Danıştay İDDK’nın, 2005/3292 E. 2008/1633 K.12.06.2008 T.li kararı, “*AIHM kararlarında da belirtildiği üzere, adil yargılamanın en önemli gereklerinden biri, mahkeme önünde sahip olunan haklar bakımından, davanın tarafları arasında silahların eşitliği gözetilmeli, buna bağlı olarak, toplanan delillerle ilgili, tüm taraflara görüş bildirme olanağı tanınmalıdır.*” şeklindedir.³⁸²

Silahların eşitliği ilkesi, Danıştay kararlarında da kabul görmüş bir ilkedir. Bu ilke kapsamında, hakkında disiplin soruşturması gerçekleştirilen memur,

---

³⁸⁰ Danıştay 16. Dairesinin 14.05.2015 Tarih, 2015/7260 Esas, 2015/2696 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/.

³⁸¹ Danıştay 5. Dairesinin 26.04.2017 Tarih, 2016/40478 Esas, 2017/11831 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/.

³⁸² Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 12.06.2008 Tarih, 2005/3292 Esas, 2008/1633 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/.

kendisine yöneltilen suçlamanın içeriği ve niteliği hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Memura, savunma usulü hakkında bilgi verilmeli ve savunmasını hazırlamak için kanuni süreler verilmelidir. Disiplin kurullarında memura, avukat yardımı ve sendika temsilcisinin bulunma hakkı hatırlatılmalıdır. Memurun tanık dinletme talebi varsa kabul edilmelidir. Savunma tanıkları ile iddia tanıklarına, eşit söz hakkı verilmelidir.³⁸³

Her ne kadar 657 sayılı kanunda sadece devlet memurluğundan çıkarılması talep edilen memurun dosyayı inceleme, tanık dinletme ve müdafî hakkı düzenlenmiş olsa da Danıştay içtihatlarından da görüldüğü üzere, diğer disiplin suçları için memurun bu haklara sahip olamayacağını söylemek, uluslararası ve ulusal mevzuatla düzenlenen silahların eşitliği prensibine uygun düşmez. Her ne kadar usul ekonomisi ilkesi gereğince, uyarma kınama gibi diğerlerine nazaran daha basit suç tiplerinde, memura bu hakların kullanılması nedeniyle sürecin gereksiz şekilde uzaması ihtimali olsa da ileride bu durumun idari yargıda bozulması ihtimaline binaen tüm hakların eksiksiz kullanılması gerektiği düşünülmektedir.

d. Eşitlik ilkesinin disiplin hukukuna etkisi

DMK'nın sadakat yükümlülüğünü düzenleyen 6. maddesine göre memurlar, kanunları millet hizmetinde, tarafsız şekilde ve eşitlik ilkesine bağlı olarak uygularlar. Kanunun 7. maddesinde: “Devlet memurları, görevlerini yerine getirirken dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep gibi ayırım yapamazlar” denmiş, 10. maddede, amirlerin mahiyetindeki memurlara eşit davranması gerektiği düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere Anayasa’da yer alan ilkenin devamı DMK’da yer bulmuştur.

Anayasa’nın 10. maddesinin 2. fıkrası gereğince idare, eşitlik ilkesine uygun davranmakla yükümlüdür. İdare kanunun kendisine takdir yetkisi hakkı verdiği durumlarda dahi bu ilkeyi atlamamalıdır. Danıştay 7. Dairesi, 11.6.2001 T., 2001/1 E., 2001/2124 K. sayılı kararında, Anayasada öngörülen bu ilkenin, idarece göz önüne alınmak zorunda olduğunu belirtmiştir.³⁸⁴

---

³⁸³ Ceylan, a.g.e., s.31.

³⁸⁴ Erdem, a.g.m., s.29.

Anayasa Mahkemesi 03.07.2019 karar tarihli, Tevfik İlker Akçam Başvurusunda, öğretim görevlisi kadrosunda bulunan bir uzman doktorun, kendisiyle aynı şekilde nöbetli çalışan 657 sayılı kanuna tabi diğer doktorların ve tıpta uzmanlık öğrencilerinin, bu nöbetleri gereğince ek ücret aldıkları ve kendisine bu yönde ayrımcılık yapıldığı yönündeki başvurusunda başvurucu haklı bulunmuş ve mahkemece md. 10'a aykırı hareket edildiğine karar verilmiştir.³⁸⁵ Görüldüğü üzere eşitlik ilkesi, kararda net bir şekilde uygulanmıştır.

Yargılama makamlarınca bu ilkeyi zedeleyici, yargılamayı yönlendirici müdahalelerde bulunulmamalıdır. Aynı yasak herkesi kapsamaktadır. Örneğin medya kuruluşları ve kullanıcıları, ceza soruşturması, kovuşturması veya ceza yargılamasının içeriğini bilmeden, dosyada taraf sıfatları bulunmadan dahi yönlendirici veya yargılayıcı yorum yapmamalıdır. Aynı yasak, disiplin hukukunda da geçerlidir. Disiplin suçu isnadı altında olan memur, diğer kişi, kurum ya da medya organlarınca baştan suçlu muamelesi görmemeli veya bu isnattan dolayı farklı muameleye tabi olmamalıdır.

Memur disiplin hukukunda disiplin soruşturması geçiren memur, ceza yargılamasında şüpheli ve sanıkla aynı haklara sahip olmalıdır. Memura, hakkında uygulanan disiplin soruşturması veya kovuşturmasından dolayı, bağlı olduğu kurum, çalışanlar, iş arkadaşları ve disiplin amiri tarafından eşitlik ilkesine aykırı muamele yapılmamalı, disiplin soruşturmasını olumsuz etkileyici yorum ve hareketlerden kaçınılmalıdır.

Memur disiplin hukukunda eşitlik ilkesinin varlığı tartışılmazdır. Temel insan haklarından olan bu ilke, kurumlarca memurlara yönelik disiplin mevzuatı uygulanırken her aşamada göz önünde bulundurulmalı, uluslararası mevzuat, Anayasa ve TCK'daki kıstaslar uygulanarak, memurlar arasında ayrımcılık yapılmamalıdır. Aynı disiplin cezasını gerektirmesi halinde tüm memurlara eşit muamele yapılmalı, soruşturmalara, memurların konum, kişisel veya siyasi görüş farklılıkları değil, delil ve ifadeler yol gösterici olmalıdır. Memurlara, hakkındaki soruşturmanın her aşamasında bilgi verilmesi, kanuni engeller dışında bilgi ve belgelere tam erişim hakkı sağlanması gereği düşünülmektedir.

---

³⁸⁵ Anayasa Mahkemesi 03.07.2019 karar tarihli, 2018/9074 başvuru numaralı Tevfik İlker Akçam Başvurusu www.lexpera.com/.

Uygulamada zaman zaman soruşturma geçiren memura diğer memurlara nazaran farklı muamelede bulunulduğu, dosyasında gizlilik gerektiren bir husus olmadığı halde memura bilgi verilmediği görölmektedir. Bu nedenle idarenin bu hususlarda daha dikkatli olması gerektiği düşünölmektedir. Kaldı ki, 30.04.2021 tarihinde yürürlüğe giren, Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği'nin 7. maddesine göre, “*Disiplin amirleri yetkilerini kullanırken, mevzuatın memurlara vermiş olduğu hakları göz önüne alarak, eşitlik ve hakkaniyeti esas alacak şekilde tutum ve davranış içinde bulunmakla yükümlüdür.*” denilerek, eşitlik ilkesinin önemine bir kere daha vurgu yapılmıştır.

VI.SONUÇ

Kamu hizmeti görevini yerine getiren görevlilerin yapmış oldukları eylemler çalıştıkları kurumların düzeni ve kamu düzeninin sağlanması açısından önemlidir. Bu sebeple, suç ve karşılığı cezalar ile bunların yargılama usulü ve bu şekilde toplum düzenini sağlayan ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukuku kurallarının yanı sıra, idare hukukunda disiplin suç ve cezalarını düzenleyen, idare hukuku ve ceza hukukunun kesişimi olarak kabul edilebilecek, devlet memurlarına özgü, memur disiplin hukuku sistemi ortaya çıkmıştır.

Disiplin hukukunda genel amaç, memura, işlemiş olduğu eylemle ilgili disiplin cezası verme yolu ile ona görevini hatırlatma ve diğer memurlar açısından emsal teşkil ederek kurumda düzeni sağlamaktır. Her ne kadar disiplin hukuku yaptırımları, ceza yargılamasındaki özgürlüğü bağlayıcı cezalar kadar ağır olmasa da disiplin suç ve cezasının ağırlığına göre, belirli bir statüye sahip memur yönünden, meslek ve özlük haklarına ilişkin hak ve özgürlüklerini doğrudan etkileyecek niteliktedir.

Memur disiplin hukuku, idare hukukunun bir bölümü olarak karşımıza çıkmaktadır. Memurlarla birlikte diğer kamu görevlileri de, memurlar gibi, idari esaslara göre yürütmekte oldukları kamu hizmetlerine dâhil olan asli ve sürekli görevleri yerine getirmek üzere istihdam edilirler. Dolayısı ile memur disiplin hukuku kendilerine özgü mevzuata sahip olan ya da olmayan tüm kamu görevlilerini kapsamaktadır.

DMK'da çeşitli maddelerde, kamu personeli, madde içeriğine göre farklı şekilde tanımlanmaktadır. Esasında bu husus, anlam kargaşasına neden olabilmektedir. Bu nedenle, tanımların belli birkaç başlık altında olmasının, daha açıklayıcı ve anlaşılır olacağı düşünülmektedir.

Memuriyet sürecince uygulanan başarı ödülü, kademe ilerlemesi şeklindeki sistemler de memurları teşvik etmektedir. Dolayısı ile memur disiplin hukuku kuralları ve bu kurallara aykırılık halinde yaptırımları düzenleyen disiplin

soruşturmalarında, temel insan hakları, evrensel ilkeler, anayasal ilkeler, ceza muhakemesi hukuku ilkeleri ile memur koruma altına alınmakta, soruşturmada, özellikle ilk defa suç işleyen memurlara ikinci bir şans verilmekte ve ödül sistemi ile memur teşvik edilmektedir. Bu hususun, hem kurum düzeni ve idareye olan güven açısından hem de kamu görevlisine hukuki güvence sağlama açısından oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Disiplin cezaları için uygulamada “*idari ceza*” ya da “*idari yaptırım*” kavramlarının kullanıldığı görülmektedir. Disiplin hukukunun, temelde idare hukukunun bir bölümü olmasından dolayı, idari yaptırım kavramının daha yerinde olduğu düşünülmektedir.

Disiplin yaptırımlarının diğer idari yaptırımlara nazaran, memurun mesleki yaşantısı üzerinde, memuriyete son verilmesine kadar sonuç doğuran yaptırımlar olabileceği düşünüldüğünde, diğer idare hukuku dallarına nazaran, ceza muhakemesi ilkelerinin uygulanmasının olduğu sonucuna varılabilir.

657 sayılı DMK’ya göre disiplin cezaları, uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması ve devlet memurluğundan çıkarmadır. 657 sayılı kanunun 125. maddesinde, ceza hukukundan farklı olarak kıyasa izin vermek suretiyle, belirlenen bu fiiller ve hallere “*nitelik ve ağırlıkları itibarıyla benzer eylemlerde bulunanlara*” da aynı türden disiplin cezasının verileceği belirlenmiştir. Ancak kanundaki bu ifadenin, kanunilik ilkesini zedeleyen bir ifade olduğu düşünülmektedir.

Memur hakkındaki disiplin soruşturması, disiplin amirinin emri ile usule uygun şekilde başlatılır, soruşturmanın tarafsız olması gereğince, soruşturma hazırlık sürecinde yer alan ya da taraf olanlar karar organlarında yer alamaz. Yerleşmiş Danıştay içtihatlarına göre, soruşturmalara bir soruşturmacı atanmalı ve soruşturma mevzuat hükümleri ile savunma hakkı, gizlilik, yazılılık, silahların eşitliği, hukuka uygun delil, masumiyet karinesi gibi yukarıda bahsedilen ilkeler çerçevesinde ilerlemelidir.

Ceza muhakemesi ilkelerinin uygulanmasının yanı sıra, disiplin hukukuna özgü, örneğin soruşturma yapılacak memur ile soruşturmacının eşit kademede olması veya soruşturmacının daha üst konumda olması yani denklik ilkesi gibi ilkeler de bulunmaktadır. Ancak, memurun soruşturulması ile kurumundaki

kademe ve derecesinin bir bağlantısı olmayıp soruşturmanın kanuna, usul ve ilkelere uygunluğunun önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısı ile memurun haklarının korunması açısından, önemli olan mesleki denklik değil, soruşturma yapacak kişinin hukuki bilgisi, adil davranması ve soruşturmalar konusundaki tecrübesidir.

Soruşturmacı, alacağı tüm ifadeleri tarafsızlık içinde, savunma hakkı ve bahsedilen ilkelere uygun şekilde almalı, baskı, zorlama gibi hareketlerden uzak durarak memurun (istisnalar dışında) dosyayı inceleme, avukat yardımından yararlanma gibi taleplerini göz önünde bulundurmalıdır.

Danıştay, soruşturmacı tarafından alınan ifadeyi, çoğunlukla yeterli ve tam anlamıyla savunma niteliğinde görmeyerek memurun, kendisine disiplin cezası verecek amir ya da kurum önünde, yeniden savunmasının alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bu görüş yerinde olsa da uyarma, kınama gibi daha basit disiplin suçu tiplerinde, usul ekonomisi ilkesi ve idarenin işlerliği açısından, soruşturmacı tarafından alınan ifade de savunma yerine geçebilmelidir şeklinde düşünülmektedir.

Uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir başka durum ise aynı eylemden dolayı, memur hakkında disiplin ve ceza soruşturmasının beraber yürümesidir. Birbirinden farklı olan ve farklı şekilde ilerleyen bu iki dalda, disiplin soruşturmasında hukuka uygun ve doğru karar vermek adına, ceza yargılamasının bekletici mesele yapılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

Bekletici mesele, 657 sayılı DMK' da düzenlenmemiştir. Ancak, 2547 sayılı YÖK kanunu gibi bazı özel disiplin kanunlarında yer bulmuştur. Buna göre, disiplin soruşturmasını yapan kişilerce, gerekli görülmesi halinde, disiplin soruşturması ile aynı anda olan ceza soruşturma ve kovuşturmasının, bekletici mesele yapılabileceği belirtilmiştir. Ancak, örneğin, CMK 158/6 maddesi gereğince ceza soruşturmasında şüpheli sıfatı dahi verilmeksizin hakkında kamu davası açılmayan memur hakkında, ilgili karara rağmen, disiplin hukuku ve ceza hukukunun farklı disiplinler olmasından kaynaklı, disiplin soruşturması devam edebilmektedir. Yine CMK 171/1-2 ve CMK 172/1 açısından değerlendirdiğimizde de cumhuriyet savcının, maddelerde yazılı ilgili

gerekçelerle, şüpheli hakkında dava açmaması, aynı kişi hakkında aynı husus ile ilgili disiplin soruşturması yapılmasının önüne geçemeyecektir.

Ceza yargılaması neticesinde, memurun ilgili suçtan beraat etmesi halinde beraat gerekçesi, disiplin makamlarınca hassasiyetle değerlendirilmelidir. Örneğin memurun ceza yargılamasından delil yetersizliği nedeniyle beraat etmesi, disiplin soruşturmasında ceza almasını gerektirecek nitelikte deliller varsa alacağı disiplin cezasına etki etmemelidir.

Ceza muhakemesinde düzenlenen şikâyetten vazgeçme, kamu davasının açılmasının ertelenmesi, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları ise disiplin hukukunda yer almamaktadır. Ancak, örneğin, disiplin soruşturmasında varsa mağdur tarafın şikâyetinden vazgeçtiğini belirtmesi, soruşturma üzerinde bir alt ceza verilmesi yönünde olumlu etki etmelidir düşüncesindeyiz.

Ceza muhakemesi hukuku, herhangi bir suça dair iddia, savunma, deliller ve tüm yargılama faaliyetini ele almaktadır. 5271 sayılı CMK'ya göre, yetkili organlar tarafından suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen süreye, “*soruşturma aşaması*”; iddianamenin kabulünden verilen hükmün kesinleşmesine kadar geçen süreye ise “*kovuşturma aşaması*” denir.

Bu bağlamda 657 sayılı kanunun bazı yerlerinde “disiplin soruşturması” ibaresi bulunurken bazı yerlerinde “disiplin kovuşturması” ibaresi yer almaktadır. Bu husus incelendiğinde, devlet memurluğundan çıkarma cezasının yer aldığı bölümlerde “kovuşturma” kelimesinin tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte devlet memurluğundan çıkarma cezası dışındaki ceza tiplerinden bazılarında da kovuşturma kelimesinin geçtiği görülmektedir. Kanun koyucunun, hangi kıstasları düşünerek bu ibareleri farklı yerlerde kullandığı sonucuna ulaşılammıştır. Kanunda, bu terimlerden birinin seçilerek istikrarlı bir şekilde sonuna kadar aynı terimin kullanılmasının, daha açıklayıcı ve yerinde olacağı düşünülmektedir.

Ceza muhakemesi hukukundaki birçok ilke ve kuralın, memur disiplin hukukunda da uygulanabilirliği bulunmaktadır. Yukarıda da izah edildiği üzere bu ilke ve kurallar; şüpheden sanık yararlanır ilkesi, hukuka uygun delil ilkesi, başvuru yollarının gösterilmesi ilkesi, ölçülülük ilkesi, ne bis in idem kuralı, adil yargılanma hakkı, masumiyet karinesi, silahların eşitliği ilkesidir.

Bu ilkelerin uygulanması, idarenin tek yanlı işlem yapabilme yetkisi, işlemlerin hukuka uygunluk karinesinden yararlanması gibi hususlar düşünüldüğünde oldukça yerindedir. Bu ilkelerin bir kısmı kanunda doğrudan düzenlenmişken, bir kısmı ise idare hukukunun içtihatlarla dayalı bir hukuk dalı olması dolayısıyla içtihatlarla uygulamaya yerleşmiştir.

Zaman içinde disiplin hukukunda, ceza muhakemesi hukuku alanına yönelik bir yaklaşım olduğu gözlemlenmektedir. Bu anlamda ceza yargılaması hukukunun, disiplin hukukuna bir nevi rehberlik ettiği söylenebilir. Zira her iki hukuk dalının da kamu hukuku dalları olması, aynı karakteristik özellik göstermeleri de bunda etkilidir. Son olarak, disiplin soruşturmalarındaki önemli noktaları belirtip her iki hukuk dalı arasında karşılaştırmalı olarak değerlendirme yapılacak olursa;

Genel olarak disiplin soruşturmalarında dikkat edilecek hususlar;

- Soruşturma emrinin usulüne uygun şekilde ve yetkili makam tarafından verilmesi
- Şikâyet ve ihbar sonucu yapılan bir soruşturma ise şikâyet veya ihbar belgelerinin asıllık ve gerçekliği
- Soruşturma konusu olayların tek tek incelenmesi ve tasnifi
- Soruşturma konusu olayın zaman aşımı kapsamında olup olmadığı
- Soruşturma konusu olayla ilgili dava, önce biten veya halen devam eden bir soruşturma olup olmadığı (*ne bis in in idem*)
- Soruşturmacı görevlendirilmesi durumunda soruşturmacının kadro ve derece olarak denklik esası
- Tanık ve bilirkişilerin yeminle dinlenmesi
- Disiplin kurulunun, olayın tarafı olmayan kişilerden oluşması
- Kanuni dayanağı olmaksızın disiplin cezası verilememesi
- Memura dosyayı inceleme hakkı, savunma hakkı verilmesi ve masumiyet karinesi, şüpheden sanık yararlanır gibi ilkelere riayet edilmesi

- Memurun özlük dosyası incelenerek mümkün olduğu kadar bir alt ceza verilmesi yoluna gidilmesi
- Delillerin usulüne uygun bir şekilde ve tam olarak toplanması

Disiplin soruşturması sonucunda verilen kararların, yargı mercilerince bozulmaması adına, ilgili hususlarına dikkat edilmelidir.

Ceza muhakemesi hukuku ile memur disiplin hukuku karşılaştırılacak olursak;

- Ceza muhakemesi hukuku geneldir ve herkese uygulanır; disiplin hukuku sadece memurlara uygulanır.
- Ceza muhakemesi hukukunda hâkim, disiplin hukukunda idari mercilerce cezalandırma yapılır.
- Ceza muhakemesi hukukunda bazı suçların takibi şikâyete bağlı iken disiplin hukukunda şikâyetten vazgeçmenin önemi yoktur.
- Ceza muhakemesi hukukunda, cezalandırmayı yargı makamları yaparken disiplin hukukunda ise memurun bağlı olduğu kurum ve kurullar yapmaktadır.
- Ceza muhakemesi hukukunda erteleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumları varken disiplin hukukunda mevcut değildir.
- Ceza muhakemesi hukukunda, suç konusunu oluşturan fiille ilgili yeterli delil olması halinde savcı, soruşturmaya dair işlemleri yapmak ve kamu davasını açmak zorundayken; memur disiplin hukukunda karar, özellikle uyarı cezasını gerektiren hafif suç tiplerinde, idarenin takdirindedir.

Her iki hukuk dalının benzer yönleri ise,

- Ceza muhakemesi hukukunda (*sınırlayıcı ve istisnai hükümler hariç olmak üzere*) ve disiplin hukukunda kıyas mümkündür.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukuku cezaları şahsidir.

- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda yapılacak düzenlemeler, geçmişe yürümez.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, adil yargılama ve savunma hakkı önemlidir.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, aleyhe değiştirme yasağı bulunmaktadır.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, şüpheli ve soruşturulan aydınlatılır, bilgi verilir, avukat yardımından yararlanabilir.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, savunma hakkı önemlidir.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, şüpheli ve soruşturulan hakları mevcuttur.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, verilen kararlara karşı kanun yolları açıktır.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda, şüphelinin, hakkındaki soruşturma dosyasını inceleme hakkı bulunmaktadır.
- Ceza muhakemesi ve disiplin hukukunda gizlilik, yazılılık, kamusalılık ve dağınıklık ilkeleri mevcuttur.

Tüm bu kapsamda düşünöldüğünde, kanımızca, memur disiplin hukukunda kanunilik ve belirlilik ilkeleri pekiştirilmelidir. Memur disiplin soruşturmalarında muhakeme, soruşturma usulleri yönü mevzuatta netleştirilmeli, disiplin mevzuatı günümüze göre güncellenmelidir. Mevzuat dağınıklığı hususu ise tekrar değerlendirilerek, mümkünse tüm memur disiplin mevzuatı tek çatı altında toplanmalıdır.

Bunun yanı sıra, suç tanımları yeniden değerlendirilerek günümüz şartlarına uyarlanmalı, tanımlarda muğlak ifadeler olmamalı, kıyas yapılmasından mümkün olduğunca imtina edilmelidir. Çünkü memur disiplin hukukunda içtihatlar, tedvin edilmemiş bir hukuk dalı olarak idare hukuku için belirleyici bir rol oynasa da bu hukuk dalında, memur haklarının korunması ile kamu yararının korunması ve

kurum düzeninin dengelenmesi açısından bahsedilen yenilikler için harekete geçilmesinin yerinde olacağı düşünülmektedir.

VII. KAYNAKÇA

KİTAP

- ANAYURT, Ömer. (2007). **Adil Yargılanma İlkesi Olarak Masumiyet Karinesi**, (Türk Ceza Hukuku Derneği Dr. Şükrü Alparslan Armağanı), İstanbul, İstanbul Barosu Yayınları.
- ASLAN Z, ALTINDAĞ H. (2019). **Memurların Disiplin ve Ceza Soruşturması**, Ankara, Seçkin Yayınları, 2. Baskı.
- AYDIN, D. (2014). **Ceza Muhakemesinde Deliller**, Ankara, Yetkin Yayınları.
- BİLGİLİ, F. ve DEMİRKAPI, E. (2016). **Hukukun Temel Kavramları**, Bursa Dora Yayınları, 16. Baskı.
- BİRTEK, F. (2017). **Ceza Muhakemesinde Delil ve İspat**, İstanbul, Adalet yayınevi, 2. Baskı.
- BODUR, Ş. ve OZULU, O. (1979). **Kamu görevlileri, Memurlar ve Öğretmenlerin Disiplin Cezaları**, İstanbul, Nadir Kitap.
- ÇAĞLAYAN, R. (2019). **İdare Hukuku Dersleri**, Ankara, Adalet Yayınevi, 6. Baskı.
- DEMİRBAŞ, T. (2013). **Sanığın Hazırlık Soruşturmasında İfadesinin Alınması**, İzmir, Vedat Kitapçılık, 3.Baskı.
- DOĞAN, K. (2016). **Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- DOĞAN, V. (2021). **Milletlerarası Özel Hukukta İspata Uygulanacak Hukukun Tespiti**, Ankara: Savaş Yayınevi, 7. Baskı.
- DURMUŞ, A. (2014). **Memur Disiplin Hukuku**, Ankara, Adalet Yayınevi, 10. Baskı.
- DURMUŞ, T., ERDEM, R. ve ÖNOK, M. (2017). **Uluslararası Ceza Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı.

- ERKUT, C. (1996), **Hukuka Uygunluk Bloku**, İstanbul, Kavram Yayınları.
- GEDİK, D. (2016). **Ceza Muhakemesinde Şüpheden Sanık Yararlanır İlkesi**, Ankara, Adalet yayınevi.
- GİRİTLİ, İ. (1979). **Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli**, İstanbul, Fakülteler Matbaası.
- GÖZLER, K. (2019). **İdare Hukuku**, Bursa, Ekin Kitabevi.
- GÖZÜBÜYÜK, Ş. (2016). **Yönetim Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi, 34. Baskı.
- GÜNDAY, M. (2002). **İdare Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 6. Basım.
- KARSLI, M. R. (2016). **İdare Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.
- KUNTER, N., YENİSEY, F., NUHOĞLU, A. (2010). **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul: Beta Yayıncılık, 8. Baskı.
- MEMİŞ, E. (2011). **Anayasa Hukuku Notları**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 6. Baskı.
- OĞURLU, Y. (2001). **AİHM Kararları ile Türk İdare Hukukunda Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlanmasında Bir Yargısal Denetim Ölçütü Olarak Ölçülülük İlkesi**, Turhan Tufan Yüce Armağanı Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İzmir.
- ONAR SİDDİK, S. (1960). **İdare Hukukunun Umumi Esasları**, Cilt 1, İstanbul, İsmail Akgün Matbaacılık.
- ÖZAY, İ. (1996). **Günışığında Yönetim**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- SANCAKTAR, O. (2001). **Disiplin Yaptırımı Olarak Devlet Memuriyetinden Çıkarma ve Yargısal Denetimi**, Ankara, Yetkin Yayıncılık.
- SANCAKTAR, O. (2019). **Disiplin Hukuku**, Ankara, Turhan Kitabevi.
- SUNAY, R. (2001). **Avrupa Sözleşmesinde ve Türk Anayasasında İfade Hürriyetinin Muhtevası ve Sınırları**, Ankara, Liberal Yayınevi.
- ŞENLEN, S. (1997). **İdari Yargılama Usulüne Hakim Olan İlkeler Karşısında İspat ve Delil Hususları**, İstanbul, Kazancı Yayınları.

TOSUN, S. (2018). **Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuruda Masumiyet Karinesi**, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık.

TÜRK DİL KURUMU SÖZLÜKLERİ, (2020). Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.

YILMAZ, U. (1980), **İspat Yükü**, TOUR.

MAKALELER

ADİL, B. (2014). “Devlet Memurluğu ve Memurların Değerlendirilmesi Üzerine Düşünceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt18, sayı 3, s.3-4.

AKINCI, M. (2011). “İdari Yargılama Hukukunda Savunmada Fırsat Eşitliği”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, sayı 1, 33-51.

AKYILMAZ, B. (2002). “Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt: 6, sayı: 2, s.250.

ASWAD, A R. (2019). “Türkiye’de 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu’na Göre Memurların Disiplin ve Cezai Sorumluluğu”, **The Journal of Academic Social Science**, sayı 99, s.305-322.

AŞÇI AKINCI, N. (2011). “Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararlarında Haklı Neden Öğretisi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 17, satı 3-4, s.64.

AYDIN, H. (2010). “Ceza Hukukunda Kamu Görevlisi Kavramı”, **Ankara Barosu Dergisi**, sayı 1, s.112-115.

BUĞDAYCI, Ç. ve Özge, M (2016). “İdari usul ve Dinlenilme Hakkı”, **Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Dergisi**, sayı 1, s.20-30.

CANOĞLU CANDAN, V. (2018). “Disiplin Soruşturmasından Delil ve İspat”, **TBB**, sayı 138, s.230-240.

CAN, S.,(2016). “Türk Hukukunda Af Kurumu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 65, sayı 4, 2016, s.1307-1312.

- CİN KARAGÖZ, E. (2018). “İdarenin Sorumluluğunda Karine Kavramı, Uygulama alanı ve Yargısal Denetimi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, cilt 13, sayı 148, s.46-55.
- DEĞİRMENCİOĞLU, B (2019). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihatları Işığında Masumiyet Karinesinin Korunması”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 1, sayı 2, s.310-320.
- DEMİRSOY AŞIKOĞLU, E. (2018). “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarına Göre Dinsel Ritüel ve Uygulamaların Sınırlandırılması”, **Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 13, sayı 2, s.482-483.
- Dokuz Eylül Üniversitesi, (2020). **Yüksek Öğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Soruşturması**, s.12.
- DÖNMEZ, B. D. (2011). “Türk Ceza Kanununda Kamu Görevlisi Kavramı”, **TBB**, sayı 94, s.95-98.
- ENGİN, S. (2018). **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul Üniversitesi Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- ERASLAN, Y. (2019). “Disiplin Hukukunda Tevhiden Cezalandırma”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, sayı 13, s.167-186.
- ERCAN TAŞKIN, O. (2016). “Ceza Muhakemesi Hukukunda Eşitlik İlkesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, cilt 11, sayı 122, s.24-33.
- ERDEM, J. G. (2017). “Yargı Kararlarında Kanun Önünde Eşitlik İlkesi ve Kadın Erkek Eşitliği”, **Akademik Hassasiyetler Dergisi**, cilt 4, sayı 8, s.23.
- ERDEMİR, N. (1988). “Hukuk Devleti ve Savunma Hakkı”, **Baro Birlik Dergisi**, sayı 1, s. 80-90.
- ERDİNÇ, B. (2012). “İdari Yaptırımların Kavramsal Çerçevesi ve Cezai Yaptırımlarla Karşılaştırılması”, **Ankara Barosu Dergisi**, sayı 2, s.262.
- FİŞ ÜSTÜN, G. (2018). “Disiplin Soruşturmalarında Hukuka Aykırı Deliller”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 24, sayı 1, s.20.
- GÖLCÜKLÜ, F. (1963). “İdari Ceza Hukuku ve Anlamı”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, cilt 18, sayı 2, s.140.

- GÜNDÜZ, E. (2019). “Hukuka Aykırı Elde Edilmiş Delillerin Disiplin Hukukunda Kullanılması”, **Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi**, sayı 1, s.89-114.
- GÜRKAN, M. F. (2014). “657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Kapsamında Disiplin Suç ve Cezalarının Kanuniliği”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 4, sayı 1, s.57.
- HATİPOĞLU, M. (2019). “Kamu Görevlilerine Disiplin Cezası Uygulanmasında Ölçülülük İlkesi”, **TBBD**, sayı 143, s.198.
- IŞIKLAR, C. (2012). “İdari Yargıda Derdestlik”, **Ankara Hacı Bayram Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 16, sayı 1, s.65-68.
- KARAHANOĞULLARI, O. (1999) “Memur Disiplin Hukukunun İlkeleri ve Niteliği”, **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, cilt 8, sayı 3, s.55-77.
- KERMAN, O. K.(2012). “Cezai alanda adil yargılanma hakkı ve Türk İdari Yargı Yerleri”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 9, sayı2, s.620.
- KOÇAOĞLU, S. S. (2011). “Türk Ceza Muhakemesi Sisteminde Silahların Eşitliği İlkesini Gerçekleştirebilmek İçin Bir Reform Önerisi”, **TBBD**, sayı 92, s.211.
- KÖKÜSARI, İ. (2011). “Hak Arama Özgürlüğü ve 2010 Anayasa Değişiklikleri”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 15, s.188.
- KUNTBAY, İ. (1978). “İdarenin İşlemleri Karşısında Bireyin Korunması Hakkında Karar”, **Amme İdaresi Dergisi**, cilt 11, sayı 4, s. 3-11.
- KURT, H. (2014). “İdari Yaptırımlara Karşı Güvenceler”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 18, sayı 1, s.131-178.
- METİN, Y. (2017). “Temel Hakların Sınırlandırılması ve Ölçülülük”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 17, sayı 1, s.5.
- OĞURLU, Y. (2003). “Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu ‘Ne Bis İn idem’ Kuralı”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 52, sayı 2, s.101-120.

- ORMANOĞLU, H D. (2016), “Anayasal Bağlamda ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Boyutuyla Suçsuzluk Karinesi”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 65, sayı 4, s.2241-2276.
- SEÇKİN, S. ve ÜSTÜN, G (2015). “İdari İşlemlerde Takdir Yetkisi ve Gerekçe İlkesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 21, sayı 2, s.526-527.
- ŞANLI ATAY, Y. (2011). “İdari işlemlerde Başvuru Yollarının Gösterilmesi Yükümlülüğü”, **TBBD**, sayı 96, s.89.
- ŞENSES, E. (2012). “Ceza Muhakemesinde Beraat Hükümü Verilen Haller”, **TBBD**, sayı 98, s.346.
- UÇAR, O. ve AHMET BURÇİN YERELİ, A. (2019). “Türk Hukuk Sisteminde Ölçülülük İlkesini Konu Edinen Başat Kurallar: Osmanlı’dan Günümüze Tarihsel Bir Değerlendirme”, **Sosyoekonomi Dergisi**, cilt 27, sayı 42, s.203.
- ULUSOY, A. (2009). “Erkler Ayrılığı ve Yürütme-Yargı ilişkileri Bağlamında Kabahatler Kanununun Değerlendirilmesi”, **Danıştay ve İdari Yargı Günü**, cilt 140, s.21-35.
- UZ, A. (2013). “Disiplin Hukukunda Tekerrür ve Tekerrüre Bağlanan Hukuki Sonuçlar Üzerine Farklı Bir Yaklaşım”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 15, sayı 1, s.92.
- ÜZÜLMEZ, İ. (2005). “Türk Hukukunda Suçsuzluk Karinesi ve Sonuçları”, **TBBD**, sayı 58, s.40-50.
- YILDIRIM, T. (2001). “Kamu yararı ve Disiplin Cezalarının Affı”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, cilt 18, sayı 1, s.444.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 “14.07.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:05.05.2020)

URL-2 “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:06.05.2020)

- URL-3 “2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu”, <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:06.05.2020)
- URL-4 “3935 Sayılı Devlet Memurları Disiplin Yönetmeliği (Erişim Tarihi:30.04.2021)
- URL-5 “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:04.05.2020)
- URL-6 “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu” <https://www.mevzuat.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:12.05.2020)
- URL-7 “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”<https://www.danistay.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:12.07.2020)
- URL-8 “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi” <https://www.ihd.org.tr/>, (Erişim Tarihi:11.09.2020)
- URL-9 “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 6. Madde Rehberi” https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_criminal_TUR.pdf, (Erişim Tarihi: 18.05.2021)
- URL-10 ”İspat Yükü” <http://www.altasavukatlik.com.tr/2020/10/19/ispata-ve-ispata-yuku/> (Erişim Tarihi: 18.05.2021)
- URL-11 “22.05.1930 tarih ve 1632 Sayılı Askeri Ceza Kanun”,<https://www.mevzuat.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.02.2021)
- URL-12 “Savunma Hakkı”, <https://www.avsarhukuk.com/> (Erişim Tarihi:28.01.2020)
- URL-13 “4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun” <https://www.mevzuat.gov.tr/> (Erişim Tarihi:01.05.2020)
- URL-14 Ahmet Kılınç, “Devlet Memurları Kanunu’nda düzenlenen Disiplin Suç ve Cezaları”, 2003, s.3. <https://www.turkhukuksitesi.com/> (Erişim Tarihi:02.05.2021)

TEZLER

- AKILLIOĞLU, T. (1983). “Yönetim Önünde Savunma Hakları”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- CEBECİ, Ş. (2018). “Türk Ceza Kanunu Kapsamında Ne Bis İn İdem İlkesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- CEYLAN, E. (2017). “Ceza Muhakemesi Açısından Silahların Eşitliği İlkesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yaşar Üniversitesi.
- DURSUN, H. (2014). “İdari Suç ve Cezalarda Kanunilik İlkesi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara Üniversitesi, Ankara: 2014.
- GÜNEŞLEYİCİ, Ş. (2010). “İdare Hukukunda Memurların Disiplin Soruşturması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi.
- KARTAL, K. (2010). “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Memurların Disiplin Soruşturması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.
- KÜÇÜK MÜCAHİT, Ç (2019). “657 Sayılı Kanun Kapsamında Disiplin Cezaları ve Ceza Hukuku İle Ceza Muhakemesi Hukukunun Genel İlkelerinin Disiplin Hukukuna Uygulanabilirliği”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- MEMİŞ KARTAL, P. (2003). “Adil Yargılanma Hakkının Unsuru Olarak Masumiyet Karinesi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Galatasaray Üniversitesi.
- ÖZERDEM, İ. (2013). “Ceza Mahkemesi Kararlarının Memur Disiplin Hukukuna Etkisi”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.
- SÖYLER, Y (2008). “İdari Usul İlkeleri Açısından Devlet Memurunun Disiplin Soruşturması”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.

- TOYDEMİR, S. (2013). “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde Türk İdari Yargı Sistemi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- USMAN, Y. (2019). “Kamu Görevlileri Disiplin Hukukunda İdari Usul İlkeleri”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: 2019.
- YEŞİL, İ. (2010). “Ceza Hukuku Genel İlkelerinin İdari Cezalara Uygulanabilirliği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- YÜKSEL, H. İ. (2020). “Roma Hukuku’ndan Türk Hukuku’na Hükümsüzlük Sisteminin Oluşumu ve Gelişimi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi.

YARGI KARARLARI

- Adana 1. İdare Mahkemesinin 05.12.2011 Tarih, 2011/506 Esas, 2011/1819 Karar sayılı kararı. www.memurlar.net (Erişim Tarihi:07.10.2020).
- AİHM. Güç v. Türkiye kararı, Başvuru No:15374/11, Tarih:23.01.2018. <https://inhak.adalet.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30.06.2020).
- AİHM, Seven/Türkiye kararı, Başvuru No: 60392/08, Tarih: 23/1/2018. <https://inhak.adalet.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01.06.2020)
- AİHM, Dakaras v. Lithuania kararı, Başvuru No: 42905/98, Tarih: 10.10.2000 <https://inhak.adalet.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01.06.2020)
- Anayasa Mahkemesinin 1979/38 Esas, 1980/1 Karar sayılı kararı. <http://www.kararara.com> (Erişim Tarihi: 29.01.2020).
- Anayasa Mahkemesinin 2012/998 numaralı Ramazan Tosun Başvurusu ile ilgili 07.11.2013 tarihli kararı. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr> / (Erişim Tarihi: 05.07.2020).
- Anayasa Mahkemesinin Çelik Bozkurt v. Türkiye Davası B.N:34388/05, Tarih:12.04.2011. <http://hudoc.echr.coe.int/> (Erişim Tarihi: 12.06.2020).

Anayasa Mahkemesinin 26.12.2013 Tarih, 2013/133 Esas, 2013/169 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 30.06.2020).

Anayasa Mahkemesinin 27/05/2015 Tarih, 2014/176 Esas, 2015/53 Karar sayılı kararı. <http://www.anayasa.gov.tr> (Erişim Tarihi: 01.09.2020)

Anayasa Mahkemesinin 17.05.2018 Tarih, 2015/19616 Esas, 2015/19616 Karar sayılı kararı. www.anayasa.gov.tr (Erişim Tarihi: 05.05.2020).

Anayasa Mahkemesinin 2016/6038 başvuru numaralı kararı. www.resmigazete.gov.tr/ (Erişim Tarihi: 20.10.2020).

Anayasa Mahkemesinin 2015/6075 numaralı Galip Şahin Başvurusu ile ilgili 11.06.2018 tarihli kararı. 31280 sayılı Resmî Gazete. www.resmigazete.gov.tr (Erişim Tarihi: 20.10.2020).

Anayasa Mahkemesinin 2016/13566 başvuru numaralı 02/07/2020 tarihli Hüseyin Sezer Başvurusu ile ilgili 02.07.2020 tarihli kararı. 31280 sayılı Resmî Gazete. www.resmigazete.gov.tr (Erişim Tarihi: 20.10.2020).

Anayasa Mahkemesinin 2017/28 Esas, 2017/107 Karar sayılı kararı. <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 31.05.2020).

Anayasa Mahkemesinin 2017/97 Esas, 2017/148 Karar sayılı kararı. <https://www.anayasa.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.07.2020).

Anayasa Mahkemesinin 28.11.2018 Tarih, 2018/110 E., 2018/99 Karar Sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2020).

Anayasa Mahkemesinin 2018/30030 başvuru numaralı, 17.09.2020 tarihli kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 28.10.2020).

Danıştay 10. Dairesinin 12.06.1984 Tarih, 1984/958 Esas, 1984/1262 Karar sayılı kararı. <https://tez.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 24.07.2020).

Danıştay 1. Dairesinin 29.12.1986 Tarih, 1986/1946 Esas, 1986/2547 Karar sayılı kararı. <https://www.hukukmedeniyeti.org/> (Erişim Tarihi: 24.07.2020).

Danıştay 8. Dairesinin 25.11.1996 Tarih, 1994/7699 Esas, 1996/3386 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com> (Erişim Tarihi: 10.09.2020).

Danıştay 1. Dairesinin 09.02.1998 Tarih, 1997/181 Esas, 1998/21 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 19.09.2020).

- Danıştay 12. Dairesinin 18.11.2005 Tarih, 2002/2424 Esas, 2005/4113 Karar sayılı kararı. <https://www.memurlar.net/> (Erişim Tarihi: 10.06.2020).
- Danıştay 2. Dairesinin 31.01.2005 Tarih, 2004/6213 Esas, 2005/329 Karar sayılı kararı. <https://cdn.istanbul.edu.tr/statics/idarehukuku-hukukistanbul.edu.tr> (Erişim Tarihi: 20.05.2021)
- Danıştay 12. Dairesinin 28.11.2002 Tarih, 2000/3935 Esas, 2002/3875 Karar sayılı kararı, <https://www.lexpera.com>. (Erişim Tarihi:07.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 12.10.2010 Tarih, 2009/6216 Esas, 2010/4901 Karar sayılı kararı. <https://www.memurlar.net/> (Erişim Tarihi: 25.09.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 25.05.2012 Tarih, 2011/9670 Esas, 2012/3553 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com>.(Erişim Tarihi: 19.09.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 23.5.2012 Tarih, 2010/5924 Esas, 2012/3537 Karar sayılı kararı. <https://tez.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 25.07.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 13.11.2012 Tarih, 2012/5690 Esas, 2012/8465 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Danıştay 2. Dairesinin 18.10.2012 Tarih, 2009/3951 Esas, 2012/6310 Karar sayılı kararı. <http://www.savasbaytok.av.tr/> (Erişim Tarihi: 07.10.2020).
- Danıştay 10. Dairesinin 16/9/2014 Tarih, 2010/2029 Esas, 2014/5124 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 21.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 2014/6689 Esas, 2015/5538 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr/ (Erişim Tarihi: 12.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 12.11.2015 Tarih, 2012/1345 Esas, 2015/5905 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com (Erişim Tarihi: 10.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 24.11.2015 Tarih, 2012/4402 Esas, 2015/6111 Karar sayılı kararı. <https://www.memurlar.net/> (Erişim Tarihi: 07.06.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 16.12.2015 Tarih, 2012/5030 Esas, 2015/6918 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 01.04.2020).
- Danıştay 16. Dairesinin 14.05.2015 Tarih, 2015/7260 Esas, 2015/2696 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 02.10.2020).

- Danıştay 16. Dairesinin 17.04.2015 Tarih, 2015/8892 Esas, 2015/1827 Karar sayılı kararı. www.lebibyalkin.com.tr/ (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Danıştay 16. Dairesinin 04.06.2015 Tarih, 2015/12968 Esas, 2015/3428 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr/ (Erişim Tarihi: 09.06.2020).
- Danıştay 16. Dairesinin 25.06.2015 Tarih, 2015/6306 Esas, 2015/4109 Karar sayılı kararı. <https://polismevzuat.com/> (Erişim Tarihi: 24.05.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 26.01.2016 Tarih, 2012/5471 Esas, 2016/217 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 02.02.2016 Tarih, 2012/7837 Esas, 2016/409 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 12.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 13.04.2016 Tarih, 2012/10156 Esas, 2016/2184 Karar sayılı kararı. www.milhukuk.com/ (Erişim Tarihi: 10.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 23.02.2017 Tarih, 2016/8855 Esas, 2017/461 Karar sayılı kararı. <https://www.mevzuatinyeri.com/> (Erişim Tarihi: 03.09.2020).
- Danıştay 5. Dairesinin 26.04.2017 Tarih, 2016/40478 Esas, 2017/11831 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 02.10.2020).
- Danıştay 5. Dairesinin 30.05.2017 Tarih, 2016/24524 Esas, 2017/15244 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com/ (Erişim Tarihi: 25.05.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 30.05.2017 Tarih, 2015/3693 Esas, 2017/2779 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 19.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 12.10.2017 Tarih, 2017/599 Esas, 2017/4803 Karar sayılı kararı. www.milhukuk.com/ (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 07.11.2017 Tarih, 2014/4229 Esas, 2017/5230 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 29.09.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 29.03.2018 Tarih, 2016/7005 Esas, 2018/1353 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi: 29.09.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 03.10.2018 Tarih, 2016/7512 Esas, 2018/3400 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 13.10.2020).
- Danıştay 5. Dairesinin 27.03.2018 Tarih, 2016/16014 Esas, 2018/12646 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr/ (Erişim Tarihi: 08.06.2020).

- Danıştay 8. Dairesinin 05.02.2018 Tarih, 2016/13179 Esas, 2018/545 Karar sayılı kararı. <http://www.maarifmevzuati.com/> (Erişim Tarihi: 27.06.2020).
- Danıştay 14. Dairesinin 02.07.2018 Tarih, 2016/5626 Esas, 2018/ 4913 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr/ (Erişim Tarihi: 01.06.2020)
- Danıştay 12. Dairesinin 13.02.2019 Tarih, 2015/3407 Esas, 2019/995 Karar sayılı kararı. <http://www.kazanci.com/> (Erişim Tarihi: 25.09.2020).
- Danıştay 12. Dairesinin 08.05.2019 Tarih, 2015/2468 Esas, 2019/3436 Karar sayılı kararı. www.milhukuk.com/ (Erişim Tarihi: 08.10.2020).
- Danıştay 2. Dairesinin 27.02.2020 Tarih, 2016/5280 Esas, 2020/1234 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 14.03.1986 Tarih, 1985/141 Esas, 1986/18 Karar sayılı kararı. <https://www.memurlar.net/> (Erişim Tarihi: 11.06.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun 15.09.2000 Tarih, 2000/594 Esas, 2000/949 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 19.10.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 12.06.2008 Tarih, 2005/3292 Esas, 2008/1633 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 02.10.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 17.02.2011 Tarih, 2007/1846 Esas, 2011/66 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 30.05.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 21.04.2011 Tarih, 2010/1391 Esas, 2011/273 Karar sayılı kararı. <http://www.kazanci.com/> (Erişim Tarihi: 21.09.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 31.10.2013 Tarih, 2010/1420 Esas, 2013/3394 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 31.05.2020).

- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 03.04.2017 Tarih, 2015/2318 Esas, 2017/1524 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 12.10.2020).
- Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 03.04.2017 Tarih, 2015/2318 Esas, 2017/1524 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com (Erişim Tarihi: 12.10.2020).
- Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 28.01.2014 Tarih, 2013/7985 Esas, 2014/1718 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 04.10.2020).
- Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 19.01.2016 Tarih, 2015/911 Esas, 2016/1 Karar sayılı kararı. www.kazanci.com/ (Erişim Tarihi: 19.01.2020).
- Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 17.01.2017 Tarih, 2015/7243 Esas, 2017/312 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 03.09.2020).
- Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 26.01.2017 Tarih, 2016/6138 Esas, 2017/355 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com.tr (Erişim Tarihi:01.06.2020).
- Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 18.10.2018 Tarih, 2018/370 Esas, 2018/3453 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 03.10.2020).
- Yargıtay 14.Ceza Dairesi ,2018/ 6881 E., 2018 / 7664 K. 20.12.2018 T. li kararı.<https://www.ihsanaktas.av.tr/>, (Erişim Tarihi 26.05.2021).
- Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 23.10.2019 Tarih, 2018/6795 Esas, 2019/6654 Karar sayılı kararı. www.lexpera.com/ (Erişim Tarihi: 02.10.2020).
- Yargıtay 18. Ceza Dairesinin 02.12.2019 Tarih, 2018/7458 Esas, 2019/16914 Karar sayılı kararı. <https://www.lexpera.com.tr/> (Erişim Tarihi: 02.09.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Çağlasın Yıldız

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans : Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi- 2008

Lise : İzmir Atatürk Lisesi-2004

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

2008-2013 : İzmir Barosu- Serbest Avukatlık

2013- ... : Kırklareli Üniversitesi Vize Meslek Yüksek Okulu-Öğretim Görevlisi

YAYINLAR:

1- https://www.turansam.org/TURAN-SAM_46.pdf “İdarenin Takdir Yetkisi”, sayı.46 ss:56-57

2- https://www.turansam.org/TURAN-SAM_46.pdf “Soruşturmanın Makul Özen ve Sürede Yürütülmesi”, sayı:46 ss:203-204

3- https://www.turansam.org/TURAN-SAM_46.pdf“Verginin Tarihi ve Türleri”, sayı:46 ss:210

4- Kesit Akademi Dergisi, Haziran 2020 Sayısı, “Özelgelerin Hukuki Mahiyeti”, ISSN:2149-9225 <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.43265>

5- Kesit Akademi Dergisi, “Olağanüstü Hal Kanun Hükmünde Kararnameleri”, ISSN:2149-9225 Eylül/2020 Sayısı, <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.43750>

